

Riksdagens protokoll

2012/13:69

Torsdagen den 21 februari

Kl. 12.00 – 18.04

Protokoll
2012/13:69

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 15 februari.

2 § Avsägelser

Andre vice talmannen meddelade att *Erik Almqvist* (SD) anhållit om entledigande från uppdraget som ledamot i riksdagen.

Kammaren biföll denna anhållan.

Andre vice talmannen meddelade

att *Carina Herrstedt* (SD) avsagt sig uppdragen som ledamot i civilutskottet och som suppleant i socialutskottet från och med den 22 februari,

att *Björn Söder* (SD) avsagt sig uppdraget som ledamot i utbildningsutskottet från och med den 22 februari,

att *Margareta Larsson* (SD) avsagt sig uppdragen som suppleant i finansutskottet, skatteutskottet, justitieutskottet, civilutskottet, socialförsäkringsutskottet, utbildningsutskottet, trafikutskottet, miljö- och jordbruksutskottet, näringsutskottet och arbetsmarknadsutskottet från och med den 22 februari,

att *Josef Fransson* (SD) avsagt sig uppdragen som suppleant i kulturutskottet och trafikutskottet från och med den 22 februari,

att *Richard Jomshof* (SD) avsagt sig uppdragen som suppleant i kulturutskottet och miljö- och jordbruksutskottet från och med den 22 februari samt

att *Mattias Karlsson* (SD) avsagt sig uppdraget som suppleant i utbildningsutskottet från och med den 22 februari.

Kammaren biföll dessa avsägelser.

3 § Anmälan om kompletteringsval

Andre vice talmannen meddelade att Sverigedemokraternas riksdagsgrupp på grund av uppkomna vakanser anmält Markus Wiechel som ledamot i civilutskottet och som suppleant i justitieutskottet, Carina Herrstedt som ledamot i utbildningsutskottet och som suppleant i civilutskottet, Björn Söder som suppleant i finansutskottet, socialförsäkringsutskottet, kulturutskottet, utbildningsutskottet, trafikutskottet, miljö- och jordbruksutskottet och arbetsmarknadsutskottet, Stellan Bojerud som suppleant i skatteutskottet, Johnny Skalin som suppleant i justitieutskottet, socialförsäkringsutskottet, socialutskottet, kulturutskottet, utbildningsutskottet, trafikutskottet, miljö- och jordbruksutskottet och näringsutskottet, Kent Ekeröth som suppleant i utrikesutskottet, Mattias Karlsson som suppleant i kulturutskottet samt Sven-Olof Sällström som suppleant i arbetsmarknadsutskottet, samtliga från och med den 22 februari.

Andre vice talmannen förklarade valda *från och med den 22 februari* till

ledamot i civilutskottet

Markus Wiechel (SD)

ledamot i utbildningsutskottet

Carina Herrstedt (SD)

suppleanter i justitieutskottet

Johnny Skalin (SD)

Markus Wiechel (SD)

suppleant i civilutskottet

Carina Herrstedt (SD)

suppleant i finansutskottet

Björn Söder (SD)

suppleanter i socialförsäkringsutskottet

Johnny Skalin (SD)

Björn Söder (SD)

suppleanter i kulturutskottet

Mattias Karlsson (SD)

Johnny Skalin (SD)

Björn Söder (SD)

suppleanter i utbildningsutskottet

Johnny Skalin (SD)

Björn Söder (SD)

suppleanter i trafikutskottet

Johnny Skalin (SD)

Björn Söder (SD)

suppleanter i miljö- och jordbruksutskottet
Johnny Skalin (SD)
Björn Söder (SD)

Prot. 2012/13:69
21 februari

suppleanter i arbetsmarknadsutskottet
Sven-Olof Sällström (SD)
Björn Söder (SD)

suppleant i skatteutskottet
Stellan Bojerud (SD)

suppleant i socialutskottet
Johnny Skalin (SD)

suppleant i näringsutskottet
Johnny Skalin (SD)

suppleant i utrikesutskottet
Kent Ekeröth (SD)

4 § Anmälan om inkomna uppteckningar från EU-nämndssammanträden

Andre vice talmannen anmälde att uppteckningar från EU-nämndens sammanträden fredagen den 25 januari och fredagen den 1 februari inkommit.

5 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
EU-dokument
KOM(2013) 71 till skatteutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 16 april*.
KOM(2013) 78 till civilutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 16 april*.

6 § Informationsutbytesavtal med Antigua och Barbuda

Föredrogs
skatteutskottets betänkande 2012/13:SkU22
Informationsutbytesavtal med Antigua och Barbuda (prop. 2012/13:56).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 15 §.)

7 § Informationsutbytesavtal med Saint Lucia

Föredrogs
skatteutskottets betänkande 2012/13:SkU23
Informationsutbytesavtal med Saint Lucia (prop. 2012/13:57).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 15 §.)

8 § Ändring i fartygssäkerhetslagen

Föredrogs
trafikutskottets betänkande 2012/13:TU6
Ändring i fartygssäkerhetslagen (prop. 2012/13:49).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 15 §.)

9 § Subsidiaritetsprövning av kommissionens förslag till reviderat tobaksprodukt direktiv

Föredrogs
socialutskottets utlåtande 2012/13:SoU17
Subsidiaritetsprövning av kommissionens förslag till reviderat tobaks-
produkt direktiv (KOM(2012) 788 slutlig).

Kammaren biföll utskottets förslag att ärendet fick avgöras efter end-
ast *en* bordläggning.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 15 §.)

*En folkhälsopolitik
med människan i
centrum*

10 § En folkhälsopolitik med människan i centrum

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2012/13:SoU6
En folkhälsopolitik med människan i centrum (skr. 2011/12:166).

Anf. 1 GUNNAR SANDBERG (S):

Herr talman! Nu ska socialutskottet debattera socialutskottets betän-
kande 6, *En folkhälsopolitik med människan i centrum*.

Herr talman! Jag vill inledningsvis yrka bifall till Socialdemokrater-
nas reservationer i betänkandet under punkterna 1, 5 och 12.

I Sverige började vi med folkbokföring i mitten av 1700-talet. Då var
medellivslängden ca 40 år. Därefter har medellivslängden stadigt ökat
och är i dag över 80 år. I världen finns det i dag en miljard undernärda
och en miljard överviktiga människor.

Man kan ställa sig frågan vad de viktigaste orsakerna är till att medellivslängden fördubblats i Sverige under de senaste 250 åren. Man kan också fråga vad orsakerna är till det stora antalet både undernärda och överviktiga i dag.

Levnadsvanorna spelar en stor roll för folkhälsans utveckling, inte minst de senaste åren. Men det är framför allt de förbättrade levnadsvillkoren som haft störst betydelse för den förbättrade medellivslängden genom åren och som gör att en miljard är undernärda och en miljard är överviktiga i världen i dag.

Jag vill därför understryka vad som sägs i inledningen till det betänkande vi nu behandlar:

”Det övergripande nationella målet för folkhälsoarbetet är att skapa samhällseliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen.”

I dag är folkhälsan orättvist fördelad och orättvisorna ökar, vilket framgår av den senaste folkhälsoberättelsen för Sverige från 2009.

Skillnaderna i medellivslängd mellan låg- och högutbildade ökar. För kvinnorna är skillnaden 6 år om man jämför bästa och sämsta kommun, Danderyd respektive Älvdalen. Bland männen är skillnaden hela 8,4 år när man jämför Danderyd och Ljusnarsberg.

I den senaste folkhälsosammanställningen från Socialstyrelsen kan följande läsas om orsakerna bakom denna ojämlikhet i folkhälsan.

Valdeltagandet ligger fortfarande på en historiskt låg nivå. Personer med kort utbildning röstar i lägre utsträckning.

Arbetslösheten är högre bland personer med kort utbildning.

Andelen elever i årskurs 9 som är behöriga till gymnasieskolan har gradvis minskat och ligger nu på den lägsta nivån på 2000-talet.

De senaste decenniernas trend mot allt renare luft i tätorter har planat ut, och det går för närvarande inte att urskilja någon tydlig utvecklingstrend.

Stillasittande fritid och övervikt är vanligare bland personer med kort utbildning.

Rökning är vanligare bland personer med kort utbildning.

Rapporten ger en dyster bild av folkhälsan i Sverige när man ser till de socioekonomiska förhållandena. Personer med hög utbildning har oftare hälsosamma levnadsvanor än de med kort utbildning. Den höga arbetslösheten förstärker denna bild. Den sjunkande andelen behöriga till gymnasieskolan under det senaste årtiondet gör att målet om ökad jämlikhet kommer att förbli aktuellt även åren framöver.

Vi har satt upp ett antal mål för bättre folkhälsa. Målen handlar om ett stort antal vitt spridda områden, allt från delaktighet och inflytande i samhället, ekonomiska och sociala förutsättningar, barns och ungdomars uppväxtvillkor och hälsa i arbetslivet till miljö, matvanor och fysisk aktivitet.

Herr talman! Jag kan självklart helt ställa mig bakom dessa folkhälsomål. De är förmodligen de mest radikala och framåtblickande folkhälsomålen i hela världen, något som vi kan vara stolta över. Målen att vi alla ska kunna vara delaktiga i samhällsutvecklingen, få goda sociala och ekonomiska förutsättningar, en god uppväxt och ett gott arbetsliv i en bra miljö är alla relaterade till bra levnadsvillkor. Andra mål är mer inriktade mot levnadsvanor.

Hur lever vi som politiker upp till dessa folkhälsomål? Jag menar att det finns stora brister i hur regeringen lever upp till genomförandet av dessa folkhälsomål i dag. Detta gäller framför allt det som handlar om förbättring av våra levnadsvillkor. Men det gäller också försöken att öka jämlikheten i folkhälsan.

Den representativa demokratin har i Sverige till stor del formats genom de folkrörelser som växte sig starka vid förra seklets början. Nykterhetsrörelser, frikyrkorörelser och inte minst arbetarrörelsen växte fram med ett brett folkligt deltagande.

Förtryck och orättvisor bekämpades. Folkhemmet växte fram. Målet var att alla skulle få vara med. Fördelningen av resurser var viktig och skulle ske genom att resurser fördelades från dem som hade mer till dem som hade mindre. När svårigheter drabbade någon av oss i livet skulle det solidariska generella välfärdssystemet träda in och skydda oss från dessa svårigheter.

Mödra- och barnhälsovård utvecklades för att hjälpa gravida och barn från en för tidig död. Barnbidrag, lekskolor och föräldrapenning skapades för att båda föräldrarna skulle få möjligheter till arbete och inkomst. En skola för alla barn genomfördes. Arbete åt alla men också sjukpenning och arbetslöshetsersättning blev viktigt liksom goda bostäder. Att få en värdig ålderdom kunde förverkligas genom allmän pension.

Utgångspunkten var: åt alla efter behov av alla efter förmåga.

Folkhemmet, i form av den generella välfärdspolitiken, är förmodligen den viktigaste folkhälsopolitik vi någonsin utvecklat i Sverige. Detta folkhem har främst riktat in sig på våra levnadsvillkor och ett jämlikare samhälle. Folk var beredda att betala skatt för att i utbyte få denna sociala trygghet.

I dag är den sociala tryggheten urholkad, med många barn som lever i relativ fattigdom. Många yngre kvinnor mår dåligt, och var fjärde ung person är arbetslös. Många kvinnor är sjukskrivna på grund av psykiska besvär. Vem får vara med i folkhemmet i dag?

I dag har regeringen för lite fokus på de folkhälsomål som berör våra levnadsvillkor och som är så viktiga för en förbättrad folkhälsa. Mycket av regeringens politik ser mer till konkurrens än till samverkan och solidaritet. Där har folkhälsoarbetet blivit alltmer individinriktat, med risk för en skyll-dig-själv-mentalitet.

Sammanfattningsvis vill jag säga att jag med glädje kan se de positiva trenderna i folkhälsan i Sverige, med den generellt fortsatta ökade medellivslängden och den generellt minskade tidiga dödligheten i folksjukdomar som hjärtinfarkt, liksom förbättringen av vissa levnadsvanor som minskad rökning. Men jag är bekymrad över bristen på folkhälsoarbete kring våra levnadsvillkor och bristen på ökad jämlikhet för att skapa en god jordmån för ett gott liv.

Vi socialdemokrater värnar om folkhemstankens visioner också i dagens nya Sverige. Vi vill fylla det med invånare med en förbättrad och jämlik folkhälsa. Här handlar det i högsta grad, med Olof Palmes ord, om att ”politik är att vilja”.

I detta anförande instämde Ann Arleklo, Lennart Axelsson, Catharina Bråkenhielm, Christer Engelhardt och Meeri Wasberg (alla S).

Anf. 2 GUNVOR G ERICSON (MP):

Herr talman! Folkhälsa, som vi debatterar här i dag, handlar om livskvalitet. Folkhälsa kan också ses som den sociala dimensionen av ett långsiktigt hållbart samhälle, som det så klokt formulerades i början av 90-talet på FN-konferensen i Rio.

Jag beklagar verkligen att folkhälsofrågor inte är högt prioriterade för regeringen. Ministern är inte ens här i dag. Tydligt är de inte så högt prioriterade för vare sig statsrådet eller regeringen.

Fördelningsspolitik påverkar i allra högsta grad hur vi mår. Många politiker ignorerar det – så även i alliansregeringen. Skillnader i livsvillkor mellan olika grupper visar sig i form av ojämlik hälsa. Och skillnaderna ökar i Sverige mellan olika grupper i samhället. En politik mot segregation, diskriminering och utanförskap och för minskade klyftor ger därför stora hälsovinster.

Den skrift jag nu visar upp heter *Liv & hälsa i Mellansverige 2012*. Den tar upp resultat från folkhälsoundersökningen Hälsa på lika villkor. De flesta landsting runt om i Sverige gör den här typen av studier. Tyvärr kan man se att ojämlikheten i hälsa ökar.

Men alliansregeringen tycks inte vilja se det samband som visas tydligt i forskningen. Regeringens folkhälsopolitik går mest ut på att ge pekpinnar till människor om livsstil samt tala om sjukvården, som ska lösa folkhälsoproblemen. Det är inte fel med sjukvård. Men sjukvård behövs i ett senare skede, och sjukvården ska jobba hälsofrämjande. Folkhälsopolitiken är betydligt större än sjukvården.

Inga skarpa förslag inom folkhälsopolitiken har lagts fram den här mandatperioden. Det enda regeringen har lyckats åstadkomma är en skrivelse. Därmed visar man vilken ambition man har.

För några veckor sedan ställde jag under frågestunden en fråga till det ansvariga statsrådet. Det statsråd som är ansvarig för folkhälsopolitiken är den här mandatperioden samma person som har ansvar för sjukvårdsfrågorna, det vill säga Göran Hägglund. Han tyckte att folkhälsofrågor i bred mening är viktiga men pratade sedan om sjukvården.

För mig som miljöpartist är det självklart att jobba för ett hållbart samhälle även ur ett socialt perspektiv. Det är det som folkhälsoperspektivet handlar om.

En god och jämlik hälsa är ett övergripande mål för oss i Miljöpartiet. Det har alla partier i Sveriges riksdag varit överens om sedan 2003. Men det är inte så vi jobbar i praktiken, om man ser till regeringens politik.

För att åstadkomma en god och jämlik hälsa krävs investeringar i både människor och miljö. Vi måste skapa förutsättningar i samhället för att människor ska kunna göra goda val. En hälsosam miljö, en meningsfull tillvaro med aktivt deltagande i samhället samt ekonomisk trygghet är grundläggande delar för en god och jämlik hälsa hos befolkningen. En god och jämlik hälsa är också en frihetsreform som ger förutsättningar för livskvalitet.

Ska man nå den livskvaliteten och välfärden handlar det om bra miljö, tillgång till ren luft och rent vatten – något som vi väldigt mycket tar för givet.

Genom att betona livskvalitet i stället för livsstil sätts människors behov och önskemål i centrum. Att värna människors behov av god miljö,

Prot. 2012/13:69
21 februari

*En folkhälsopolitik
med människan i
centrum*

gemenskap, uppskattning, meningsfullhet och självförverkligande leder till bättre folkhälsa och tillfredsställelse i vardagen.

Vi i Miljöpartiet menar att en långsiktig satsning på folkhälsa med fokus på människors livsvillkor är lika viktig som sjukvården för att främja god hälsa. Vi vill därför se ett nationellt folkhälsoprogram och stödja kommuner och landsting i det hälsofrämjande arbetet.

Alliansregeringens företrädare pekar i betänkandet på olika lagar som styr landsting och kommuner. Landstingen har hälso- och sjukvårdslagen och smittskyddslagen, men för kommunerna finns det ingen tydlig lag om det breda folkhälsoarbetet. Det är i stället tobakslagen, alkohollagen, miljöbalken och livsmedelslagen som styr. Till skillnad från Danmark, som sedan länge har en lag som tydliggör att även kommuner har ett ansvar för ett brett folkhälsoarbete, har inte Sverige fått tummen ur för att tydliggöra det kommunala ansvaret för folkhälsan, trots att kommunerna har en väldigt stor verktygslåda för att förbättra folkhälsan.

Jag beklagar det och skulle gärna vilja se en förtydligad lagstiftning om att kommuner har ansvar för att jobba brett med folkhälsofrågor.

Sedan 2003 har vi alltså varit överens om det övergripande målet och också om att det finns ett antal målområden. Målområde 7 handlar om sund och säker sexualitet, som det hette förut, när målområdena hade rubriker som visade oss i vilken riktning man ska gå. Det har regeringspartierna ändrat på, så numera är det neutrala rubriker som inte anger vart vi ska.

I en av de motioner från Miljöpartiet som behandlas i det här betänkandet handlar det om att ha en nationell strategi för att samla synen på SRHR-frågor, det vill säga frågor om sexuell och reproduktiv hälsa. God sexualundervisning i skolan, tillgängliga ungdomsmottagningar och tillgång till preventivmedel är viktigt för att uppnå målet om sund och säker sexualitet. Sverige ska arbeta aktivt för att möjliggöra familjeplanering, sexuella rättigheter och reproduktiv hälsa, alltså SRHR, inte bara internationellt.

Från Miljöpartiets sida vill vi också värna kvinnors rätt till abort. Det är något som tyvärr inte längre är helt självklart i alla länder i världen.

Men Sverige behöver också arbeta nationellt, och därför behövs det en samlad strategi. Vi har en strategi för de globala frågorna men inte nationellt, vilket jag tycker är ganska anmärkningsvärt.

Regeringen har satt i gång flera arbeten med prevention i fråga om hiv, STI, alltså sexuellt överförbara infektioner, och oönskade graviditeter utan att det har lett till någon samlad strategi. Jag anser att regeringen borde samordna det preventiva arbetet.

Ser man på folkhälsopolitiken i stort kan man se att fokus har flyttat från det politiska ansvaret och strukturer som främjar hälsa till att den enskilda individen ska ta ansvar för sin hälsa. Ser man till den vetenskapliga grunden för det undrar jag var regeringen har fått stöd för detta. Ni i Folkpartiet, som brukar hävda skolpolitiken och hävda vikten av kunskap, vilka vetenskapliga belägg finns det för att det är just livsstilsfrågorna som ger en god och jämlik hälsa?

Visst har individen ett ansvar. Men det har också politiken. Och politiken får inte smita ifrån sitt ansvar för att skapa förutsättningar för individen att göra goda val. Människor kan inte själva bygga cykelbana mellan bostaden och skolan för att underlätta vardagsmotion. Människor

bestämmer inte själva över utsläpp som påverkar klimatförändringarna eller ökar andelen skadliga partiklar i luften vi andas. Väljer politiken att bygga en stor motorväg i stället för att bygga ut kollektivtrafik och spårbundna system med mindre utsläpp – ja, då ökar utsläppen, och därmed påverkas luftkvaliteten. Vi vet att flera tusen människor i Sverige dör i förtid varje år på grund av luftpartiklar och luftproblem.

Alla kan göra något men ingen kan göra allt. Det behövs, inte minst på klimat- och folkhälsoområdena.

Under avsnittet Skydd – ett effektivt och säkert skydd mot hälsohot tar regeringens skrivelse upp flera frågor som man tycker är viktiga. Jag tycker också att det är viktigt att man nämner antibiotikaresistens, men det finns ett helt område där man inte tar upp någonting, och det gäller klimatförändringar, kemikalier och luftföroreningar. De har stor betydelse för befolkningens hälsa, och denna aspekt saknas här.

Ser inte ni centerpartister klimatförändringarnas hot mot folkhälsan? Vad vill ni göra för att minska risken för ökade zonoser – alltså sjukdomar som överförs mellan djur och människa och som kommer att öka med temperaturhöjningarna?

I framtiden kommer såväl fästingar som myggor och andra sjukdomsspridande insekter att ändra sina utbredningsområden och ta sig allt längre norrut. Borde inte detta finnas med i en folkhälsoskrivelse?

Fler och längre värmeböljor drabbar framför allt de riktigt små och de riktigt gamla samt personer med kroniska hjärt-, kärl- och lungsjukdomar. Under värmeböljan i Europa i början av 2000-talet var det framför allt Frankrike som drabbades. Världshälsoorganisationen bedömde att det dog 25 000–30 000 personer som en direkt följd av hettan.

Vi kan inte helt förhindra kommande effekter av en klimatförändring, men desto viktigare är det att vi tänker på hur vi kan förebygga dem, så att det inte behöver bli sådan drastisk påverkan på folkhälsan. Ser inte ni i Alliansen de ökade hälsoriskerna med kemikalier? De senaste dagarna har det varit en ganska stor debatt om hormonstörande ämnen och möjlig påverkan på folkhälsan. Om detta står det ingenting i regeringens skrivelse om folkhälsan.

Ökade sociala klyftor innebär risk för ohälsa. Föregående talare, Gunnar Sandberg, var mycket riktigt inne på det. Socioekonomi påverkar hälsan i allra högsta grad. SCB:s nyligen presenterade siffror visar att den ekonomiska standarden för Sveriges hushåll har ökat kraftigt men att skillnaderna har ökat ännu mer. Andelen personer med låg ekonomisk standard ökade från 8,4 procent 1999 till 14,4 procent 2011.

Det är anmärkningsvärt att ensamstående med barn så tydligt halkar efter. Det är också en jämställdhetsfråga, eftersom de flesta ensamstående med barn är kvinnor.

Enligt SCB är skillnaden mellan låg- och högutbildade kvinnor respektive män nu omkring fem år i återstående livslängd vid 30 års ålder. Skillnaden i total medellivslängd för kvinnor mellan bästa och sämsta kommun är sex år, och bland män är skillnaden 8,4 år. Det är större skillnader mellan olika orter i Sverige än mellan länder i Europa. Det är ganska anmärkningsvärt att vi inte pratar så mycket om det.

Sverige har undertecknat ramverket från WHO:s Europakommitté, där jämlik hälsa ska ses ur ett rättighetsperspektiv och där nödvändighet-

en av sektorsövergripande insatser betonas. Men vad syns i regerings-skrivelsen?

Ni har valt att fokusera på individens lust, engagemang och angelägenhet att ta tag i sin egen hälsa. Därmed ignorerar ni de fem första målområdena i folkhälsopolitiken, som handlar om människors livsvillkor.

Människor vill försörja sig själva, ha en plats i samhället och ett vardagsliv som fungerar och ger mening i tillvaron. Utanförskap är inget mål för människor. Att allt fler blivit försäkringslösa för att a-kassan och sjukförsäkringen inte fungerar är ett resultat av alliansregeringens politik. Antalet arbetslösa som inte får ersättning trots att de deltar i Arbetsförmedlingens program har ökat med 88 procent sedan 2010. Ja, ni hörde rätt: 88 procent. På tre år har det ökat så mycket.

Hur stämmer detta med målområdet Ekonomisk och social trygghet?

Är Sverige ett välfärdsland när individen slås ned psykiskt av byråkratin och man får sälja allt man äger, inklusive sin bostad, för att över huvud taget få del av försörjningstöd, så kallat socialbidrag, för att till slut få det lilla ekonomiska stöd från samhället som i dag ligger under existensminimum?

Hur ska individen, som är mest utsatt, klara av att göra hälsosamma val när den ekonomiska och sociala tryggheten inte finns i välfärdsskyddet? Blir man långtidssjukskriven i dag och samtidigt råkar vara mellan jobb faller man genom maskorna i dagens bräckliga system och svaga skyddsnät.

Självklart står jag bakom alla Miljöpartiets reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 2.

Anf. 3 PER RAMHORN (SD):

Herr talman! I dag debatterar vi folkhälsofrågor, som är ett stort och viktigt område. Jag kommer att hålla mig inom ett område som handlar om hedersrelaterat våld och förtryck. Vi har en motion med hela 32 yrkanden inom detta område, men i detta betänkande ingår bara ett yrkande.

Hederskultur är något som har uppmärksammats i Sverige först på senare år. Det första uppmärksammade fallet av grovt hedersförtryck var mordet på Sara Abed Ali i december 1996, vilket tre år senare följdes av mordet på Pela.

I början av 2000-talet lyftes frågan upp på agendan och fick genomslag i samhällsdebatten. Den röst som hördes starkast tillhörde en modig ung kvinna vid namn Fadime. I november 2001 talade hon här i Sveriges riksdag om sina upplevelser och erfarenheter av att växa upp under hedersförtryck. Bara två månader senare blev hon mördad av sin far då han ansåg det nödvändigt för att återupprätta familjens heder.

Sveriges politiker och medier gick starkt ut och fördömde det inträffade. Det talades om krafttag för att stoppa den hederskulturella utbredningen i det svenska samhället och om vikten av att arbeta för att ingen skulle behöva falla offer för hedersrelaterat våld igen.

Tyvärr har alltför lite skett. Problemen med hedersförtryck och hedersrelaterat våld kvarstår än i dag. Så sent som i april 2012 mördades ännu en ung kvinna i hederns namn i Sverige.

Herr talman! Den statistik som finns av förekomsten av hedersförtryck i Sverige är i många avseenden bristfällig. Eftersom de individer

som lever i en hederskultur många gånger också lever utanför och har svag tilltro till majoritetssamhället beräknas mörkertalet vara stort. Enligt en studie kan så många som 100 000 flickor med utländsk bakgrund leva under restriktioner som kan kopplas till hedersförtryck.

Den senaste större publikationen som kan kopplas till hedersproblematik är statens offentliga utredning *Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap* som släpptes i maj 2012. I den redovisas siffror som pekar på att minst 300 personer upplevde en akut eller ganska akut risk att bli gifta mot sin vilja. Detta är naturligtvis förfärligt, och för oss är det självklart att utbredningen av hedersrelaterat förtryck och våld i Sverige måste stoppas.

Sverige ska vara en rättsstat för alla oavsett kön, etnicitet och sexuell läggning. Därför får vi inte blunda för det här.

Det kommer att behövas ett batteri av åtgärder för att lyckas med detta. Som jag berättade inledningsvis har vi 32 förslag inom detta område för att motverka hedersrelaterat förtryck och våld. Det är allt från att stärka skyddsmöjligheterna för personer som lever under ständig hotbild till följd av hedersförtryck till det förslag som ingår i detta betänkande om att utveckla ett starkt föräldrastöd med särskild inriktning på att informera föräldrar med bakgrund i hederskulturer om hur de bör agera för att vara goda föräldrar i enlighet med svenska värderingar.

Det kommer naturligtvis att ta tid att ändra familjernas värderingar, men det måste göras. Det här är en viktig och prioriterad fråga. Det måste göras.

Till sist, herr talman, yrkar jag bifall till våra reservationer 3 och 10.

Anf. 4 EVA OLOFSSON (V):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 2 om mål för folkhälsan och reservation 12 om förebyggande av självmord och stöd till anhöriga till människor som har begått självmord.

Herr talman! Den ojämlika hälsan har betecknats som vår tids största orättvisa. De globala hälsoklyftorna är enorma. Men även den svenska folkhälsan är ojämlik, och klyftorna ökar tyvärr.

Enligt SCB:s senaste statistik, som Gunvor Ericson nu tog fram, är skillnaden fem år mellan låg- och högutbildade män som uppnått 30 år när det gäller hur många år de har att leva. Skillnaden i medellivslängd för kvinnor mellan bästa och sämsta kommun är sex år.

Som Gunvor Ericson sade är skillnaderna inom Sverige oftast större än mellan Sverige och andra länder som har en lägre levnadsstandard än vi.

Befolkningens hälsa är ett av de viktigaste kriterierna på att vi lever i ett bra samhälle. Därför måste vi ha en folkhälsopolitik som spänner över alla samhällsområden och där man faktiskt vill påverka de sociala och strukturella faktorer som leder till ohälsa. Då är ekonomisk och social trygghet grundläggande.

I vårt land kan vi i stället se hur regeringens politik ökar otryggheten och hur sociala och ekonomiska klyftor växer.

Den borgerliga regeringen har systematiskt nedrustat folkhälsopolitiken genom att göra folkhälsan i väldigt hög grad till en fråga om individuell livsstil, om levnadsvanor. På så sätt riskerar man att ge människor skulden för sin egen ohälsa. Det tycker jag märks tydligt i regeringens

skrivelse *En folkhälsopolitik med människan i centrum*. Tonvikten ligger där på att man ska stödja människor till en hälsosam livsstil. Det är naturligtvis bra. Men det som saknas handlar om de strukturella samhällsförhållanden som är negativa för folkhälsan och vad man ska göra åt dem.

Det är strukturella problem. Det är växande klyftor. Det är en ökad otrygghet på arbetsmarknaden. Allt fler står utanför a-kassan. Förr var det sju av tio som hade a-kassa. Nu är det tre av tio, efter att den borgerliga regeringen har försämrat den.

Hur ska man se på de människor som lever på försörjningsstöd? De som lever länge på försörjningsstöd blir allt fler. Vi har en ökande bostadsbrist. Jämställdhetsperspektivet är inte heller så mycket att hänga i julgranen. Det finns här och där men inte i hela skrivelsen.

Vänsterpartiet vill ha en återupprättad folkhälsopolitik som har som övergripande mål att minska hälsoklyftorna och de ekonomiska klyftorna på ett systematiskt sätt och även de miljöfaktorer som skapar ohälsa.

Folkhälsopolitiken är ett väldigt spännande område, för det spänner över hela det politiska fältet. En ekologiskt hållbar utveckling är självklart nödvändig. Det handlar om ett kulturliv som ger alla människor möjlighet att konsumera men också aktivt vara med och skapa kultur.

Kvinnor måste bli fria från underordning och mäns våld. Hedersrelaterat våld kränker naturligtvis de mänskliga rättigheterna, men det finns också mycket våld som inte är hedersrelaterat som i lika hög grad begränsar kvinnors utrymme.

Vi har motionerat om att det ska bli ett nytt folkhälsomål som heter: Frihet från våld.

Delaktighet och inflytande i samhället är jätteviktigt. Och ett jämlikare samhälle där människor har inflytande och arbete är också ett hälsosammare samhälle.

Jag tänkte ta upp två konkreta exempel som jag tycker visar att vi måste ha en annan inriktning på folkhälsopolitiken.

Jag börjar med Rädda Barnens rapport om barn som lever i ekonomisk utsatthet, i barnfattigdom. De siffrorna blev aldrig ifrågasatta i *Uppdrag granskning*, om det är någon som tänker på det nu när jag säger det här. 242 000 barn lever i ekonomisk utsatthet i familjer som är fattiga. Det är familjer som har försörjningsstöd eller som enligt Statistiska centralbyrån har en låg inkomststandard.

I min hemstad Göteborg är det 18,2 procent av barnen mellan 0 och 17 år som lever i ekonomisk utsatthet. I Malmö är det hela 33 procent av barnen. Man kan titta på några kommuner nära Malmö, som Lomma och Kävlinge. Där är det inte 33 procent. Det är 4 procent och 6 procent av barnen som lever i ekonomisk utsatthet.

Barn till ensamstående föräldrar lever i en ekonomiskt utsatt situation. Siffran är tre gånger så hög för de barn som har en ensamstående förälder än för dem som lever med två föräldrar. Nästan 30 procent av dem som lever med en ensamstående förälder lever i ekonomisk utsatthet. Det är lite under 10 procent av dem som lever med båda föräldrarna. Och mer än hälften av de barn som har en ensamstående förälder med utländsk bakgrund lever i ekonomisk utsatthet.

Vi vet genom forskning att barns hälsa och möjligheter att lyckas i livet och i skolan också påverkas av att man lever i ekonomisk utsatthet. Det finns naturligtvis många barn som har lyckats bra, men det finns

också många barn som skulle ha haft ett bättre liv om de hade haft en tryggare barndom.

Vad är det då i det här betänkandet som man pratar om från den borgerliga regeringen? Ja, man pratar om föräldrastöd. Det är naturligtvis bra. Det görs mycket bra med föräldrastödsarbete. Jag var ute på socialkontoret i Angered förra veckan. Man jobbar med föräldrastöd, anpassat till de behov som finns i den stadsdelen.

Men var hittar vi den ekonomiska familjepolitik som skulle kunna ändra de här siffrorna, att en tredjedel av barnen med ensamstående föräldrar lever i ekonomisk utsatthet?

Är det inte en viktig folkhälsofråga att vi höjer underhållsstödet, som har legat lågt länge? Det handlar om att höja taket för bostadsbidraget så att fler människor får det och om att se till att skapa förutsättningar för ensamstående mammor att få jobb. Det kan till exempel handla om att det finns rätt till barnomsorg på obekväm arbetstid och att ensamstående föräldrar kan få hjälp när barnen är sjuka genom att någon kommer hem till dem så att arbetsgivaren inte alltid sorterar bort dessa föräldrar för att de är borta mycket.

Det behövs alltså en helhetspolitik för att förändra det här med att barn till ensamstående föräldrar i hög grad lever i ekonomisk utsatthet. Jag efterlyser den helhetspolitiken och ser det som en av de absolut viktigaste folkhälsofrågorna i vårt land i dag.

Det handlar till exempel om hur vi kan ge alla barn rätt till förskola, även de som har arbetslösa föräldrar. Hur kan vi se till att vi får resurser till läxläsning i skolan i stället för ett RUT-avdrag till dem som har råd och inte till de barn som behöver det mest?

När jag besökte socialkontoret i Angered pratade vi också om vilka som var de största problemen där. Det är en levande stadsdel med mycket resurser och mycket kraft. Det finns ett föreningsliv som sjuder. Men det finns också höga ohälsotal och hög arbetslöshet. Och det är en trångboddhet som många av oss kanske inte förstår, om vi inte bor eller har varit mycket i de stadsdelarna. Det är familjer som bor i en tvårummare med väldigt många barn. Det är familjer som också tar emot någon släkting eller någon som kommer därifrån de själva har flytt. Det är barn som inte får lugn och ro för att läsa läxor. Det är barn som alltid får leka utomhus. De får inte plats inomhus.

Det var dem som socialsekreterarna talade om när de sade att de tycker att det är väldigt svårt med alla de här människorna som är förtvivlade över att de inte har någon egen bostad alls eller att de är så trångbodda att det blir väldigt svårt med relationer och för barnen att få skola och utbildning att fungera.

Då kan man undra om inte den växande bostadsbristen i Sverige i dag är en av de viktigare folkhälsofrågorna. Det är nämligen inte bara i Angered som det ser ut så här, utan så ser det ut i delar av Malmö, Stockholm, Södertälje och på många andra ställen. Därför borde vi ha en social bostadspolitik som tar ansvar för att det faktiskt byggs hyresrätter med rimliga hyror här i Sverige. Det skulle vara en väldigt viktig strukturell folkhälspolitisk fråga.

Den 1 mars, alltså om någon vecka, presenterar Malmökommissionen sin rapport. Det är 18 forskare och specialister som har hållit på i några år och brett, kors och tvärs, tittat på Malmö – på stadsplanering, bostads-

Prot. 2012/13:69
21 februari

*En folkhälspolitik
med människan i
centrum*

byggande, hälso- och sjukvård, kultur och fritid, skola, socialtjänst och det mesta som påverkar en människas liv. Forskargruppen ska nu lägga fram förslag på hur man kan minska hälsoklyftorna i Malmö. Det tycker jag ska bli väldigt intressant, för just det här borde vi ha gjort nationellt i Sverige. Det har inte gjorts. Vi har inte tagit det här stora greppet med ett självständigt vetenskapligt sekretariat som analyserar de sociala skillnaderna i hälsan och vad man kan göra för att minska dem och utifrån detta sedan utarbeta ett åtgärdsprogram för att minska hälsoklyftorna.

Det här är något som Vänsterpartiet har föreslagit i många år, och jag vet att det finns andra partier i oppositionen som också tänker så. Det här är något som inte har hänt i Sverige men i många andra länder. Vi får börja med Malmö, men vi hoppas kunna ha en sådan kommission för hela Sverige.

Anf. 5 HENRIK RIPA (M):

Herr talman! Ledamöter! Jag vill börja med att yrka bifall till socialutskottets förslag.

Den här regeringen har gjort mycket för folkhälsan. Det övergripande nationella målet för folkhälsoarbetet är att skapa jämlika förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen. Då är det en folkhälsopolitik med människan i centrum som vi pratar om.

Förverkligandet av den här politiken vilar på fem viktiga byggstenar, fem ”s”: start, stöd, skydd, samverkan och stärkt kunskapsstyrning. En god folkhälsa ger inte bara en bra hälsa för folket, utan det ger också en god samhällsekonomi. Folkhälsan är därför en investering i Sverige.

När det gäller starten, det vill säga barns och ungas uppväxtvillkor, grundläggs det mesta av den goda hälsan i ungdomen. Därför är det så oerhört viktigt att man sätter in de här åtgärderna tidigt när barnen är unga. Därför ligger mycket tonvikt just på stödet till föräldrarna där man 2009 satte i gång den nationella strategin för utvecklat föräldrastöd. En vinst för alla, med 140 miljoner kronor i stimulansbidrag.

En bra start i livet handlar om att kunna avsluta skolan med fullständiga betyg och därmed få goda möjligheter på arbetsmarknaden. Den nya skolreformen med satsning på skolhälsovård hoppas vi om ett antal år kommer att visa på en sådan positiv trend.

När det gäller stöd för att underlätta hälsosamma val är det för att individerna ska kunna fatta beslut baserade på fakta för att få en vettig och hälsosam livsstil, att kunna ta till sig den information som finns men även för att kunna följa upp det man gör dagligen. Här kommer det individuella elektroniska hälsokontot, ett slags hälso- och träningsdagbok, att vara ett bra medel för uppföljning av egenvård och friskvård.

Ett effektivt och säkert skydd mot hälsohot handlar om de åtgärder som samhället jobbar med för att minska risken för smittsamma sjukdomar eller andra hälsohot. Vi vet att ett av de stora problem vi har är resistensen mot antibiotika som trots Sveriges goda insatser här inte gör oss immuna på något sätt. Det handlar om det globala hotet som vi har runt omkring oss. Trots vårt goda arbete här får vi alltså vara beredda på att vi kan bli utsatta.

Det här är insatser som måste prioriteras så att inte de antibiotikaresistenta sjukdomarna och bakterierna blir en samhällsrisk både för vår sjukvård och för samhället som helhet. Därför satte vi av 100 miljoner

under 2012 just för att landstingen skulle jobba med att motverka den här typen av problem.

För att lyckas måste vi samverka, och samverkan betyder ett gemensamt ansvar för en god hälsa. Det är klart att staten bedriver ett strategiskt folkhälsoarbete genom de statliga myndigheterna, men ett stort ansvar ligger på kommuner och landsting där vi vet att man med sina egna resurser satsar på till exempel kommunala folkhälsoplanerare.

Det vi nu tar fram är ett forum för nationell samverkan mellan stat, kommun, landsting, näringsliv, forskarsamhället och det civila samhället som har till syfte att komma med överenskommelser om gemensamma åtaganden där vi tar ansvar tillsammans.

Det handlar också om kunskap och stärkt kunskapsstyrning. Då handlar det om att arbeta systematiskt, kunskapsbaserat och långsiktigt och att vi ser till att få en effektiv kunskapsstyrning. Det handlar om att utveckla, analysera, sammanställa och sprida kunskap, och det gör vi bland annat i samarbete med Sveriges Kommuner och Landsting och Socialstyrelsen när vi tar fram de öppna jämförelserna av folkhälsa som kom första gången 2009 och som vi nästa gång kommer att se 2014.

Resultatet av allt det här gör att vi även får en samhällsekonomisk vinst, för en god folkhälsa är en viktig investering för Sverige. Det minskar utanförskapet, och vi får en ökad sysselsättning, vilket ökar möjligheterna till tillväxt som gör att vi får resurser för att kunna satsa på hälso- och sjukvården och omsorgen.

Statens folkhälsoinstitut har fått i uppdrag att göra en förstudie just på de samhällsekonomiska bedömningarna och vad man kan göra på kort och på lång sikt. Beräkningar visar att samhällskostnaderna bara för den påverkbara ohälsan är 120 miljarder per år enligt Folkhälsoinstitutet. Det kan minskas betydligt genom sundare matvanor, ökad fysisk aktivitet och minskat bruk av alkohol och tobak. Bara rökningen dödar 18 personer om dagen. Folkhälsopolitiken är därför viktig – en fråga på liv och död.

I Sverige har livslängden ökat. Skillnaden mellan mäns och kvinnors livslängd är den minsta i världen. Alla har fått en bättre ekonomi, och även om man säger att klyftorna har ökat handlar det om att det har ökat något snabbare för dem som har höga inkomster. Det är klart att hade man velat ha kvar en lägre inkomstnivå som man hade tidigare så kunde man ha tänkt den modellen.

Tidigare nämndes barnfattigdom, och det är klart att vi inte är nöjda med de 242 000 som vi hade 2010 även om man ska sätta det i perspektiv till 1997, under den socialdemokratiska regeringen, när det fanns 430 000. Då kan vi prata om skillnader.

Vi har gjort många satsningar i form av höjning av bidrag och bostadsbidrag, men det finns många utmaningar kvar. Framför allt ser vi problem i de socioekonomiskt svaga grupperna. Risken för skador är 40 procent högre och risken för ångest dubbelt så hög.

Under den senaste femårsperioden har vi också sett framgångar när det gäller folkhälsoarbetet. Två viktiga områden är att allt färre röker dagligen och att totalkonsumtionen av alkohol har minskat något. Men trots detta dör 18 personer om dagen av rökning. Det är klart att vi måste gå vidare med arbetet med Tobakskonventionen som kommer att bli ett bra verktyg som även öppnar upp för idéer som Sverige kan ta till sig.

Prot. 2012/13:69
21 februari

*En folkhälsopolitik
med människan i
centrum*

Tryggheten är viktig. Det ser vi framför allt inom skolans värld, där vi vet att det är helt avgörande att vara trygg för att man ska lära sig någonting. I Lerum begick en 14-åring tragiskt självmord, vilket påverkade oss alla starkt och gav oss en nystart när det gäller antikräkningsarbete. Det är klart att vi alla tillsammans måste hitta de goda exemplen som ska spridas, för utan hälsan blir alla andra frågor ganska oviktiga.

Med detta yrkar jag bifall till socialutskottets förslag. För övrigt anser jag personligen att rökning bör förbjudas i Sverige.
(Applåder)

Anf. 6 GUNNAR SANDBERG (S) replik:

Herr talman! Jag håller med. De fem viktiga byggstenarna tycker jag låter spännande. Det blir spännande att följa och se hur det blir. Annars har Henrik Ripa och jag en del annat gemensamt när det gäller att förbättra folkhälsan i landet. Så är det.

Vi skulle kanske ställa oss bakom ett förbud mot rökning, förmodligen. Sedan ska vi vara försiktiga med alkohol och äta nyttig mat. Även om jag sällan har sett Henrik Ripa i riksdagens gym vet jag att du också tycker att det är viktigt att vi rör på oss. Du kanske tränar någon annanstans.

Vad tycker Henrik Ripa om att vi tillsammans ska minska ojämlikheten i hälsa? Levnadsvillkoren spelar en stor roll för att skapa ett jämlikare samhälle. Jag tycker inte, och jag hörde att du också håller med om det, att det är okej att många barn lever i relativ fattigdom i dag. Och varför mår så många yngre kvinnor dåligt i dag? Varför går så många unga arbetslösa i dag? Varför går så många kvinnor sjukskrivna på grund av psykiska besvär? Varför – det är det vi frågar oss. Beror det på att mycket av regeringens politik är alltför individriktad och marknadsliberal, som mer ser på det internationella kapitalets välbefinnande än på vår egen folkhälsa, som kanske ser mer till konkurrens än samverkan och solidaritet?

Vi socialdemokrater tycker att folkhälsoarbetet har blivit alltmer individriktat – det var även Gunvor G Ericson och Eva Olofsson inne på – med risk för skyldig-själv-mentalitet. Vad är Henrik Ripas kommentar till det?

Anf. 7 HENRIK RIPA (M) replik:

Herr talman! Din oro för mitt fysiska välbefinnande är glädjande att höra. Jag försöker träna på Friskis & Svettis och har nog varit nere i gymmet, även om jag inte har sett dig där samtidigt.

När det handlar om de här frågorna är det klart att kunskapen är oerhört viktig, kunskapen om vad som ligger till grund för ohälsa. Jag tror inte att det finns något land som inte jobbar med forskningen kring hur vi ska se till att människor mår bättre.

Den politik som har drivits här har faktiskt inneburit att bland annat antalet barn som anses vara i någon typ av barnfattigdom, som har sagts tidigare, nästan har halverats, från 430 000 till 242 000 under de här åren. Det är klart att de höjningar som vi har gjort när det gäller flerbarnsbidrag, bostadsbidrag och andra åtgärder som har gjort att de med sämst inkomster har fått en ökning av sin disponibla inkomst om något är satsningar på de svagaste i samhället.

Det är klart att man kan välja en modell som innebär att alla har det lika, men på en låg nivå. Det tror jag inte att någon är betjänt av. Det faktum att vår ekonomi går bättre än i stora delar av världen måste vi ju se som en positiv sak, vilket har gjort att många av de satsningar som andra länder kanske drömmer om kan vi genomföra här.

Det här folkhälsoprogrammet upplever jag kommer att sätta ytterligare fokus på att vi ska vara ett land som ligger i världsklass när det gäller folkhälsan.

Anf. 8 GUNNAR SANDBERG (S) replik:

Herr talman! Jag hoppas att vi fokuserar mer på levnadsvillkoren, för det är väl ändå de som har varit mest avgörande för att vi har haft det så bra i Sverige. Arbetslösheten är ju en stor grundorsak till att ojämlikheten i samhället ökar. Vi har ungefär 400 000 arbetslösa i Sverige i dag. Det är 8 procent. Antalet långtidsarbetslösa har nästan tredubblats under den nuvarande regeringens tid vid makten. Ungdomsarbetslösheten är nästan 25 procent i Sverige och högre än i de flesta jämförbara länder.

Regeringen införde en bortre parentes för personer som inte kunde kvalificera sig till a-kasseersättning. Dessutom har regeringen gjort det svårare att kvalificera sig för a-kasseersättning. Det gör att arbetslösa tvingas till socialbidrag. Det pekas till och med ut som ett alternativ till annan ersättning i Arbetsförmedlingens faktablad till arbetssökande i fas 3. Socialstyrelsen visar i en rapport att arbetslöshet var den vanligaste orsaken till att personer sökte socialbidrag under 2011.

Det här minskar inte ojämlikheten i hälsan, men det ökar klyftorna i samhället. Vi socialdemokrater vill tillsätta en nationell kommission för jämlik hälsa. Det vill även Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Då skulle de här exemplen förmodligen lyftas fram som dåliga exempel på samhällsliga förutsättningar för en god hälsa. Men det vill inte regeringen. Vad vill Henrik Ripa göra för att minska ojämlikheten i hälsa?

Anf. 9 HENRIK RIPA (M) replik:

Herr talman! När man tittar på arbetslösheten som ett mått är det klart att man kan se att det finns olika lösningar för att bli av med arbetslösheten. Vår har varit att människor ska komma i sysselsättning. Er var att förtidspensionera dem.

När man jämför hur siffrorna såg ut när vi tillträdde och hur de ser ut i dag kan vi notera att i den högsta av högkonjunkturer hade man en arbetslöshet som nästan låg på den nivå vi har i dag samtidigt som man då förtidspensionerade många människor av, som jag upplevde det, arbetsmarknadsmässiga skäl snarare än för att de faktiskt behövde förtidspensioneras.

Vi ser att de här människorna har en möjlighet att komma ut på arbetsmarknaden. Nu har vi skapat möjligheter. Jag har mött oerhört många som är så tacksamma för att de faktiskt har börjat få ett människovärde igen genom att man har sagt: Vi tror på er. Vi tror att det går att göra någonting.

När vi träffar David Lega och andra som jobbar och sliter kan vi konstatera att det finns mycket som kan göras även om man har olika funktionshinder och andra handikapp. Jag tror att vi gör dem en otjänst genom

Prot. 2012/13:69
21 februari

*En folkhälsopolitik
med människan i
centrum*

att göra som Socialdemokraterna tidigare gjorde, att förtidspensionera ut folk för att få ned arbetslöshetssiffrorna.

Vår insats när det gäller folkhälsoarbetet är självklart att det ska bli så jämlikt som möjligt. Jag är inte nöjd när vi ser att det finns skillnader på grund av socioekonomiska förhållanden i bakgrunden. Där är kunskap en viktig del. Därför är det viktigt att börja i tidiga år med kunskap, föräldrastöd och de delarna.

Anf. 10 EVA OLOFSSON (V) replik:

Herr talman! Det är ju bra att Henrik Ripa är emot och vill förbjuda all tobak i Sverige, men vad vill Moderaterna? Vi kunde höra på radion, i förrgår tror jag att det var, att massvis med tobak kommer in i landet, går runt i olika kedjor och sedan hamnar i olika affärer där den säljs billigt, och man skattar inte för det här. Det är grov kriminalitet.

Skatteverket ville ha licens för tobak och att man skulle kunna dra in den från dem som säljer tobak men faktiskt inte följer den svenska lagstiftningen. Den här tobaken är många gånger dessutom farligare än annan eftersom man får cigaretter och annat som kommer från till exempel Ryssland och som kanske inte följer alla regler om vad en cigarett ska innehålla.

Att vi ska ha en licens på tobak är något som Vänsterpartiet har föreslagit länge. Är det något som Moderaterna kan tänka sig? Det skulle jag gärna vilja veta.

Anf. 11 HENRIK RIPA (M) replik:

Herr talman! Smugglingen är en oerhört viktig fråga. Det är klart att det nya tobaksdirektivet har förslag som innebär att man ställer större krav på att kunna spåra var produkterna finns någonstans. Jag har själv träffat Skatteverket för att prata om de delar som gäller de här upplagen, och jag upplever inte att jag har fått någon motsatt uppfattning från någon utan att svensk lag ska gälla. Hur man ser till att det blir verklighet kan man dock diskutera.

Det är klart att när vi ser de problem och de avarter som finns, det vill säga att man tar in tobak, man flyttar den mellan olika skatteupplag och man går i konkurs, och i slutändan är det ingen som betalar skatt, är det självklart inte någonting som är acceptabelt. Jag har själv skaffat en liten app som gör att om man fotograferar streckkoden direkt på cigarettpaketet kan man se var någonstans det är tillverkat. Det är ett sätt att spåra och se varifrån det kommer.

Jag tror att tobaksdirektivet när vi får en harmonisering, framför allt för cigaretter, ger möjligheter att minska smugglingen, för i dag är det en mer lönsam bransch än narkotika.

Anf. 12 EVA OLOFSSON (V) replik:

Herr talman! Det var inget svar från Moderaterna på frågan om licens, som inte finns med i tobaksdirektivet.

Jag skulle vilja ge Henrik Ripa lite beröm, inte för att han sitter för Moderaterna i riksdagen utan på grund av det man kan läsa i Malmökommissionens rapport om barnfattigdom. Där har de exempel på kommuner som jobbar bra. Botkyrka, rödgrönt styrt, jobbar med rätt till barnomsorg på obekvämt arbetstid, ser till att skolan funkar för barn som

inte har så mycket pengar, att det finns fritid, att det finns barnperspektiv i försörjningsstödet, att Kulturskolan inte är för dyr och att man får dator i sjuan till nian. Men två andra kommuner som nämndes var Trollhättan och Lerum.

Om man tittar på siffrorna ser man att det inte är så att de som har det sämst i Sverige har fått det speciellt mycket bättre. De har stått ganska still. Om vi tittar på det begrepp som används för relativ fattigdom i EU, som ju kommer med riktlinjer om hur man ska jobba mot barnfattigdom ganska snart, kan vi notera att man pratar om dem som har 60 procent av landets medianinkomst. Tittar vi på ensamstående med barn som ligger under eller på gränsen till 60-procentsgränsen i Sverige ser vi att de gått från 11 procent 1991 till 30 procent 2010. Det var en särskilt stor ökning 2005–2010, nämligen 19–30 procent.

Räcker det ur ett folkhälsoperspektiv med föräldrastöd som nationell insats för att minska den ekonomiska utsattheten och förbättra hälsan hos barn? Behövs det inte fler insatser och en helt annan ekonomisk familjepolitik? Vad tycker Henrik Ripa? Vore det inte bra även för barnen i Lerum, Botkyrka och Trollhättan om det finns en helt annan politik som stärker de ensamstående föräldrarnas ekonomi? Vad vill Moderaterna göra?

Anf. 13 HENRIK RIPA (M) replik:

Herr talman! Det är roligt att Eva Olofsson tar upp Lerum som det goda exemplet. Lerum är på våra satsningar på barn och unga. Vi har satsat hårt på att se till att de får en så bra uppväxt som möjligt. Vi hoppas att många kommuner ska nå upp till de resultaten.

Familjestöd är självklart inte det enda sättet för dessa barn att få en bra uppväxt. Det handlar mycket om arbetstillfällen, att folk kommer i arbete, att de inte blir förtidspensionerade eller utförsäkrade, att arbeten skapas. Det är kännetecknet för vår regering att vi har fokuserat på den frågan. När det finns jobb hamnar inte lika många i utanförskap, och de får ekonomi att klara sig. De sakerna tillsammans är oerhört viktiga.

Det bästa vi kan göra för våra barn är att i första hand ge dem utbildning och sedan se till att det finns jobb. Det är en politik som vi driver stenhårt från Alliansens sida.

Anf. 14 GUNVOR GERICSON (MP) replik:

Herr talman! Henrik Ripa sade i sitt anförande att regeringen har gjort mycket. Vilka insatser har ni gjort inom målområdena som handlar om livsvillkoren ekonomisk och social trygghet?

Jag tycker att det är viktigt med en korrekt analys, och jag tycker att det är bra att ni talar om att det ska finnas evidens. Men det är också oerhört viktigt att använda sig av rätt siffror.

SCB:s siffror som kom häromdagen visar att den tiondel av befolkningen som har högst ekonomisk standard ökade sina inkomster med 55 procent. Den tiondel av befolkningen som har lägst ekonomisk standard ökade sina inkomster med 21 procent. Andelen av befolkningen med låg standard och som har barn, ensamstående med barn, ökade från 11 till 31 procent mellan 1999 och 2011. Det är den utgångspunkten vi behöver diskutera. Då ska man inte säga att alla har fått det mycket bättre.

Prot. 2012/13:69
21 februari

*En folkhälsopolitik
med människan i
centrum*

Den andel som har låg ekonomisk standard har ökat. Det är ett observerandum, och det är en utvärdering av det som har hänt på målområde 2, det vill säga ekonomisk och social trygghet.

Sedan måste jag ge lite beröm. Det är kul att ni tog till er förslaget om hälsokonto. Det är en fråga som vi rödgröna drev i valrörelsen 2010.

Jag har en fråga till Henrik Ripa. Om ni på allvar tycker att det måste bli bättre för barnfamiljerna, varför avvisar ni då höjt underhållsstöd?

Anf. 15 HENRIK RIPPA (M) replik:

Herr talman! De viktigaste delarna i våra åtgärder – precis som jag har sagt tidigare – handlar om jobben, att komma i arbete. På det sättet får vi den bästa förbättringen för dem som har den sämsta ekonomin.

Den ökning som vi ser av den disponibla inkomsten har skett i alla grupper. Sedan kan man välja vilken typ av grupperingar det ska vara. Det är som man brukar säga, nämligen att med statistik kan man bevisa vad som helst. Jag ska erkänna att jag inte har tagit del av siffrorna tidigare, och jag har alltså inte hunnit titta på dem. Jag gör gärna det efteråt, och då kan vi diskutera dem i detalj.

Jag kan bara konstatera att den disponibla inkomsten har ökat i alla grupper, och den har ökat något snabbare i den övre delen. Politikfakta har gjort en analys av hur tillväxten ser ut, om man vill veta mer.

Sedan var det frågan om åtgärder. Flerbarnstillägget och bostadsbidragen har ökat. Det är satsningar som riktar sig framför allt mot den gruppen. Diskussionen om huruvida underhållsstödet ska höjas eller inte kan jag inte svara på i dag.

Anf. 16 GUNVOR GERICSON (MP) replik:

Herr talman! Jag uppskattar att Henrik Ripa är ärlig. Diskussionen om underhållsstödet handlar om att det inte har höjts på tio år. Det är länge sedan. Då argumenterade dina kolleger i socialförsäkringsutskottet att det skulle vara fel eftersom det skulle finnas någon form av tak.

Tyvärr är det här siffror från SCB som kom för två dagar sedan. Jag rekommenderar Moderaterna att ta del av dem. Alla grupper har inte fått relativt sett mycket bättre standard. Alla grupper har fått en ökning, men andelen som har låg ekonomisk standard, ensamstående med barn, har ökat från 11 till 31 procent. Det är anmärkningsvärt att det är en så stor ökning.

Jag håller med om att jobb är viktigt, men då måste investeringar göras som leder till fler jobb. Vi har oerhört stora behov i Sverige, till exempel att ställa om inför klimathoten för att möta de klimatförändringar som vi vet kommer. Men de investeringarna har inte ni moderater heller velat göra.

I mitt tidigare anförande tog jag upp att skrivelsen inte på något sätt berör den säkerhet och de hot som finns i fråga om miljöfrågor kopplade till folkhälsa. Varför finns inte de frågorna med i skrivelsen?

Anf. 17 HENRIK RIPPA (M) replik:

Herr talman! Det är alltid en avvägning av vilka delar som ska tas med i ett dokument och var någonstans de ska hanteras. Vi tar klimathotet på största allvar.

Om vi tittar på länderna runt om i världen är det få länder som så aktivt jobbar med klimatfrågan. Jag vet inte om Gunvor G Ericson har några exempel på något land som jobbar hårdare. Sverige gör mycket på området, och Sverige ligger i framkant. Det tycker jag bekräftas när man talar med politiker från andra länder. Sverige ses som ett föredöme, inte bara när det gäller den ekonomiska utvecklingen och hur välskötta statens finanser är utan även på det miljömässiga området.

Jag uppfattar att klimathotet får hanteras mer bland miljöfrågorna. Det handlar inte om att de inte skulle påverka folkhälsan, självklart gör de det, men man kan diskutera om lösningen ligger på folkhälsosidan eller om den ligger på gemensamma satsningar bland annat inom EU eller inom de olika miljöbesluten.

Anf. 18 BARBRO WESTERHOLM (FP):

Herr talman! Folkpartiets politik bygger på att enskilda har ett ansvar, samtidigt som samhället har ett ansvar för de svagaste. Det påverkar givetvis vår folkhälsopolitik.

Vem är samhället? Vem har ansvar för vad? Jag har märkt att det blir en viss oreda i debatten.

Staten har ett ansvar. Staten har ansvar för lagstiftning. Det framgår tydligt i betänkandet. Ansvaret är fördelat mellan de olika departementen. I dag diskuterar vi det som främst gäller Socialdepartementet. Sedan finns de statliga myndigheterna, och sedan finns punktinsatser i form av stöd till dem som har ett brett ansvar, nämligen landsting och kommuner. Vidare finns naturligtvis ett ansvar hos organisationer, idrotten och så vidare, att alla strävar mot målet om en god hälsa.

Sverige ligger i den internationella statistiken bra till. Sverige toppar hela tiden medellivslängden och den förväntade livslängden. Det är en liten skillnad mellan kvinnor och män. Internationellt sett är det också en liten skillnad i inkomster. Omvärlden ser på oss och undrar hur vi har burit oss åt.

Sir Michael Marmot har nämnts flera gånger. Hans förslag har inte varit okontroversiella internationellt sett.

Det ska bli väldigt bra att få höra honom här direkt berätta om det som kom fram i den andra utredning som han gjorde och där jag också var med.

Jag tycker att det är väsentligt att vi får höra redovisningen från Malmö. Där har de arbetat på sitt sätt, men det måste komma fram hur man har arbetat i andra kommuner, för förutsättningarna ser så väldigt olika ut. Jag tror inte på att vi i Sveriges riksdag ska peka ut hur landets kommuner ska arbeta med folkhälsofrågorna.

När jag har lyssnat på debatten har jag undrat om ni i oppositionen har läst vad som står i betänkandet. Ni tar upp frågor som finns kommenterade där. Under till exempel *Start – barns och ungas uppväxtvillkor* redovisas föräldrastödsstrategin. Det som inte kom med är att vi har en ny skollag där elevhälsan lyfts fram. Kommunerna har ett betydande ansvar för elevhälsan, både fysisk och psykisk hälsa. När det gäller stöd för att underlätta hälsosamma val var det bra att Gunvor G Ericson noterade att vi har nappat på det där med hälsokonto.

Under *Skydd – ett effektivt och säkert skydd mot hälsohot* nämns antibiotikaresistensen. Vi ligger bra till i Sverige, men förbättringen har inte

skett i den takt som vi hade önskat. Här måste mer till. Det är någonting inte minst för landstingen men också för kommunerna när det gäller äldreomsorgen. Där vet jag att det på många håll inom primärvården pågår ett arbete för att lära ut hur man ska arbeta med sårinfektioner och sådant. Man ska inte brassa på med antibiotika utan vidare, utan man ska ta till sig den kunskap som i dag finns på det området.

När det gäller samverkan får vi nu ett forum för nationell samverkan för hälsofrämjande insatser. Det är lite grann som sir Michael Marmots idé om den tvärspektoriella insatsen. Här kommer det att ligga på ett annat plan. När vi prövade det här på 90-talet med Ingvar Carlsson som ordförande i en tvärspektoriell kommitté med ministrar och statssekreterare – detta har jag sagt tidigare i kammaren – havererade det hela, för man hade inte tid med det. I ett sådant här forum ska det vara människor som på heltid arbetar med hälsofrämjande insatser och har det tvärspektoriella synsättet. Då tror jag att man kan nå framgång.

På s. 11 står det om kunskapsstyrning. De öppna jämförelserna är guld värda att använda. Landsting och kommuner bör avsätta tid för medarbetare för att analysera siffrorna, för nu kommer sådana även över tid. Då kan man se om man har framgång i sitt arbete eller om det är försämringar. Då har man enligt det kommunala självbestämmandet i kommuner och landsting ett ansvar för att vidta åtgärder. Här kommer evidens in, och där har vi olika instanser som SBU och forskarvärlden som tar fram underlag.

Sedan vill jag påminna om att Statens folkhälsoinstitut och Statskontoret har ett uppdrag att följa upp det system vi har inom folkhälsopolitiken. Det kommer ganska snart en uppföljning, och då får vi ta ställning till om staten ska gå in med mer insatser eller inte.

Hiv tas också upp här apropå ursäkt. Jag tycker i stället att vi ska skicka ett tack till alla dem som har jobbat och gjort att hivepidemin är så begränsad som den är i Sverige och att människor i dag inte är stigmatiserade såsom de var i mitten av 80-talet när två läkare gick ut och sade att hivsmittade skulle isoleras på en ö eller ute i skogen. Svante Nycander i DN bemötte det med att vi ska arbeta med den motsatta linjen – frivillighet, integritet, samarbete med de drabbade.

Jag tycker att vi ska tacka dem som trädde fram och gav hivsmittade ett ansikte. Det var Sighsten Herrgård, modelejonet, och Steve Sjöquist som har överlevt och hela tiden visar hur man kan leva med den sjukdomen. Den som jag vill tacka sist är Kent Carlsson, den första öppet homosexuella hivsmittade riksdagsledamoten. Han drev partnerskapsfrågan men också frågan om att ta emot hivsmittade på ett mänskligt sätt. Han visade att det inte var farligt att krama en hivsmittad. Jag har kramat Kent Carlsson, och jag beklagar att han avled i aids.

(Applåder)

Anf. 19 EVA OLOFSSON (V) replik:

Herr talman! Jag kan hålla med Barbro Westerholm om att det finns många som har kämpat för både homosexuellas rättigheter och hivsmittades rättigheter och som har gjort stora insatser för att ta bra hand om dem som drabbats av aids. Men det finns också de som behandlades väldigt illa, och det måste vi erkänna. Många av dem som var med då lever inte längre. En del har sett sina nära och kära, bästa vänner och

kompisar bli illa behandlade sista tiden i en svår sjukdom. Jag tror att vi måste ha båda de här bollarna med i luften, tacka alla dem som gjorde bra insatser men också se vad som kan hända när det kommer något nytt som uppfattas hotfullt mot en grupp som redan är diskriminerad, människor som drabbas illa.

Det jag skulle vilja fråga Barbro Westerholm om och som jag funde-
rat ganska mycket på – jag vet att hon är engagerad och insatt i de här
frågorna – är: Tycker Folkpartiet och Barbro Westerholm att balansen är
bra i regeringens folkhälsopolitik? Kommunerna kan göra mycket, visst,
men kommunerna blir begränsade och påverkade av den nationella poli-
tiken. Malmö blir väldigt mycket påverkat av att a-kassa, sjukförsäkring
och annat gör att till exempel försörjningsstödet ökar. Man blir påverkad
av familjepolitiken naturligtvis om man i en kommun har många ensam-
stående med barn. Om man då fördelar mindre till dem som inte har barn
än till dem som har barn, särskilt dem som är ensamstående med barn,
påverkar det naturligtvis kommunernas möjlighet att stödja olika grup-
per. Vad är det som säger att föräldrastöd är en nationell fråga, medan
rätten till barnomsorg på obekvämt arbetstid är en kommunal fråga?

Anf. 20 BARBRO WESTERHOLM (FP) replik:

Herr talman! Jag börjar med det som jag inte hann säga om hiv. Na-
turligtvis är det fler som ska tackas, till exempel de medarbetare i Social-
styrelsen som påpekade vikten av det psykiska omhändertagandet av de
smittade. Man var lite fyrkantig när det gäller smittskyddet. Det är Noaks
Ark och Läkare mot aids och många andra. Det är viktigt att man läser
Jonas Gardells och Steve Sjöquists bok samt böckerna om Sara, en hiv-
smittad ung flicka som blev narkotikamissbrukare i mycket unga år.

Eva Olofsson frågar om ekonomisk politik och Malmös problem.
Folkpartiet driver i regeringen väldigt hårt frågan om integration, att
människor som kommer från andra länder ska komma i arbete och få de
språkkunskaper som man behöver för att klara sig här. Språktest låter
kanske lite fyrkantigt. Jag är gift med en invandrare och skulle väl hellre
se att man visade vilket värde det har att snabbt lära sig svenska språket.
Mantrat i hans familj när de kom till Sverige var: Lär dig svenska så fort
som möjligt och svensk samhällslära och svensk historia. Sedan öppnar
sig arbetsmarknaden för dig.

Det är sådant som vi driver i Folkpartiet. Jag tror inte någon är ove-
tande om det.

Anf. 21 EVA OLOFSSON (V) replik:

Herr talman! Vi kan nu se i de rapporter som professor Tapio Salonen
har gjort och i statistik som kommer att ensamstående med barn har en
väldigt svag och utsatt ekonomisk situation och att en tredjedel av den
gruppen tillhör de som har lägst ekonomisk standard i Sverige. Är det då
kommunernas och landstingens sak att fixa detta, eller finns det ett na-
tionellt ansvar? Det är en liten fråga som jag vill ställa, för jag tycker fort-
farande att man inte kan svara med att man satsar på föräldrastöd. Det
måste finnas en bredare helhetspolitik om man ser att så många barn
växer upp i ekonomisk utsatthet.

Det borde också finnas en politik som tar reda på vad det är som gör
att man har svårt att få jobb om man är ensamstående, ofta kvinna, med

Prot. 2012/13:69
21 februari

*En folkhälsopolitik
med människan i
centrum*

ett eller flera barn. Kan det vara att nästan alla jobb i vård, omsorg, affär, hotell, restaurang och i kollektivtrafiken är på obekväm arbetstid? Kan vi stötta upp nationellt där? Kan det till exempel handla om att jag väljer bort den ensamstående mamman om jag kan välja att anställa någon som jag tror inte kommer att vara borta lika mycket?

Om man är ensam försörjare är man mer sårbar. Om man är två och en blir arbetslös är det i alla fall en som har jobb. Men är man ensam och blir arbetslös eller sjukskriven är man ensam som försörjare. Behöver man då inte fundera på hur underhållsstödet ska se ut och om gränsen för bostadsbidrag ligger lågt? Jag tror att den ligger på 117 000 om året, men jag är inte säker. Men om gränsen ligger lågt så att väldigt få får del av bostadsbidraget, ska man då inte fundera på om det är dags att höja den?

Behövs det helt enkelt inte nationella initiativ för att stötta familjer med ensamstående föräldrar?

Anf. 22 BARBRO WESTERHOLM (FP) replik:

Herr talman! Jag tycker att Henrik Ripa här redovisade väldigt väl alliansregeringens arbetsmarknadspolitik.

Att skapa arbetstillfällen och få människor att därmed känna att de behövs är A och O. Sverige har i ett internationellt perspektiv klarat sig väldigt bra, även om det finns brister. Att människor är arbetslösa är naturligtvis en väldigt bekymmersam situation.

Det andra vi satsar på är utbildning, skolan, att rusta människor för att de ska kunna platsa på arbetsmarknaden.

Vi tänker om när det gäller människor som kommer från andra länder, för att komma till skolan som 14-åring och inte ha fått någon undervisning alls tidigare är ju en väldigt speciell situation. Där får man börja från grunden för att skapa en bra utbildningsnivå.

Det här är sådana satsningar som vi gör. Och vi har, återigen, jämfört med andra länder och funnit att det är annat än barnomsorg som gör att människor kan finnas ute i arbete. Det gäller också att matcha dem som är utan arbete med de arbeten som finns. Ibland sägs det: Kan de då inte gå in i vården? Nej, man ska passa sig för att gå in i dessa yrken. Man måste också få rätt profil på det hela.

Anf. 23 GUNVOR G ERICSON (MP) replik:

Herr talman! En grundförutsättning för arbetslivet är ett sammanhållet trygghetssystem där samhället tar ansvar för hela befolkningens livsvillkor. Alla ska ha samma chans och möjlighet att göra val som ger en hållbar utveckling. Goda livsvillkor är ramen för sunda levnadsvanor.

Enligt den senaste folkhälsorapporten, från 2009, har levnadsvanorna försämrats. Dåliga levnadsvanor ger dålig folkhälsa. Att ändra dåliga levnadsvanor kräver att medborgaren gör medvetna val och själv vill förändras. Självkänslan är avgörande för om den viljan finns, och självkänslan är i sin tur påverkad av livsvillkoren och den verklighet man lever i.

Det är här samhället måste börja, att skapa goda levnadsvillkor för alla, oavsett socioekonomisk bakgrund. Det är två mycket kända begrepp inom folkhälsovetenskapen som uttrycker detta: Kasam, känslan av sammanhang, och empowerment, individens självkänsla.

Alla människor har ett grundläggande behov av att känna tillhörighet och gemenskap och att finna sig ett sammanhang. Ekonomisk trygghet bör ses som ett verktyg, ett instrument för individen att kunna fokusera på att förbättra sin egen hälsa.

Därför undrar jag varför regeringen har glömt bort ett litet ord i betänkandet. En god folkhälsa är en investering för Sverige. Ja, det tycker jag också. Men varför är ”jämlik” hälsa, som det stod i de tidigare folkhälsoskrivelserna, borta?

Anf. 24 BARBRO WESTERHOLM (FP) replik:

Herr talman! Ja, vad är god hälsa? Om Gunvor G Ericson frågar vad jag lägger in i hälsobegreppet och att må bra kan jag säga att jag mår bra, för jag kan stå här och debattera i kammaren. Jag skulle kunna fråga den som ska bli min efterträdare i en liten stiftelse som heter Duchennesstiftelsen – hon sitter i permobil – vad god hälsa är för henne. Hon skulle nog svara: Jo, det är när jag kan ta mig in och ut på teatrar. Där handlar det om tillgängligheten, inte om att kunna gå igen.

Hälsobegreppet är alltså olika för olika människor. Därför: Vad är jämlik hälsa? Om du föds med utvecklingsstörningar är god hälsa för dig att du kan göra det som du önskar, men det kanske inte alls är samma sak som en sådan som jag önskar. Därför tycker jag att det är bra att det står ”hälsa”.

Anf. 25 GUNVOR G ERICSON (MP) replik:

Herr talman! Det här är en ganska lång debatt som har funnits ända sedan början på 2000-talet då folkhälsobetänkandet skrevs. Då var det några partier som inte ville att det skulle stå god och ”jämlik” hälsa. Bland annat Moderaterna var väldigt mycket emot det.

Jag tycker inte att jag fick svar på mina frågor av Barbro Westerholm. Självklart handlar hälsa om livskvalitet och självuppskattad hälsa där varje individ själv definierar hälsa. Men en jämlik hälsa handlar om befolkningens hälsa, en folkhälsa som vi diskuterar om i dag.

Det är åtta års skillnad i medellivslängd för män beroende på var i Sverige de bor eller vilken socioekonomisk bakgrund de har. Det är den typen av problem som folkhälsopolitiken måste ta hänsyn till. Man måste skilja på det som handlar om individens hälsa och det som handlar om befolkningens hälsa. Folkhälsopolitiken handlar ju om att göra det samhälleligt möjligt för alla människor att ha en god hälsa.

Barbro Westerholm talade i sitt anförande om det kommunala självbestämmandet. Och ja, jag håller med om att det är jätteviktigt att det finns ett kommunalt självbestämmande. Men det är ett problem att kommunerna inte är skyldiga att jobba enligt det breda folkhälsoansvaret.

Folkhälsa handlar om många politikområden. Tidigare har vi här talat om jobb, men faktum är att arbetslösheten för personer med funktionsnedsättning är 50 procent. Vad gör Folkpartiet åt det?

Anf. 26 BARBRO WESTERHOLM (FP) replik:

Herr talman! Hälsa och folkhälsa började diskuteras redan i mitten av 70-talet, så det var inte kring år 2000.

Det är klart att vi ska jobba för att vi inte ska ha de här skillnaderna i medellivslängd och så vidare. Problemet är, som sir Michael Marmot har

Prot. 2012/13:69
21 februari

*En folkhälsopolitik
med människan i
centrum*

poängterat, att ju aktivare vi blir när det gäller rönkingsförebyggande insatser desto vidare blir gapet, därför att vi inte har kommit på knepet hur vi når dem som bäst skulle behöva motivationen och informationen.

Jag var i Kirgizistan, där vi försökte oss på att ta upp rökfrågan. Då sade kvinnorna där: Rör inte rökningen än! Ta upp frågorna om maten och alkoholen först. Vi kan inte ta bort allt som är av njutning för männen.

Det är alltså inte alldeles lätt att hitta rätta sätt, men det ska vi absolut göra.

Det här är socialutskottets betänkande. Vi kan stå här och ta socialförsäkringspolitik, arbetsmarknadspolitik och hela bredden, men det tillåter inte tiden. Ett kan vi dock konstatera, nämligen att det hänger ihop. Och det nationella forumet för hälsofrämjande aktiviteter kommer att inbegripa hela bredden, så vi satsar.

Anf. 27 RICKARD NORDIN (C):

Herr talman! Hur ser vi till att befolkningen mår så bra som möjligt, håller sig frisk, kan delta i arbete och samhällsliv, inte hamnar i utanförskap och får tillgång till vård och omsorg av hög kvalitet när de behöver? Och hur ska detta finansieras långsiktigt?

Sammantaget hör dessa till några av de mest avgörande framtidsfrågorna för vårt samhälle, det vill säga dem om en långsiktigt hållbar välfärd. Här kommer folkhälsofrågorna tydligt in.

Vi är övertygade om att målet om ett starkt framtida välfärdssamhälle kan uppnås genom ett systematiskt arbete på lokal, regional och nationell nivå. För att lyckas måste arbetet ta hänsyn till de olika aspekterna på hälsa. Om vi ska uppnå resultat krävs också insikten att de olika delarna hänger samman och att ansvaret för en frisk befolkning inte bara kan ligga på enskilda aktörer.

Den offentligt producerade välfärden kostar pengar. Men välfärd levererad på rätt sätt kan också spara pengar och till och med generera ett överskott och därmed skapa förutsättningar för ännu mer välfärd.

En central komponent i välfärden är hälsa. Sambandet mellan hälsa och ekonomi går i båda riktningarna. Dålig ekonomi, fattigdom och ojämlikhet påverkar hälsan negativt. Samtidigt påverkar dålig hälsa såväl privatekonomi som samhällsekonomi i negativ riktning.

Dålig eller försämrad samhällsekonomi kan försämma folkhälsan dels genom den oro och frustration som den framkallar, dels genom att benägenheten till tröstkonsumtion av tobak, alkohol, mat och droger kan öka. Detta bidrar också till en försämrad folkhälsa.

Dålig folkhälsa kostar dessutom i termer av ökad konsumtion av vård och omsorg och har negativa effekter även på andra samhällssektorer, till exempel i fråga om utbildningsresultat.

Därför är Alliansens arbetslinje viktig, och den har på många sätt under flera år varit effektiv för att skapa en bättre ekonomi för en bättre välfärd.

Dålig folkhälsa medför att färre personer deltar i arbetslivet, att fler är sjukskrivna eller förtidspensionerade och att fler arbetar sämre. Människor med dålig hälsa har sämre anställbarhet och blir oftare bidragsberoende. Vad som är hönan och ägget är inte alltid lätt att fastslå, och det skiljer sig mycket från individ till individ.

I tider med sämre samhällsekonomi, som vi nu ser runt omkring i världen, minskar vanligtvis välfärdstjänsternas kvantitet och kvalitet, vilket leder till ytterligare hälsoförsämring. Det känns därför bra att vi har en regering som vågar lägga ned tid, energi och pengar på folkhälsan och som inser att snålheten bidrar vissheten om man väljer att spara på detta område.

Regeringen satsar på personliga hälsokonton på nätet, på ett nationellt forum för folkhälsa med aktörer som arbetar med frågorna i verkligheten, på utveckling av evidensgradering på folkhälsoområdet, på nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder och på en ny skollag med förstärkt elevhälsa. Listan kan göras lång.

Jag vill särskilt lyfta fram PRIO psykisk ohälsa där regeringen lägger 870 miljoner för att förebygga psykisk ohälsa och förbättra värden för dem som drabbas.

Genom breda generella åtgärder kan vi på nationell nivå ge den enskilda medborgaren mer makt över sin egen hälsa. Att genom den digitala världen ge större möjligheter för den enskilde att styra sin vård är en faktor jag vill lyfta fram. Här finns en e-hälsostrategi.

Genom öppna jämförelser och kvalitetsregister där vårdtagaren kan jämföra olika vårdgivare och behandlingsformer ger vi också mer makt till den enskilde att styra sin vård. Vi skapar samtidigt en konkurrens som gör att man måste förbättra sig som vårdgivare.

Här i Stockholm kan den som ska föda barn enkelt gå in och jämföra olika förlossningsmottagningar och se inte bara hur nöjda olika patienter är utan också hur ofta olika komplikationer uppstår. Varför har jag och min sambo inte den möjligheten i Västra Götaland när vi nu ska bli föräldrar?

Här behövs mer öppenhet och bättre tillgång för patienter och brukare över hela landet till den statistik som ofta finns samlad.

Det har talats mycket om att vi har en ojämlik hälsa i Sverige. Det har vi, och det är ett problem när vi har åtta års skillnad mellan olika kommuner. Samtidigt ska vi komma ihåg att vi är bäst i världen. Även om det skiljer sig åt på många håll, vilket vi givetvis ska jobba med, har Sverige den mest jämlika hälsan. Vi får inte glömma att vi är duktiga, och vi ska vara stolta men inte nöjda.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag och avslag på reservationerna.

Anf. 28 GUNVOR G ERICSON (MP) replik:

Herr talman! Det låter som att allianspartiernas företrädare är väldigt nöjda med sin folkhälsopolitik. Under de sex år ni suttit vid makten har ni sakta men säkert flyttat perspektivet från det breda folkhälsoperspektivet till det något smalare individperspektivet.

Jag har en fråga om det som står i betänkandet om ett effektivt och säkert skydd mot hälsohot.

Som jag nämnde i mitt inledningsanförande omfattar folkhälsa många politikområden. Att riksdagens regler medför att det är socialutskottet som hanterar frågan gör det ännu viktigare att socialutskottet inser att detta också berör många andra politikområden.

Skydd mot hälsohot handlar också om att man måste kunna se de hälsohot som uppstår i framtiden, till exempel på grund av klimatet. Det kan

också handla om de kemikalier som vi har alltmer av i vår vardag eller om luftpartiklar i städerna. Här har Sverige blivit kritiserat av EU för att vi har för dålig luftkvalitet. Om detta står det ingenting i betänkandet.

Tycker inte Centerpartiet att det vore rimligt att lyfta upp detta som ett folkhälsohot?

Anf. 29 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Självklart ser vi dessa hälsohot; det är jag den förste att skriva under på. Strukturen i riksdagen gör dock att vi diskuterar olika budgetinsatser på olika ställen.

Miljöpartiet lyfte upp infrastrukturen. Ni har dock inga reservationer på infrastrukturområdet inom folkhälsopolitiken, utan de ligger på infrastrukturen. Det gör att situationen ser ut som den gör.

Samtidigt lyfter vi upp en hel del frågor. Centerpartiet har bland annat motionerat om myggbekämpning, och det ligger på det här. Det är ett hälsohot som ligger lite utanför.

Kemikalier och så vidare är viktiga frågor, men vi får behandla dem i den ordning som är.

Det vore visserligen intressant att ha den debatten här och nu, men det finns också många andra faktorer som påverkar hälsan och som finns på andra politikområden. Flera här har diskuterat arbetsmarknadspolitik. Det kanske inte alltid hör hemma i denna debatt, men det påverkar givetvis.

Det är oerhört många faktorer som påverkar människors hälsa. Det måste vi ha med oss genomgående inte bara när vi diskuterar folkhälsopolitiken här i dag. De är något som vi kanske ska ta med oss till våra partikamrater för bredare debatter och diskussioner.

Anf. 30 GUNVOR G ERICSON (MP) replik:

Herr talman! Det är just det som är det stora problemet med regeringens politik när det gäller folkhälsan. Regeringen hade kunnat välja att i den här skrivelsen lyfta in många fler frågor eftersom det finns en struktur som alla partier i Sveriges riksdag var överens om 2003 när den nuvarande folkhälsopolitikens grund lades fast, nämligen att man skulle jobba brett med ett övergripande mål att minska klyftorna och att man skulle se till att jobba övergripande inom elva målområden. De elva målområdena berör en mängd politikområden. Ett målområde handlar om miljöer och produkter. Om regeringen hade velat hade man kunnat lyfta in detta. Om utskottet hade velat hade man i sitt yttrande över skrivelsen kunnat skriva att man ser allvarligt på hoten från kemikalier, klimatförändringar och luftutsläpp. Ni valde att inte göra det.

Vi i Miljöpartiet har ett antal gånger motionerat om att man ska ändra på det här arbetssättet. Vi har hittills inte fått gehör för det. Jag hoppas att ni kan ändra er på den punkten.

När det gäller de ekonomiska frågor som jag har lyft upp här tidigare vill jag säga att det i debatten har låtit som om det inte finns något att göra och som att sir Michael Marmot inte visste. Man vet visst. WHO har antagit en resolution som säger att man ska minska gapet – closing the gap in a generation – när det handlar om makt, inflytande och resurser. Där har alliansregeringen långt kvar.

Anf. 31 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Som vi hörde när Barbro Westerholm talade kan de generella insatserna riskera att öka gapet. De som har förmåga att ta till sig kunskap ökar sin kunskap och därmed sin hälsa.

Jag är den första att skriva under på att Marmot har gjort många intressanta saker. Det kommer vi att få höra mer om i utskottet om ett par veckor. Jag tror också att det finns mycket som vi kan göra när det gäller samhällsekonomiska analyser av folkhälsa för att sätta in i en svensk kontext. Då blir det också spännande att höra Malmökommissionens tankar och synpunkter.

Det är också viktigt att se till att den som håller i pengapåsen ser vilka folkhälsoinvesteringar som är möjliga att göra. Hur betalar de sig på lång eller kort sikt, och vilka möjligheter finns? Det kommer vi säkert att återkomma till.

Anf. 32 ROLAND UTBULT (KD):

Herr talman! Först vill jag yrka bifall till förslaget i betänkande SoU6 *En folkhälsopolitik med människan i centrum*.

För mig låter det här som ljuv musik – människan i centrum. Det är väl så i svensk politik att vi mer och mer har riktat in oss på att ställa människan i centrum och utgå från personers olika behov och möjligheter. Vi går mer och mer ifrån att se människor i grupper och ser i stället till varje människas situation. Men jag menar att man ska se upp för ett samhälle där det bara är individens eget förverkligande som står i centrum.

Vi talar inom den internationella kristdemokratien om personalismen. Grundtanken där är just att människan är en person, inte endast en individ sig själv nog och inte heller endast en anonym del av samhällskroppen. En person är en individ, men också en del av en mängd gemenskaper, en del självvalda men också en del som man inte själv har valt. Dessa naturliga gemenskaper är både en viktig del av personens jag och nödvändiga för att den enskilde ska kunna utvecklas. De som är med i gemenskaperna är där både för att själva utvecklas och få stöd och för att ge detsamma tillbaka till de övriga medlemmarna. Den gemenskap som anses vara viktigast för den enskildes utveckling och goda liv är familjen. Kristdemokratiska partier runt om i Europa, även vi i Sverige, brukar därför ofta hålla försvaret av familjen högt.

Det övergripande målet för folkhälsoarbetet är att hela befolkningen ska ha förutsättningar för en god hälsa på lika villkor. Förverkligandet av en sådan politik vilar på några viktiga byggstenar.

En sådan byggsten är barns och ungas uppväxtvillkor. Det är ingen hemlighet att det är Kristdemokraternas fokusområde nummer ett. Så här står det i socialutskottets betänkande: En trygg anknytning till och ett gott samspel med föräldrarna skapar förutsättningar för goda uppväxtvillkor och en god fysisk och psykisk hälsa under uppväxten och även senare i livet.

Regeringen har under flera år satsat ganska många miljoner, närmare bestämt 140, på lokala föräldrastöd.

En annan byggsten är samverkan. Här är tanken att man från olika myndigheters sida ska gå från stuprörstänkande till mera av samverkan mellan stat, kommuner och landsting samt näringslivet och det civila

samhället. Jag har själv arbetat tio år i en ideell organisation och sett den kraft och energi som finns där.

Där kan man tala om att komma nära människan och sätta människan i centrum. De människor som vi arbetade med i Göteborg hade antingen en psykiatrisk problematik eller ett missbruk eller både och, alltså en dubbeldiagnos. De flesta som vi arbetade med var hemlösa.

Det engagemang som våra fältarbetare visade var enormt. Jag minns särskilt en kvinna som kom direkt från gatan. Hon sa: Jag vet inte om jag finns. Det var ingen som hade tilltalat henne på länge. Andra människor hade betraktat henne med förakt. Hon hade inte haft kontakt med sina anhöriga på länge; kontakterna var brutna. När hon satte sig i minibussen på väg till hemmet för hemlösa kvinnor sade hon: Jag vet inte om jag finns. Självkänslan var förlorad. Så kom hon in i den värme som det civila samhället kan ge kanske mer än något annat. Man får uppleva att man är respekterad, och man möts i ögonhöjd. I det finns en kraft och en energi som jag tycker att vi ska ta vara på.

Ett gott samhälle byggs med en bra balans mellan stat, näringsliv och ett civilt samhälle.

Herr talman! En tredje byggsten för att förverkliga folkhälsopolitiken är stärkt kunskapsstyrning.

Jag vill uppehålla mig vid psykisk ohälsa som ökar. Jag vill lyfta fram det viktiga projektet Hjärnkoll. Hela den satsningen är ett regeringsuppdrag som drivs av myndigheten Handisam och nätverket Nationell samverkan för psykisk hälsa. Hjärnkoll är en kampanj som arbetar för ökad öppenhet kring psykisk ohälsa med målet att alla ska ha samma rättigheter och möjligheter oavsett psykiskt funktionssätt. Motorn i kampanjen är över 300 personer som kallas ambassadörer och berättar om sina egna erfarenheter av psykisk ohälsa.

Psykisk ohälsa är den vanligaste orsaken till sjukskrivningar. Nästan fyra av tio sjukskrivna har den diagnosen. Det är framför allt bland kvinnor mitt i livet som den psykiska ohälsan har ökat kraftigt. Ändå är det så, och då stöder jag mig på projektet Hjärnkolls undersökning där man har frågat 1 000 tjänstemän, att 47 procent uppger att förebyggande arbete kring psykisk ohälsa inte förekommer på arbetsplatsen, trots att det är den vanligaste orsaken till sjukskrivningar. Här finns mycket att göra.

När det gäller barn och unga är vi tillbaka i föräldrastödet och de nära gemenskapernas betydelse. Regeringen gör mycket när det gäller att i samarbete med bland andra Sveriges Kommuner och Landsting genomföra särskilda satsningar för att förbättra vården för barn och unga med psykiatrisk problematik.

Det preventiva arbetet och insatser som den virtuella ungdomsmottagningen på nätet, umo.se, är viktiga inslag.

Regeringen har också tagit initiativ till att pröva ett självmordsförebyggande program som har utvecklats i Australien – The Mental Health First Aid Training and Research Program, MHFA. Syftet är att undanröja de tabun och stigma som finns när det gäller självmord och psykisk sjukdom.

Herr talman! Jag genomför tillsammans med Hjärnkoll ett arrangemang i början av april här i Sveriges riksdag, då Norges förre statsminister Kjell Magne Bondevik från Kristelig Folkeparti kommer. Bondevik är den enda statsminister i verksamhet, såvitt jag vet, som sjukskrivit

sig på grund av utmattningsdepression. Det hände 1998. Han kommer hit för att berätta om hur han förlorade all kraft att utföra sitt uppdrag. Han kommer hit just för att minska stigmatiseringen när det gäller psykisk ohälsa.

(Applåder)

Anf. 33 MEERI WASBERG (S):

Herr talman! En av de mest angelägna frågorna för folkhälsan är att minska de sociala och ekonomiska klyftor som finns i Sverige i dag. Vi vet att ojämlikhet i ekonomiska resurser bidrar till ojämlikhet i hälsa, vilket flera har lyft fram i debatten. Det borde leda till slutsatsen att omfördelning av ekonomiska resurser kan påverka graden av ojämlikhet i hälsa.

Detta är ett av skälen till att jobben är viktiga för folkhälsan. Ett arbete och en uppgift betyder mycket för självkänslan. Det har flera andra tagit upp i debatten. Det handlar om möjligheten att klara sig själv, det sociala kontaktnätet och så vidare.

Men detta kan inte ställas i motsats till bra och trygga socialförsäkringar. Vi möts dagligen av berättelser från människor som har kommit rejält i kläm på grund av de försäkringar som den så kallade alliansregeringen har gjort vad gäller sjukförsäkringen.

Om jag minns rätt var det i går som denna onådiga lunta överlämnades till den parlamentariska socialförsäkringsutredningen. Där kan vi ta del av flera människoöden som få av oss, om ens någon, skulle önska vår värsta ovän.

Drivkraften att få möjlighet att klara sig själv är stark. Men den understöds knappast av den utförsäkringspolitik som förs i dag. Många av dessa människor upplever sig dessutom vara helt rättslösa.

Jag tänker på en berättelse som jag fick mig till livs häromdagen. Den handlar om en person för vilken en anonym anmälan inte bara har resulterat i att själva utbetalningen av sjukförsäkringen har stoppats utan också att återkravet har landat i brevlådan innan överklagningstiden har gått ut.

Vad detta innebär i form av oro och inte minst sagt en försämrad hälsa för denna person och hans eller hennes familj kan vi bara fundera på. Tanken om folkhälsa lyser med sin frånvaro när vi talar om dessa saker.

På detta sätt tycker jag att det finns en folkhälsodimension i detta sammanhang som man borde fundera över. Det borde vara självklart att man är *för* tidig och individuellt anpassad rehabilitering om det nu är arbete som ska vara i fokus. Men regeringen passar i den frågan.

Folkhälsa är inte bara en fråga om att uppmuntra och uppmuntra till sundare vanor, utan i politiken handlar det om vilka förutsättningar som finns för att kunna leva sundare. Därför är det angeläget att motverka och minska de sociala och ekonomiska klyftor som finns i Sverige i dag. Det blir mer och mer angeläget för varje dag.

Avslutningsvis vill jag ansluta mig till yrkandet som min partikollega Gunnar Sandberg tidigare har framfört.

I detta anförande instämde Gunnar Sandberg (S).

Prot. 2012/13:69
21 februari

*En folkhälsopolitik
med människan i
centrum*

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.54 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00 då frågestunden skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

*Statsministerns
frågestund*

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

11 § Statsministerns frågestund

Anf. 34 TALMANNEN:
Jag hälsar statsministern välkommen.

Nuonaffären

Anf. 35 MIKAEL DAMBERG (S):

Herr talman! Den så kallade Nuonaffären har snurrat runt i medierna i snart två veckors tid, och regeringen har fått hård kritik. Statsministern har glidit på svaren, både till oss i oppositionen och till journalister. Därför är jag glad att statsministern är i riksdagen i dag och kan svara rakt och tydligt på mina frågor.

I februari 2009 köpte det helstatliga bolaget Vattenfall holländska Nuon för 97 miljarder kronor. Det var en mycket stor affär, faktiskt den största kontantaffären i Sveriges historia. Det var dock också en mycket dålig affär – en affär som skapat miljardförluster för svenska staten och de svenska skattebetalarna. Det var en affär statsministern avråddes från att godkänna, av sina egna tjänstemän.

Min fråga till statsministern i dag är väldigt enkel: Varför godkände du Vattenfalls köp av Nuon för 97 miljarder kronor trots att dina egna tjänstemän avrådde från detta?

Anf. 36 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M):

Herr talman! Jag ska ge samma svar i dag som jag har givit i alla andra sammanhang: Regeringen har inte fattat något beslut om detta; det har gjorts i Vattenfalls styrelse. Det är förankrat i regeringen via då ansvarigt statsråd, Maud Olofsson. Detta har hon redogjort för.

Jag ifrågasätter om det är möjligt att som Socialdemokraterna nu gör i kampanjer framställa det som att 97 miljarder därmed har gått förlorade. Jag skulle tycka att det vore intressant om Mikael Damberg kunde redogöra för hur Stefan Löfven har kommit fram till denna siffra, att vi skulle ha förlorat 97 miljarder. Jag tror att det är för tidigt att säga något om detta. Nuon är en del av Vattenfall, och avkastningen har gått upp. Man måste se till mer än pris.

I Vattenfalls styrelse satt vid detta tillfälle den tidigare socialdemokratiska näringsministern Anders Sundström. Då blir onekligen frågan tillbaka till Socialdemokraterna: Finns det inget ansvar alls hos Vattenfalls styrelse för detta beslut?

Prot. 2012/13:69
21 februari

*Statsministerns
frågestund*

Anf. 37 MIKAEL DAMBERG (S):

Herr talman! Allt detta kokar ned till ansvar. Statsministern har väldigt lätt att peka finger åt andra men väldigt svårt att se sig själv i spegeln. Någonstans måste också statsministern och regeringen ta eget ansvar för den politik man bedriver. Häromveckan var det Göran Perssons fel att klyftorna ökar i Sverige, och nu är det en avgången näringsministers fel att regeringen fattade ett felaktigt beslut om köpet av Nuon, trots att Regeringskansliets egna tjänstemän förklarade att det var alldeles för dyrt att göra köpet.

Statsministern måste fundera över sitt eget ansvar i denna situation. Han påstår nu att han var informerad. Varför agerade inte statsministern om han var informerad? Det var en affär på 97 miljarder kronor som Regeringskansliets egna tjänstemän sade var alldeles för dyr. Min fråga till statsministern kvarstår: Varför godkände regeringen att Vattenfall köpte Nuon för 97 miljarder kronor?

Anf. 38 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M):

Herr talman! Nu kommer ni att höra att jag upprepar mig. Det gör jag därför att Mikael Damberg har så svårt att återge vad jag säger. Regeringen har alltså inte fattat något beslut i detta ärende. Om Mikael Damberg känner till något annat sätt att fatta beslut kring Vattenfall, som gällde under socialdemokratis tid vid makten, är jag intresserad av att höra om det. Gäller det till exempel inköp av kol- och kärnkraft? Fanns det andra sätt att fatta beslut under socialdemokratis tid vid makten?

Däremot var det då ansvariga statsrådet, Maud Olofsson, förankrad kring denna affär på det sätt hon har redogjort för. Det skiljer dock inte beslutet från Vattenfalls styrelse, och där hade vi den tidigare socialdemokratiska näringsministern. Förnekar Mikael Damberg detta? Förnekar Mikael Damberg att Vattenfalls styrelse har något ansvar i denna fråga?

Anf. 39 TALMANNEN:

Jag ger Mikael Damberg 15 sekunders talartid för att reda ut detta.

Anf. 40 MIKAEL DAMBERG (S):

Herr talman! Det pinsamma för statsministern blir att Regeringskansliet nu har tillstått att de hade uppgifter bland sina tjänstemän om att det inte var en bra affär för Vattenfall. Man informerade dock inte ens styrelsen om dessa underlag. Detta har i alla fall framgått i medierna. Styrelsen fick alltså inte veta att Regeringskansliet trodde att affären inte var lönsam.

Anf. 41 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M):

Herr talman! De som fattade beslutet, Vattenfalls styrelse, ska alltså – beroende på att det i styrelsen sitter en socialdemokratisk tidigare nä-

ringsminister – nu framställas som att de inte visste någonting. Det är en fullkomligt fantastisk slutsats.

Jag är absolut beredd att stå upp för det ansvar regeringen har haft eftersom vi var förankrade via Maud Olofsson på det sätt som angivits. Socialdemokratin måste dock börja se till vilka som har fattat beslut och vara beredda att se att de också har ett ansvar.

Alliansens mål

Anf. 42 GUSTAV FRIDOLIN (MP):

Herr talman! Nästa år är det tio år sedan Alliansen bildades. Alliansen hade två tydliga mål. Det ena var att bryta socialdemokratins långa monopolinnehav av regeringsmakten, och det andra var att sänka skatterna.

Jag får väl erkänna att detta är mål man kan ha viss sympati för, men det är också mål som är avklarade. De är färdiga och avbockade, och Sverige står nu inför mycket stora utmaningar: 150 000 unga söker jobb utan att få ett, 12 000 barn lämnar varje år nionde klass utan att ha med sig det de behöver för att gå vidare till gymnasiet, och i Alliansens takt kommer vi att nå klimatmålen först 150 år för sent.

Om fyra dagar möter statsministern sina partiledarkolleger i Alliansen i Annie Lööfs föräldrahem i Maramö. Jag vill därför fråga: När ni kommer ut från stugvärmen, har ni med er någon ny politik och några idéer för att möta utmaningarna med jobben, skolan och klimatet? Eller blir det bara nya arbetsgrupper?

Anf. 43 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M):

Herr talman! Nästa år är det åttonde året i rad som de rödgröna har misslyckats med att formera ett regeringsalternativ som står gentemot Alliansen. Det är i grunden det regeringspolitik till slut handlar om. Det sitter åtta partier i denna riksdag, och det finns inget parti som har större stöd än 30 procent. Ödmjukt ska man då inför svenska väljare erkänna att ingen ensam kan göra anspråk på regeringsmakten.

Var och en av oss som representerar olika parter vill mycket, men förmågan att regera tillsammans med andra avgör om man kan bära regeringsmakten. Det har Alliansen insett, men det saknar de rödgröna partierna insikt om. Vad vi än producerar i Maramö gör vi alltså mer än vad ni har åstadkommit tillsammans någonsin.

(Applåder)

Anf. 44 GUSTAV FRIDOLIN (MP):

Herr talman! Ibland är det mer tydligt än annars att statsministern är generationskamrat med Henrik Schyffert – för det där måste väl ändå ha varit ironi. Jag kom med en fråga om vad Alliansen vill göra åt den växande arbetslösheten, de sjunkande resultaten i skolan och den skenande klimatförändringen, och Alliansens företrädare svarar genom att börja prata om oppositionen.

Jag är uppriktigt oroad över att statsministern verkar ägna mer uppmärksamhet åt hur man ska hantera ett valresultat om ett och ett halvt år än åt de utmaningar Sverige står inför här och nu. Jag kan upplysa om en

sak: Det är inte så att utmaningarna när det gäller skolan, jobben och klimatet tar paus i väntan på resultaten från Alliansens arbetsgrupper. Därför vill jag än en gång fråga statsministern: När ni kommer ut från mötet i Maramö, kommer ni att ha någon ny politik att presentera? Eller är det någon annan typ av möte – ska ni spåna valsloganer en gång till?

Prot. 2012/13:69
21 februari

*Statsministerns
frågestund*

Anf. 45 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M):

Herr talman! Jag är jättestolt över att få delta i möten som också handlar om att förbereda mig för kommande val och lägga grund för hur vi ska möta framtidsutmaningar. Jag är dock även stolt över att riksdagen har antagit den budget som innehöll satsningar på 23 miljarder till bland annat skolan och forskning och innovation.

Vi gör detta i ett Europa där nära nog alla andra drar ned, höjer skatter och gör nedskärningar på många områden. Sverige satsar för att kunna möta en internationell konjunkturavmattning och minskad efterfrågan på många av våra exportprodukter. Ja, det får sysselsättningseffekt här, som i många andra länder, men vi har haft resurser och utrymme att göra investeringar som andra saknar resurser för.

Det tycker jag i grunden är bra. Det är effekten av en ansvarsfull politik. Jag ska gärna erkänna att det tar tid att få till förändringar av resultaten i den svenska skolan – därför att reformer tar tid. Vi visste vad vi ville göra bland annat när det gäller betygssystemet när vi tillträdde 2006, men det var först strax före jul som sjätteklassarna fick nya betyg för första gången. Sådana är ledtiderna i demokratin, och det tar naturligtvis ännu längre tid innan resultaten syns.

Brottspåföljder

Anf. 46 JIMMIE ÅKESSON (SD):

Herr talman! Det finns många skäl för ett samhälle att straffa dem som begår brott på olika sätt, statsministern. Delvis handlar det givetvis om att man ska skydda samhället och de laglydiga medborgarna från grova brottslingar. Om man håller dem inlåsta kan de inte begå nya brott; det är ganska enkelt att förstå. Det är en viktig poäng.

En annan viktig poäng är att vi på något sätt måste upprätthålla respekten för de lagar som vi stiftar i den här församlingen i god demokratisk ordning. Ett annat skäl är att de som blir offer för ett brott har rätt till upprättelse på olika sätt.

Statsministern och även justitieministern har i många olika sammanhang gjort ett stort nummer av att man har skärpt straffen mycket, särskilt vad gäller grova våldsbrott. Häromdagen kunde vi ta del av en granskning från Brottsförebyggande rådet som visar att de så kallade skärpingarna inte har gett någon effekt över huvud taget. Straffnivåerna ligger kvar på ungefär samma nivå som tidigare.

Min fråga till statsministern är: När tänker regeringen vidta åtgärder som faktiskt får effekt och som skärper straffen på riktigt?

Anf. 47 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M):

Herr talman! Rättsstatens princip bygger på att vi stiftar lag i Sveriges riksdag och att ett självständigt rättsväsen sedan har att både göra uttolk-

ning och formera praxis. Det är via domstolspraxis som det faktiska utfallet i verkställighet av olika straffpåföljder uttolkas. Ofta fattar riksdagen beslut om långa spannen inom vilka man ska lägga straffpåföljderna, och det är sedan i domstol som detta uttolkas. Det tycker jag är en riktig ordning.

Detta gör att vi med en majoritet till stöd i riksdagen kan fatta beslut om att vi vill se straffskärpningar för våldsbrott, vilket vi också initialt såg att man i rättsväsendet rättade sig efter för att sedan återgå till kortare påföljder, så som det såg ut förut. Vi har också sett en praxisförskjutning när det gäller påföljder för narkotikabrott, vilket gör att vi just nu ser en bred straffförkortning i Sverige.

Detta tar jag på fullt allvar. Det gör hela regeringen. Vi analyserar och följer detta och förbereder oss för att eventuellt vidta olika åtgärder. Vi är inte färdiga med analysen. Men det är helt rätt utformat med lagstiftning, och praxisförskjutning sker i domstolar. Jag vill inte ändra på det, utan det ska se ut så.

Anf. 48 JIMMIE ÅKESSON (SD):

Herr talman! Det är behjärtansvärt att statsministern ändå erkänner att problematiken finns. Jag är väl medveten om ordningen. Jag har inget annat att säga om den än vad statsministern har.

Men det jag frågade var vilka åtgärder man avser att vidta för att komma åt problematiken. Detta är bevisligen ett problem. Om nu domstolarna väljer att hela tiden och ständigt, oavsett vilka signaler vi sänder ut härifrån eller från Regeringskansliet, lägga sig i den nedre delen av straffskalan får det ingen effekt. Det skadar inte minst tilltron till hela systemet när regeringen sänder ut signalen om att det ska bli straffskärpningar och att vi ska ta brotten på allvar och det sedan inte händer någonting. Det skadar tilltron till hela systemet, och så kan vi inte ha det.

Jag upprepar min fråga, herr talman: När får vi se åtgärder – och vilka åtgärder får vi se – från regeringen avseende denna problematik?

Anf. 49 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M):

Herr talman! Vi har beställt en översyn som kommer nästa vår. Utvecklingen är inte alldeles entydig. Regeringen och riksdagen har fattat beslut om att till exempel införa en ny straffnivå när det gäller det som kallas för synnerligen grov misshandel. Där har vi lagt minimistraff på fyra år i straffskalan. Det beror på att vi senare såg att den tidigare straffskalan för grov misshandel, som rörde sig från ett till tio år, i realiteten i utfall bara låg nere på miniminivåerna. Jag tycker att det finns all anledning att analysera hur detta med synnerligen grov misshandel har använts.

Det är likadant när det gäller det faktum att vi har ändrat i straffskalan för mord, som tidigare antingen gav upp till 10 år eller livstid. Där har vi nu sagt att skalan går upp till 18 år eller livstid.

Det finns anledning att analysera detta, men det är inte någon entydig utveckling. Den stora förskjutningen har gällt narkotikapåföljderna. Det finns anledning att analysera detta särskilt. Vi ska återkomma. Vi har bland annat fått analysen beställd till nästa vår, och vi följer detta mycket noga.

Anf. 50 ULLA ANDERSSON (V):

Herr talman! Nyligen visade Sveriges Television dokumentären *Lönesänkarna*, statsministern. Där redovisades att löneandelen av det samlade produktionsresultatet har sjunkit sedan 1980, medan vinstandelen har ökat. Politiken för ökade vinstandelar har ofta motiverats med att den ska öka investeringarna och minska arbetslösheten. Resultatet har emellertid blivit det motsatta. Investeringarna som andel av bnp har trendmässigt minskat sedan 1980, och arbetslösheten har tredubblats.

Som bland annat dokumentären, Finanspolitiska rådet, Konjunkturinstitutet och professor Lars Calmfors har konstaterat går regeringens ekonomiska politik i form av jobbskatteavdrag och försämring av a-kassa, sjukförsäkring och arbetsmarknadspolitik ut på att minska löneökningarna. Regeringen har emellertid varit ovillig att erkänna detta.

Lägre löneökningar leder till lägre efterfrågan, vilket i sin tur påverkar bnp och sysselsättning negativt. Det faktiska resultatet av regeringens politik har blivit detta. Vi har högre arbetslöshet, lägre sysselsättningsgrad och en ungdomsarbetslöshet som ligger på genomsnittet för euroländerna.

Min fråga till statsministern blir: Är du nu villig att erkänna att hela er arbetslinje går ut på att sätta press på lönerna nedåt?

Anf. 51 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M):

Herr talman! Vi sade till svenska folket att det måste löna sig bättre att arbeta, och vi har levererat mycket breda skattesänkningar för alla dem som jobbar deltid såväl som heltid och för låg- såväl som normalinkomsttagare.

Ulla Andersson framställer frågan som att lyckoriket rådde 1980. Då gick jag i grundskolan. Det jag lärde mig det året var att det var generalstrejk i Sverige och att vi hade stora problem med vår ekonomi. Att framställa det som lyckoriket varifrån vi faller är något märkligt. Sanningen är att vi har haft en mycket bred reallöneförbättring åren därefter. Det går att belägga detta i alla typer av statistik.

Det lönar sig bättre att arbeta i dag än förr. Det är jag stolt över, och det har alliansregeringen bidragit till att möjliggöra.

Anf. 52 ULLA ANDERSSON (V):

Herr talman! Trenden är mycket tydlig. Lönernas andel av det totala produktionsresultatet har minskat kraftigt, och vinstandelarna har ökat.

Det har alltid lönat sig att jobba, herr Reinfeldt. Det du har gjort med jobbskatteavdraget är att sätta en press på arbetstagarna och säga: Nu får ni sänkt skatt, och då kommer ni inte att kräva så stora löneökningar. Det är det hela teorin går ut på.

Din finansminister Anders Borg var tidigt ute och krävde att ingångslönerna i kommunsektorn skulle minska. Han tyckte att 16 000 för en undersköterska var för mycket. Din vice statsminister hängde på och krävde sänkta ingångslöner i kommunsektorn med 25 procent. Sedan toppade din näringsminister detta med att kräva sänkta ingångslöner på hela arbetsmarknaden. Resultatet av det skulle i så fall bli ungefär 8 500 för en undersköterska.

*Statsministerns
frågestund*

Du var nyligen ute i Davos och tyckte att Sverige behövde fler låg-lönejobb. Alla de reformer ni har gjort hittills – försämrarna i a-kassan, försämrarna i sjukförsäkringen och försämrarna i arbetsmarknaden samt jobbskatteavdraget – leder till en press nedåt på lönerna. Detta säger fler och fler: Finanspolitiska rådet, Calmfors, Konjunkturinstitutet och nu även dokumentären. Stå upp för er politik!

Anf. 53 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M):

Herr talman! I Sverige höjer vi lönerna. Vi avviker därmed från många andra länder, där man ägnar sig åt att sänka lönerna. Det tycker jag i grunden är bra. Vi har alltså förenat höjda löner med lägre skatt. Är det någonting som vi dock har lärt oss är det att akta oss för inflationsdriven löneutveckling, det vill säga att det på papperet ser ut som att man får höjd lön, men köpkraften förstärks inte.

Så hade vi det under lång tid. Det var många, inte minst lågavlönade, som sade: Detta är ingen bra utveckling. Vi vill ha förstärkt köpkraft. Vi vill se att effekterna av vårt arbete blir att vi får råd med mer – att vi kanske har råd med lite semester och kan unna våra barn lite mer. Det är den utveckling Sverige har sett. Det är i grunden bra.

Vi ska fortsätta ha denna utveckling i framtiden. Jag är beredd att ta fler steg för att göra det mer lönsamt att arbeta, och jag tycker definitivt att vi fortsatt ska förena det med att höja lönerna i Sverige. Men lönerna sätts av de avtalsslutande parterna och inte av politiker.

Omröstningen om EU:s långtidsbudget

Anf. 54 ANNA KINBERG BATRA (M):

Herr talman! Den 7–8 februari samlades statsministern och hans kolleger bland de europeiska stats- och regeringscheferna och kom överens om EU:s så kallade långtidsbudget. Överenskommelsen var förhållandevis positiv jämfört med de förväntningar vi kanske hade. Den samlade budgetens omfång minskar, den svenska rabatten är värnad och den svenska medlemsavgiften har möjlighet att sjunka med ungefär 500 miljoner varje år framöver. Det är en modernare EU-budget där det även finns möjlighet att satsa lite grann.

Nu ligger bollen hos Europaparlamentet, där den tyske socialdemokratiska talmannen hotar med hemlig omröstning. Som tur är har åtminstone flera alliansledamöter från Sverige deklarerat att de röstar ja till budgeten. Inför statsministerns besök i morgon på Irland, EU:s ordförandeland, vill jag fråga vad regeringscheferna kan göra och vad statsministern kan göra för att uppmuntra till bästa möjliga ansvarstagande för skattepengarna – för transparens, för värnandet av öppenhet och för bästa möjliga budgetutfall.

Anf. 55 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M):

Herr talman! Det är en bra uppgörelse som slutits. Den är bra för Europa och för Sverige. Det är unikt att vi i denna för många europeiska länder svåra stund kunnat komma överens om en budget som något minskas i omfattning. Det innebär att Sverige, som stod inför risken av

kraftigt ökade medlemsavgifter, kommer att få den mest oförändrade och något sjunkande medlemsavgiften kommande år.

Nu ska detta hanteras av Europaparlamentet, och precis som angavs åker jag till EU:s ordförandeland Irland i morgon. Det finns inskrivet lösningar som ökar flexibiliteten i användandet av resurserna, som vi vet är viktigt för Europaparlamentet. Det är inte upp till oss att diskutera beslutsmetoderna i Europaparlamentet, men en bärande tanke i ett parlament är att man söker sig dit för att representera sina väljare. Rimligen blir det svårt om man röstar hemligt.

Jag har noterat och välkomnar det faktum att alliansledamöterna i Europaparlamentet har sagt sig stå bakom budgeten och rösta för den.

Sysselsättningen för ungdomar

Anf. 56 ANDERS W JONSSON (C):

Herr talman! Jag skulle vilja ta vid där Ulla Andersson slutade. Hon beskrev ju Alliansens politik i rätt mörka ordalag. Jag delar inte alls hennes slutsatser. Vi kan bland annat glädjas över att vi i dag har 200 000 fler sysselsatta.

Trots att vi befinner oss i en lågkonjunktur kom det ganska glädjande rapporter från SCB häromdagen. De visar att vi i januari i år jämfört med januari i fjol har en rejäl ökning i sysselsättningen. Tyvärr når det inte alla. Framför allt känner jag oro för många av våra ungdomar, som går arbetslösa alldeles för länge.

Min fråga till statsministern blir därför: Hur ska en politik se ut framöver för att svenska ungdomar ska få del av den glädjande sysselsättningsökning som vi förhoppningsvis ser från och med nu?

Anf. 57 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M):

Herr talman! Så är det, under Alliansens tid vid makten har sysselsättningen successivt ökat. Fler kommer in i arbetslivet. Jag ska dock inte sticka under stol med att en av de svåraste utmaningarna är hur vi ska sänka trösklarna för unga människor att kunna komma in på arbetsmarknaden.

Några saker måste göras. Vi måste se till att skolan når bättre resultat. Alldeles för många hoppar av eller har otillräckliga kunskaper. I många länder jobbar man med lärlingsformat, med tenureutbildningar – lite av det vi diskuterar inom den så kallade jobbpakten där vi försöker förena arbete med utbildning under handledning. Vi måste erkänna att det är sådant som vi gjort för lite av. Där har andra gjort mer. Det verkar vara ett sätt att få det att fungera bättre.

Vi tror också att man ska sänka kostnaderna men ändå ha samma lönenivåer för unga som får jobb. Vi har använt det i vissa branscher och när det gällt att anställa dem som är under 26. Vi tittar löpande på ytterligare åtgärder, såsom bättre coachningsstöd och bättre möjligheter att komplettera luckor i utbildningen. Jag tror att man behöver göra allt detta för att fler unga ska få möjlighet att komma in i arbetslivet.

Prot. 2012/13:69
21 februari

*Statsministerns
frågestund*

Anf. 58 ROLAND UTBULT (KD):

Herr talman! Jag har en fråga som gäller ett löfte från en myndighet till en yrkesgrupp, om det löftet ska hållas och vad som händer om det inte hålls.

År 2008 beslutade regeringen tillsammans med Fiskeriverket och ålfiskarna på västkusten om fortsatt fiske av ål. Yrkesfiskarna drog då ned 40 procent på sitt fiske. Två år senare fattade Fiskeriverket beslut om att stoppa allt fiske av ål på västkusten. I samband med det beslutet lovade generaldirektören för Fiskeriverket ersättning till dessa yrkesfiskare. Det löftet har inte hållits, vare sig beträffande förlorad inkomst eller beträffande de redskap som ligger och ruttnar på land. Därefter har Fiskeriverket införlivats i den nya myndigheten HaV medan ansvaret för ersättningen hamnat på regeringens bord.

Hur ser statsministern på att det utlovade löftet från en statlig myndighet till en yrkesgrupp inte hålls?

Anf. 59 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M):

Herr talman! Jag känner inte till exakta fakta i ärendet och ska därför inte försöka framställa det så. Det jag känner till är att ål, liksom en del andra delar i fiskbeståndet, ständigt diskuteras utifrån uthållighet och ifall det finns tillräckligt stora bestånd. Vi har talat mycket om exempelvis torskens status i Östersjön. Jag har naturligtvis kunnat följa diskussionen om hur ålen klarar sig givet miljögifter, givet olika former av provningar.

Vad exakt som varit bedömningen och vad en generaldirektör har lovat ber jag att få återkomma till i annat sammanhang, för det är jag inte helt insatt i.

Anf. 60 ROLAND UTBULT (KD):

Herr talman! Det handlar om ett brutet löfte, om att en myndighetschef inte håller det löfte han avgivit. Det är poängen. Yrkesfiskarna står så att säga på torra land och får inte den ersättning som de utlovats.

Anf. 61 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M):

Herr talman! En generaldirektör har en tydlig domän inom vilken han eller hon kan röra sig. Det viktigt att de gör det.

När det gäller olika former av ersättning hänförs det ofta till budgetar av skilda slag, som riksdagen i sista hand förfogar över. Det är därför jag säger att jag inte är insatt i detta enskilda ärende och vem som egentligen ska fullfölja ett sådant löfte. Det måste rimligen hänga ihop med vem som utställer löftet. Jag vet inte i detalj mer än så.

Styrningen av statliga bolag

Anf. 62 KRISTER ÖRNFJÄDER (S):

Herr talman! Jag har en fråga som delvis varit uppe till diskussion tidigare i dag, nämligen Vattenfall, men jag vill även tala om Telia. Jag

vill ta upp hur regeringen gör för att tillgodose svenska folkets behov av att genom ett ansvarsfullt agerande äga bolag.

Vi i näringsutskottet fick en hel del information inför köpet av Nuon. Vi förutsätter att den informationen stämmer. Det innebär att den kommit från Regeringskansliet och från bolaget. Nu gick det inte som det var tänkt, och jag drar därför en parallell till Telia. Det var en likadan situation. Någonting gick inte som det var tänkt. Regeringen borde ha haft, och hade säkert också, en hel del information, men vi har ändå haft två klara misslyckanden.

Därför vill jag fråga statsministern om man nu har upprättat ett system som förhindrar den typen av misslyckanden som vi kunnat se i dessa två fall.

Anf. 63 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M):

Herr talman! I alla år jag varit i politiken, och oavsett vilka som varit i regeringsställning, har jag sett att ifall det varit fråga om att köpa eller sälja något har alla alltid varit överens om att det skett till fel pris. Ofta är man dessutom väldigt snabbt färdig med den analysen. Min erfarenhet är att den oftast görs för tidigt och att man ofta måste vänta längre innan man de facto kan avsluta med formuleringar av typen misslyckad eller lyckad.

I någon mån är det som förvärvats och finns kvar fortfarande föremål för utveckling. Man måste då se till vilken avkastning verksamheten ger och hur det som man köpt som del av företaget fungerar. Dessutom tycker jag att det är viktigt att hålla på principen att även när staten är helägare till bolag görs de affärsrättsliga bedömningarna i bolaget skilt från regeringsmakten och att det finns ett särskilt ansvar för ledning och styrelse. Så tycker jag att det är nu. Så tycker jag att det ska vara i framtiden.

Vi är till och med beredda att titta på ifall vi ska lägga över det tydliga ansvarsägandet, eller utförandet av ansvaret kring ägandet, i en egen verksamhet just för att ännu tydligare skilja det från regeringsmakten. Vi styr rimligen inte stora bolag från kanslihusstolar.

Nuonaffären

Anf. 64 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (S):

Herr talman! Jag vill fortsätta på spåret angående Vattenfall och affären med Nuon.

Statsministern brukar själv säga att vi alltid ska vara rädda om skattebetalarnas pengar. Där är vi väl helt överens.

Med tanke på den summa Vattenfall betalade för Nuon och utifrån det uppkomna läget finns det all anledning att känna en viss oro inför framtiden.

Det gäller inte minst det som handlar om omställningen till mer miljövänlig energi. Det var ett av de tyngsta argumenten för att affären skulle genomföras. Vi skulle höja teknikkunskapen så att vi skulle kunna få en bättre miljö för framtiden.

Mot bakgrund av det undrar jag om det även i framtiden kommer att vara möjligt med det ekonomiska läge som Vattenfall har.

Prot. 2012/13:69
21 februari

*Statsministerns
frågestund*

Anf. 65 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M):

Herr talman! Man bör ställa frågor om detta till Vattenfalls ledning och styrelse. Vi har ett ägarinflytande. Det är viktigt att skilja detta åt.

Det har ändrats i styrningen av Vattenfall och inriktningen bland annat mot mer förnybart. Jag hörde Vattenfalls vd i radion häromveckan påpeka att just detta leder till att man förändrar mycket av verksamheten.

Det är bättre att ledningen för Vattenfall får svara på frågan om de tycker att det finns begränsningar eller möjligheter för att uppnå de mål det har att leva efter.

Arbetsförmedlingens överskott

Anf. 66 MEHMET KAPLAN (MP):

Herr talman! Jag har i min hand en skrift. Det är Arbetsförmedlingens återslag 2012 Ekonomiskt utfall.

Arbetsmarknadspolitik är statens huvudområde. Kommunerna ska egentligen inte jobba särskilt mycket med detta. Vi vet att enligt den undersökning som Sveriges Kommuner och Landsting gjorde nyligen känner sig 93 procent av kommunerna nödgade att jobba på området. Det är otaliga kolleger ute i kommunerna som sitter i olika arbetsmarknadsnämnder.

Min fråga till statsministern är: Vad tänker statsministern göra när regeringen år efter år ger övertydliga direktiv och uppdrag till Arbetsförmedlingen och det varje år skickas miljarder tillbaka? Är det regeringen som räknar fel, eller är det Arbetsförmedlingen som räknar fel? På vilket sätt avser statsministern att hantera det framöver?

Anf. 67 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M):

Herr talman! Anslagen till Arbetsförmedlingen har byggts på prognoser om arbetslöshet som har varit högre än det faktiska utfallet. Det får naturligtvis till konsekvens att det vid några tillfällen har blivit så att resurser har blivit över. Det är inget självändamål att göra slut på skattepengar. Det är rätt att det i så fall ska återföras till statskassan.

Nästan varje budget vi har lagt fram på riksdagens bord har sedan inbegripit nya volymsatsningar bland annat i arbetsmarknadspolitik och utbildningspolitik. Vi har dessutom tillfört mycket fler åtgärder i form av nystartsjobb och coachningsinsatser. Vi har tydliggjort att det finns möjlighet att erbjuda stöd redan från den första dagen när man kommer in på Arbetsförmedlingen. Allt detta finns nu hos Arbetsförmedlingen.

Det är en tuff arbetsmarknad och en vikande konjunktur. Det är dessutom så att vi har stängt den tidigare metoden att förtidspensionera bort stora delar av arbetskraften som Socialdemokraterna använde som metod för att dölja arbetslösheten och gått över till att numera försöka anstränga oss i mycket högre utsträckning.

Det har gjort att många av dem som är hos Arbetsförmedlingen står väsentligt längre från arbetsmarknaden jämfört med hur det var tidigare. Allt detta påverkar.

Anf. 68 PATRIK BJÖRCK (S):

Herr talman! Jag skulle vilja fortsätta på den linje som Mehmet Kaplan började på och fråga om den misslyckade arbetsmarknadspolitiken.

Nu säger statsministern att det inte är något självändamål att använda pengar. Det kan vi vara överens om. Vi har nu hundratusentals arbetslösa samtidigt som var femte rekrytering misslyckas så att lediga jobb inte blir tillsatta.

Om man i det sammanhanget ser att Arbetsförmedlingen skickar tillbaka många miljarder blir det kanske lite lättvindigt att säga att det inte är något självändamål att använda pengar. Pengarna ska naturligtvis användas för att matcha de hundratusentals arbetslösa mot de lediga jobb som finns.

Här har vi en stark kritik från företagen. De säger själva att de får säga nej till ordrar, att jobb inte blir utförda och att produktion inte blir gjord. Det finns ändå resurser för att lösa problemet, och det finns ett stort problem som alla vill ha löst.

Det handlar inte om ett självändamål utan om ett allvarligt samhällsproblem.

Anf. 69 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M):

Herr talman! Det byggde på att prognoser om arbetslöshet låg mycket högre än det faktiska utfallet.

Jag har suttit ned med många av de arbetsgivare som är kritiska mot Arbetsförmedlingen. De tycker att det skickas personer från Arbetsförmedlingen som i grunden har varit alldeles för länge utanför arbetsmarknaden, kan för lite och har för lite erfarenhet. Menar Patrik Björck att vi ska sluta anstränga oss att försöka få in dessa personer på arbetsmarknaden?

Jag kan berätta vad arbetsgivare eftersöker. Det tror jag att de flesta känner till. De vill ha perfekt arbetskraft med gedigen erfarenhet, gärna med en eller två högskoleutbildningar och med inte alltför stora lönespråk. Så låter det, Patrik Björck. Ska vi bara sätta oss ned och ge efter för detta och sluta anstränga oss för människor som stått länge utanför arbetsmarknaden, kanske kommer från långvarig sjukfrånvaro och inte har den perfekta erfarenheten?

Luras inte till att lyssna bara på arbetsgivarna, Patrik Björck. Lyssna också på dem som söker jobb. Då blir berättelsen lite annorlunda.

Industrisysselsättningen

Anf. 70 YLVA JOHANSSON (S):

Herr talman! Nästan 600 000 människor arbetar i den svenska industrin. De arbetar i en hårt konkurrensutsatt verksamhet där det ställs höga krav på effektivitet, kompetens och förnyelse.

Svensk industri står för 75 procent av den svenska exporten. Ändå kunde man höra statsministern säga på World Economic Forum i Davos nyligen att vi brukade ha människor anställda i industrin men att de i princip har försvunnit.

*Statsministerns
frågestund*

Min fråga är: Vad menar statsministern? Har 600 000 människor och 75 procent av svensk export i princip försvunnit?

Anf. 71 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M):

Herr talman! Det är intressant att titta i de skolböcker från förr som beskrev industrigolv som var bemannade av flera tusen personer och sedan själv, som jag har gjort, nu i stora delar av Sverige besöka dessa industrigolv. De är väldigt ofta helt utan människor. Det är kanske en eller två som sitter i kontrollhytter i starkt automatiserad produktion.

Det är viktigt för att förstå arbetsmarknadens utmaningar. Det säger något om var vi har varit och var vi är i dag. Det innebär naturligtvis att industrin fortsätter att ha många sysselsatta. Men det är rimligen inte där som den stora mängden nya jobb genereras.

Jag får också här frågor från riksdagsledamöter: Vad ska vi göra för de ungdomar som söker jobb? Var växer de nya jobben fram? Det är precis det vi måste svara på.

Det är en kraftig förskjutning som sker i svensk arbetsmarknad. Många av jobben vi hade har vi fortfarande kvar. Många av dem har förändrats och ställer helt nya typer av krav än vad som gällde förut.

Det viktiga är att ställa frågan: Hur skapar vi grund för att det ska växa fram nya jobb så att ungdomar kan få komma in på svensk arbetsmarknad?

Det är vad jag försöker beskriva. Det är naturligtvis viktigt att alla deltar i den diskussionen.

Nuonaffären

Anf. 72 EVA-LENA JANSSON (S):

Herr talman! Jag tänkte gå tillbaka till Nuonaffären och lite tidigare till regeringens hantering och presentation av budgetpropositionen 2008/09 och då utgiftsområde 24. Man skriver: Arbetet med den bolagsgenomgång som regeringen aviserat pågår och omfattar även Vattenfall i den del som rör eventuella förändringar eller förtydligande av uppdrag.

Jag uppfattar att budgetpropositionen är en del av hela regeringens och inte bara Näringsdepartementets ansvar. Min första fråga till statsministern är: Anser statsministern att han var delaktig när det gäller arbetet med budgetpropositionen?

Den andra frågan är följande. Den 23 februari kunde man läsa på regeringens hemsida: Förvärvet av det holländska Nuon är ett naturligt steg i att skapa ett ännu större värde i Vattenfall.

Var det ett för tidigt uttalande?

Anf. 73 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M):

Herr talman! Enligt den svenska regeringsformen har vi kollektivt beslutsfattande i Sverige. Hela regeringen är ansvarig för allt det arbete som regeringen utför och de propositioner som läggs fram. Självklart är regeringschefen ytterst ansvarig.

Anf. 74 PYRY NIEMI (S):

Herr talman! I ljuset av den köttskandal som pågår inom EU och även här i Sverige har jag en fundering till regeringen.

Det har pågått en intensiv debatt om konsumentmakt och livsmedelsindustrins ansvar. Det har också pågått en intensiv debatt om hur livsmedelskontrollerande myndigheter ska fullfölja sina uppgifter, vilka typer av rutiner de ska ha, och så vidare.

En fråga som ofta förekommer i sammanhanget och som har förekommit på EU-nivå handlar om obligatorisk ursprungsmärkning av mat. Det finns en sådan regel i dag när det gäller färskt och fryst kött.

Min fråga till statsministern blir: Kommer regeringen i ljuset av skandalen att driva på EU-nivå att det också ska bli obligatorisk ursprungsmärkning av processat kött?

*Statsministerns
frågestund*

Anf. 75 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M):

Herr talman! Jag tror att vi som konsumenter uppskattar om vi vet var det vi handlar kommer ifrån. Frågan är väl mer om det verkligen går att belägga för alla olika typer av produkter, till exempel olika former av matprodukter. Jag har hört Eskil Erlandsson delta i den diskussionen vid flera tillfällen. Det är väl det som har varit grund för ifrågasättande: Hur väl skulle en reglering fungera? Hur går det att med säkerhet belägga vad som är ursprung i de olika fallen? Det måste man rimligen svara på, så att varje form av reglering verkligen leder till det man har önskat.

Rubriken är ofta rätt, men alltför ofta motsvarar det man sedan gör inte vad som står i rubriken. Det har jag lärt mig av gedigen erfarenhet. Det är väl också det som har varit föremål för diskussion i detta fall.

Antalet högskoleplatser

Anf. 76 IBRAHIM BAYLAN (S):

Herr talman! Rätt nyligen, och till och med i dag, kunde vi läsa att före statsministern Thorbjörn Fälldin tänker lämna tillbaka sin doktorshatt till Mittuniversitetet med anledning av nedläggningen av Campus Härnösand. Hela högskoleverksamheten ska läggas ned i Härnösand.

Bakgrunden är att regeringen under förra året och också i år väljer att dra ned på antalet högskoleplatser med sammantaget mellan 20 000 och 30 000 platser. Det tyder på att vi kommer att få se en rad av neddragningar över hela landet när det handlar om högskole- och universitetsplatser.

Samtidigt ser vi att antalet ungdomar som söker sig till högskolor och universitet är rekordstort. Samtidigt ser vi att antalet ungdomar som skriver högskoleprovet är rekordstort.

Min fråga till statsministern blir: Vari ligger klokskapen att under brinnande lågkonjunktur dra ned på antalet universitets- och högskoleplatser så att vi får se den effekt som vi ser nu, att högskolor och universitet försvinner från vissa delar av vårt land?

Anf. 77 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M):

Herr talman! Vi har tillfört resurser till högre utbildning i Sverige och tycker att det är bra att vi kan förstärka kvaliteten. Det är två saker som har inträffat.

Det ena, som man bör se över åren, är att vi inte föder lika många barn varje år i Sverige. Variationerna är rätt stora. Ibland har vi stora ungdomskullar, och ibland är de mindre. Om man då möter en kull i högskoleåldern som är mindre kan det rimligen, åtminstone under en tid, påverka hur många platser man har.

Det andra är att vi har gjort den förändringen att vi inte utan avgift upplåter högskole- och universitetsplatser i Sverige till studenter som kommer från hela världen. Vi är ett av de sista länderna i världen som på det sättet inför avgifter. Vi kan naturligtvis – jag vet inte hur Socialdemokraterna ser på det – återgå till ett system där vi använder skattebetalarnas pengar till att betala för studenter som kommer från stora delar av världen för att läsa fritt i Sverige. Denna reform har haft den påverkan att färre söker, för det som var drivkraften att komma till Sverige var att det var gratis. Det visar att vi som ifrågasatte det möjligen hade rätt.

Tillfällig vårdnadshavare

Anf. 78 HILLEVI LARSSON (S):

Herr talman! Något av det värsta man kan göra mot sitt barn är att mörda barnets förälder. Tyvärr är det en del föräldrar som mördar den andra föräldern. Det är i de flesta fall pappan som mördar mamman. Man kan verkligen ifrågasätta om den som har mördat barnens mamma är lämplig som vårdnadshavare. Trots detta behåller fyra av tio av dessa pappor vårdnaden om barnen och kan fortsätta att styra deras liv från fängelset.

Ett exempel är ett mord ganska nyligen i Malmö, där en kvinna blev ihjälhuggen av sin exman inför barnen, tre och sex år gamla. Under fyra månader hindrade pappan barnen från att få psykologhjälp, vilket de behövde då de skrek på nätterna på grund av detta trauma.

Det har kommit ett förslag om att man automatiskt ska sätta in en tillfällig vårdnadshavare och i extrema undantagsfall ompröva detta. Vad tycker statsministern om det förslaget?

Anf. 79 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M):

Herr talman! Jag har vid upprepade tillfällen suttit ned med dem som har varit drabbade av eller arbetar med våld i familjenära relationer. Vi har säkerställt att det nu görs riktiga dödsfallsutredningar kopplat till mycket av detta, då det ofta är män som tar livet av kvinnor som de lever tillsammans med.

Det Hillevi Larsson i övrigt hänvisar till, och den beskrivning som det är lätt att känna för, är en följd av svensk lagstiftning. Det är en svår gränsdragning i lagstiftningen om man i det fall den ena föräldern har begått ett allvarligt brott ska anse föräldraskapet förverkat. Så länge man inte ändrar svensk lagstiftning kommer myndigheter och rättsvårdande myndigheter att agera.

Men de har att se till barnets bästa – det står också i lagstiftningen. De har möjlighet att göra bedömningar som innebär att man tilldömer någon annan vårdnaden om man anser att det är i barnets intresse.

Det finns alltså, och det handlar om att uttolka svensk lagstiftning. Det bör inte jag som representant för regeringen göra, utan det har andra att ta ansvar för.

Anf. 80 TALMANNEN:

Därmed var dagens utfrågning av statsministern avslutad. Jag tackar statsministern och deltagande ledamöter.

Prot. 2012/13:69
21 februari

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2012/13:SoU9
Riksrevisionens rapport om statens försäljningar av apotek (skr.
2012/13:33).

Anf. 81 AGNETA LUTTROPP (MP):

Herr talman! Detta blir ett kort anförande.

Som ni säkert vet var Miljöpartiet inte alls förtjust i omregleringen av apotek, men det är inte det jag kommer att prata om i dag. Jag kommer att prata om den revision som Riksrevisionen har gjort och uppehålla mig vid en av punkterna.

Det handlar om att Riksrevisionen anser att regeringens rapportering till riksdagen om hur försäljningen av apotek har genomförts är knapphändig, otydlig och därför inte ändamålsenlig. Det är någonting som Miljöpartiet instämmer i.

Det regeringen svarar på detta är att man visst har gjort redovisningar, delårsrapporter och årsredovisningar för Apoteksgruppen i Sverige Holding AB och verksamhetsberättelse för företag. Tyvärr räcker inte detta. Det behövs en samlad bild över hela processen. Informationen bör vara transparent och begriplig. Det är i dagsläget svårt att få en helhetsbild över omregleringen av apoteksmarknaden. Hur ser utvärderingen ut? Blev det önskat utfall? Finns det risker framöver?

Riksrevisionen anser att redovisningen bör omfatta försäljningens af-färsmässiga resultat, inklusive de totala kostnaderna och resultat av försäljning i förhållande till riksdagens mål. Var finns redovisningen för den organisatoriska lösning som har gjorts vid försäljning av enskilda apotek? Vilka konsekvenser är det för staten? Vilka risker finns det?

Det finns alltså frågor som är obesvarade. Miljöpartiet anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med en tydligare rapportering om statens försäljning av apotek.

Jag yrkar bifall till vår reservation.

Anf. 82 LENNART AXELSSON (S):

Herr talman! När vi nu behandlar den här rapporten från Riksrevisionen om försäljningen av apoteken och senare en liknande rapport om tandvårdsstödet kanske det kan vara på sin plats att påminna om vad Riksrevisionen är och gör. Så här beskrivs det på deras hemsida: "Riksrevisionens uppdrag är att granska vad statens pengar" – jag skulle hellre säga skattebetalarnas pengar – "går till och hur effektivt de används. Genom att utföra oberoende revision bidrar vi till att stärka den demokratiska insynen, en god resursanvändning och en effektiv förvaltning i staten."

Det finns alltså – i alla fall enligt min uppfattning – goda skäl att ta till sig deras bedömningar och rekommendationer.

I den rapport vi nu behandlar har de granskat hur regeringen har skött försäljningen av apoteken. De har bland annat kunnat konstatera – precis som Agneta Luttröpp sade nyligen – att regeringens rapportering till riksdagen har varit "knapphändig, otydlig och därmed inte tillräckligt ändamålsenlig".

Men regeringen känner inte alls igen sig i den beskrivningen utan tycker att man har skött det hela på ett klanderfritt sätt.

Vi socialdemokrater har valt att inte lägga någon motion i frågan, eftersom det handlar om själva hanterandet av försäljningen och inte om frågan i sak. Det allvarligaste med apoteksfrågan är annars att den borgerliga regeringen har slagit sönder en väl fungerande del av svensk hälso- och sjukvård och har gjort det besvärligare för många att få tillgång till den medicin de har behov av. Att antalet apotek i storstäderna har ökat kraftigt ändrar inte detta faktum.

Socialministern och de flesta andra borgerliga debattörer i denna fråga verkar ha svårt att ta till sig detta. Det underlättar inte arbetet med det som borde vara det viktigaste just nu: att se till att vi som patienter återigen sätts i centrum.

Anf. 83 ISABELLA JERNBECK (M):

Herr talman! Riksrevisionen har i sin rapport lagt fram synpunkter efter sin granskning av statens försäljningar av apotek och om de har redovisats på ett transparent och ändamålsenligt sätt. Det är relevanta synpunkter som är viktiga att ta upp. Däremot visar regeringens svar i skrivelsen att de är tillgodosedda inom ramen för vad som faktiskt är gjort. Jag vill peka på ett par saker.

Det har före försäljningen gjorts ett antal analyser, bland annat Apoteksmarknadsutredningen år 2008. Det gällde förutsättningarna för den som får tillstånd att bedriva detaljhandel. Det fanns också en proposition före omregleringen om just omreglering av apoteksmarknaden. Där angavs en övergripande målsättning med bedömningen att just konkurrensutsättning av en marknad är ett effektivt medel för att nå en ökad mångfald och ett effektivt resursutnyttjande.

Bildandet av Apoteket Omstrukturerings AB skulle säkerställa konkurrensneutraliteten. I analyser med förslag från både Apoteksmarknadsutredningen och lagrådsremissen angavs minst tre aktörer som ett mått för att nå bra konkurrens. Man valde att sälja ut 49,9 procent av marknadsandelarna i åtta kluster samt ett kluster för småföretagsapotek.

Riksrevisionen ger också synpunkter om Apoteksgruppens eventuella informationsövertag. Vi kan se att klusterköparna hade full tillgång till så kallade datarum med både legal och finansiell information om samtliga enskilda apotek, även de apotek som inte såldes ut.

När det gäller uppföljningar har regeringen redogjort för försäljningarna löpande i Apoteksgruppen i Sverige Holding AB:s delårsrapporter och årsredovisningar. Den stora och kanske viktigaste utredningen är rapporten om slutredovisning av försäljningarna av apotek, som lades fram i oktober 2012. Det sker också löpande återrapportering i varje budgetproposition.

Vad gäller statens ägande av bolag som helhet utvärderar regeringen bolagen löpande och prövar skäl till fortsatt statligt ägande.

Den kanske viktigaste utvärdering som man kan göra är att se på hur verkligheten har blivit, se hur förutsättningarna är och titta på marknaden i dag.

I verkligheten har precis det som var syftet med omregleringen skett, nämligen att åstadkomma bättre tillgänglighet till läkemedel. Marknaden har utvecklats i god konkurrens. Det har vi sett genom att vi har nått ökad

Prot. 2012/13:69
21 februari

*Riksrevisionens
rapport om statens
försäljningar av apotek*

tillgänglighet, ökade öppettider och många fler apotek. De förhoppningar som man hade har till och med överträffats.

Man kan ifrågasätta om transparensen har varit god hela vägen. Men om man tittar på resultatet ser man att transparensen är väldigt tydlig, och man kan titta öppet på hur konkurrensen verkligen har blivit.

Med det, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 84 BARBRO WESTERHOLM (FP):

Herr talman! Syftet med omregleringen av apoteken var att åstadkomma en bättre tillgänglighet för konsumenterna, att hålla läkemedelskostnaderna låga och att det skulle vara en fortsatt säker och effektiv läkemedelsförsörjning. Det har vi också.

Det finns vissa brister beträffande 24-timmarsreglen och generikasy-stemet. Men där har vi en utredning på gång för att lösa problemen, och branschen är också med och vill lösa 24-timmarsproblematiken.

När det gäller processen har riksdagen fortlöpande informerats och tagit ställning steg för steg – det framgår tydligt av betänkandet. Här i riksdagen ställde vi oss bakom Apoteket Omstrukturering AB när det gällde avyttring av aktierna och sedan detta att åstadkomma en konkurrensneutralitet.

Man återfinner i betänkandet att regeringen på punkt efter punkt har kunnat bemöta Riksrevisionens kritik när det gäller precisering av regler och villkor för försäljningen och också styrningen av Apoteket AB under vägen. Beträffande information har klusterköparna, precis som Isabella Jernbeck sade nyss, fått samma information som andra.

Här finns inte några invändningar att göra, och den slutsatsen anger vi i utskottets ställningstagande.

För Folkpartiets del tycker vi att det är viktigare att vi nu diskuterar apotekens roll i hälso- och sjukvården i samhället framöver. Där kan apoteken spela en mycket viktig roll som primärvårdens frontlinje. I samarbete med vårdcentraler och andra vårdgivare kan man åstadkomma väldigt mycket av förbättrad hälsa och förbättrad läkemedelsanvändning genom att utnyttja den kompetens som farmaceuterna har genom sina mångåriga studier. De är en del av hälso- och sjukvården. Här finns det möjlighet för olika apotekskedjor och apoteksinnehavare att utveckla sina modeller i olika delar av landet.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 85 RICKARD NORDIN (C):

Herr talman! Jag skulle vilja börja med att yrka bifall till utskottets förslag.

Efter att ha lyssnat på mina allianskolleger är det svårt att hitta något att tillägga. Regeringens skrivelse med anledning av Riksrevisionens rapport visar ju på punkt efter punkt hur man bemöter kritiken och att Riksrevisionen kanske borde backa på vissa punkter med tanke på den information som vi här i riksdagen faktiskt har fått.

Utskottet, eller åtminstone den övervägande majoriteten, delar inte den bild som Riksrevisionen målar upp. Regeringen har i samband med försäljningen av Apoteket AB lämnat stora mängder information och redovisningar till riksdagen. Det har skett både i budgetpropositioner de senaste fyra åren och i olika utredningar, rapporter och skrivelser som den intresserade kan läsa om mer noggrant i utskottets handlingar. Det finns också omfattande analyser gjorda av externa aktörer som belyser konkurrens- och marknadssituationen på hela apoteksmarknaden.

Regeringen avser också framöver att fortlöpande återrapportera till riksdagen om utvecklingen för de statliga bolagen. Jag tänker därför inte förlänga den här debatten mer än nödvändigt. Jag vet att vi har fler debatter som kommer, och jag ser fram emot att ta dem också.

Anf. 86 EVA OLOFSSON (V):

Herr talman! I sin rapport om statens försäljning av apoteken har Riksrevisionen synpunkter på att utförsäljningen kunde ha varit mer transparent och att man borde ha haft mer information till riksdagen. Vänsterpartiet har heller inte väckt någon motion på det här området då det inte rör själva apoteksfrågan.

Jag tänker alltså inte här gå in på detta utan bara konstatera att vi hela tiden har varit emot utförsäljningen av stora delar av ett väl fungerande statligt apotek, Apoteket AB, för privata intressen och av ideologiska skäl. Man slog sönder ett välfungerande, patientsäkert och kostnadseffektivt system som hade stort förtroende hos svenska folket. Efter detta har förtroendet för apoteken minskat.

Den uppsplittrade marknaden med flera apotek gör att människor får svårare att hitta den medicin de behöver i närmaste apotek. Förtroendet för den medicinska rådgivningen har minskat. Lokaler har i flera fall blivit mindre tillgängliga för människor med rörelsehinder. Personalen upplever sig på många ställen mer stressad och har mindre tid för läkemedelsrådgivning. Man uppger, vilket jag tycker är allvarligt, att deras möjlighet att uppdatera sina kunskaper om läkemedel har minskat. I glesbygden oroar man sig för hur det kommer att se ut på lite längre sikt.

När flera aktörer ska in på samma marknad och det gäller en produkt som skrivs ut på recept, där målsättningen är att inte öka konsumtionen, blir det naturligtvis tufft med konkurrensen också. Just nu diskuteras lönsamheten i systemet mycket. Speciellt de små företagen har det tufft. Sverige är troligtvis liksom Norge på väg mot ett oligopol med ett antal stora apotekskedjor som kommer att vara de som finns kvar.

Vänsterpartiets ståndpunkt är att Apoteket AB, som fortfarande ägs av oss gemensamt, är viktigt att ha kvar och borde utvecklas. Vi ser läkemedelsdistributionen som en viktig del av hälso- och sjukvården, där patientsäkerhet, tillgänglighet till läkemedel och kostnadseffektiviteten med våra skattepengar är huvudfrågorna.

Nu leker den borgerliga regeringen detaljhandel i stället. Vad vi får se är apotek som försöker höja vinsterna genom att ha en mängd andra saker än läkemedel – hudkrämer, kosmetika och en rad andra artiklar som nu tar allt större plats på apoteken – medan man får leta sig fram till receptdisken. Vi tycker att detta var en riktigt dålig reform.

Anf. 87 ANDERS ANDERSSON (KD):

Herr talman! Vi ska nu behandla Riksrevisionens rapport om försäljningen av apoteken. Jag kan inte påminna mig någon reform som har granskats och utvärderats så djupt som just apoteksreformen. Detta tycker vi är bra. Det vi nu har att ta ställning till är Riksrevisionens rapport, som pekar på ett antal förbättringsområden.

Min ambition är att vi ska ha en god närhet till apotek runt om i landet som förutom bra service har kompetens och därmed ger trygghet i hanteringen av läkemedel. Läkemedel är ingen vanlig vara. Det handlar om en viktig del i hälso- och sjukvårdens behandling av enskilda patienter. Det är därför vi har all vår lagstiftning i medicinfrågor.

Apoteksomregleringen innebär en stor tillgänglighetsförbättring för allmänheten i vårt land. På ungefär 6 000 ställen säljs nu receptfria läkemedel – många gånger till och med dygnet runt. De flesta i vårt land är redan så vana vid denna utökade service att de inte kan tänka sig något annat eller tänka sig hur det var förut.

Antalet öppenvårdsapotek, som är detsamma som vad vi i dagligt tal kallar apotek, har ökat från 930 till 1 250. Detta innebär att mer än 300 nya apotek har öppnats samtidigt som vi har kunnat bibehålla servicen i glesbygd. När det gäller just glesbygdsapoteken finns en planering hos regeringen som innebär att en särskild stödordning är tänkt att inrättas.

För övrigt är det intressant att notera att apotekstätheten när vi jämför länen i landet uppvisar en statistik som inte nämns så ofta. Länen i Norrland har den högsta apotekstätheten. Jämtland ligger bäst till följt av Västerbotten, Västernorrland och Norrbotten. I debatten kan man tro att det bara är Stockholm och andra storstadsområden som har hög apotekstäthet, men det är tvärtom. Slutligen kan jag inte låta bli att peka på hur den genomsnittliga öppettiden en normalvecka på apoteken har förbättrats sedan omregleringen. Från att ha varit 45 timmar per vecka är nu genomsnittstiden 53 timmar per vecka. Jag välkomnar dessa förbättringar och menar att de är till glädje för patienter och allmänhet.

Herr talman! I betänkandet som vi nu har att behandla, SoU9, instämmer socialutskottet i regeringens bedömning av Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer. Riksdagen har löpande fått information om försäljningarna av apotek under omregleringen av apoteksmarknaden. Även i budgetpropositionerna för 2010, 2011, 2012 och 2013 har regeringen lämnat rapporter om de förändringar som har skett. Jag instämmer i utskottets skrivning där vi säger att denna rapportering har varit tillräcklig och att vi förutsätter att regeringen även i fortsättningen kommer att återrapportera till riksdagen på ett liknande sätt.

Med dessa synpunkter vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 15 §.)

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2012/13:SoU10
Riksrevisionens rapport om det statliga tandvårdsstödet (skr.
2012/13:44).

*Riksrevisionens
rapport om det statliga
tandvårdsstödet*

Anf. 88 LENNART AXELSSON (S):

Herr talman! Var femte vuxen svensk säger att man inte har råd att gå till tandläkaren. Tre av fyra av dem som har dålig tandhälsa uppger att de inte har råd att gå så ofta som de egentligen skulle behöva.

Det mest anmärkningsvärda i det här ärendet är att vi har fyra borgerliga partier som inte ser det allvarliga i att det ser ut på det här sättet. Under 2011 och 2012 har flera rapporter publicerats som redovisar hur tandvården är fördelad i befolkningen.

Det handlar om ett antal rapporter från både Socialstyrelsen och Försäkringskassan som samtliga visar att ekonomiska skäl är den i särklass vanligaste orsaken till att man avstår från tandvård trots att man skulle behöva det. Det är främst arbetslösa, långtidssjukskrivna, låginkomsttagare och personer födda utanför Europa som avstår av det skälet. Många av dessa grupper har dessutom fått det allt sämre under den borgerliga regeringsperioden.

Grundproblemet är dock att det helt enkelt är för dyrt att gå till tandläkaren.

Det finns alltså ingen brist på kunskap om hur det ser ut, och det bekräftas också i Riksrevisionens rapport som vi nu behandlar.

Vi som politiker med möjlighet att göra skillnad måste börja se dessa sanningar i vitögat och faktiskt göra någonting åt detta. Det är inte värdigt ett rikt välfärdsland som vårt att ställa så många människor utanför en möjlighet att sköta om sina tänder.

Det är precis det som Riksrevisionen lyfter fram i sin rapport och som vi socialdemokrater tillsammans med en majoritet i socialutskottet ställer oss bakom. Men de borgerliga partierna säger av någon outgrundlig anledning nej till det.

Regeringspartiernas tilltro till att det går att informera bort problemet måste väl även den mest rättrogna borgare inse vara en smula naiv. Deras tanke är att om alla görs medvetna om att det finns ett statligt stöd på 150 eller 300 kronor per år och dessutom ges en möjlighet att göra prisjämförelser mellan olika tandläkare skulle alla som i dag har svårt att få sin inkomst att räcka hela månaden plötsligt få råd att gå till tandläkaren.

Herr talman! Ni som var med när vi behandlade Riksrevisionens rapport om försäljningen av apoteken kommer kanske ihåg att jag nämnde att Riksrevisionens uppdrag är att granska vad våra skattepengar går till och hur effektivt de används. Det kan vara bra att tänka på även här, med tanke på borgarnas agerande.

Enligt Riksrevisionen bör regeringen se över ett antal områden inom tandvårdsstödet för att kunna få en uppfattning om hur målsättningen om en god tandhälsa för alla har uppnåtts eller vad som kan behöva göras på annat sätt.

En majoritet i socialutskottet håller med Riksrevisionen och föreslår tre tillkännagivanden eller, med andra ord, uppdrag till regeringen om tandvårdsstödet.

Bakgrunden till det är att det har visat sig att tandvårdsstödet, som infördes genom tandvårdsreformen 2008, har ett antal brister. Det allmänna tandvårdsbidraget har inte fått så många människor att gå regelbundet till tandläkaren som regeringen hade hoppats på. Och det har under varje år blivit pengar över på anslagen. Om man räknar ihop alla de år som reformen har varit i kraft handlar det om ungefär 8 miljarder, totalt, som inte har använts till det som det var tänkt att det skulle användas till. De pengarna hade naturligtvis kunnat användas till att förbättra reformen så att fler hade haft råd att gå till tandläkaren.

Högekostnadsskyddet är dessutom utformat så att patienten fortfarande betalar en stor del av kostnaderna själv. 3 000 kronor i egenavgift innan högekostnadsskyddet träder in är väldigt mycket pengar för den som inte har några i plånboken, vilket gör att personer med låga inkomster och stora tandvårdsbehov fortfarande har svårt att ta del av skyddet.

Systemet med referenspriser och en prisportal som skulle göra det lättare för patienterna att jämföra priser har inte heller fungerat.

Utskottet föreslår därför att riksdagen ger regeringen i uppdrag att följa upp om det allmänna tandvårdsbidraget och högekostnadsskyddet är rätt utformade.

Regeringen bör också följa upp om det går att få en fungerande prisportal där alla kan göra prisjämförelser. Det är inte självklart att det går att få till en sådan. Det är inte heller självklart att det blir någon stor mängd av människor som sitter och jämför kostnader mellan tandläkare. Det är andra saker som avgör vilken tandläkare man går till. Oftast handlar det kanske om en relation man har byggt upp med en tandläkare som man känner förtroende för. Då är inte det första man tänker på vad det kommer att kosta när man går dit.

Ett tredje förslag till tillkännagivande handlar om att regeringen bör överväga om en myndighet ska få det samlade ansvaret för att patienter får rätt information vid rätt tillfälle så att patientens ställning stärks.

Vi socialdemokrater känner oss övertygade om att systemet måste göras om så att ingen ska behöva avstå från att gå till tandläkaren av ekonomiska skäl.

Därför säger vi i en reservation tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet att vi också borde ge ett bredare uppdrag till regeringen att utreda och återkomma med ett nytt förslag till tandvårdssystem som gör att vi uppnår tandvårdslagens mål om en god tandhälsa för alla.

Tyvärr har vi inte fått en majoritet att ställa upp bakom det kravet. Men jag yrkar bifall till reservation 4 och i alla övriga delar till förslaget i betänkandet.

Anf. 89 HENRIK RIPA (M):

Herr talman! Ledamöter! Under tolv år styrde Socialdemokraterna. Ingenting hände.

När alliansregeringen tillträdde gjordes en stor satsning på tandvård och tandhälsa för att få en god tandhälsa i hela befolkningen genom att utvidga det förebyggande arbetet och ge personer med stort tandvårdsbehov en möjlighet att få tandvårdsbehandlingar till en rimlig kostnad.

Sedan den 1 juli 2008 lägger staten ut drygt 6 miljarder årligen på medborgarnas tandvård. Det är en fördubbling jämfört med den tidigare regeringen.

För barn och ungdomar upp till 19 år är tandvården fri. Det har införts högkostnadsskydd som innebär att staten betalar 50 procent av tandvårdskostnaderna mellan 3 000 och 15 000 kronor och 85 procent av det som överstiger 15 000 kronor. Det är en rejäl förbättring.

Utöver högkostnadsskyddet görs särskilda insatser för vissa grupper som på grund av funktionshinder eller av medicinska skäl har särskilt stora tandvårdsbehov. Dessutom har vi infört en tandvårdscheck som ett led i satsningen på förebyggande tandvård. Det är en check som innebär att alla får 300 kronor vartannat år som kan användas för att betala besök hos tandläkaren. Och för den som är 20–29 år eller över 75 år är tandvårdschecken dubbelt så stor, 600 kronor.

Man får en tydlig prisbild genom en prisjämförelseportal med fastlagda referenspriser.

Socialdemokraterna pratar om att det är pengarna det handlar om. Självklart är det så, men i budgeten finns det inga pengar avsatta för det här från Socialdemokraterna.

Riksrevisionen har en del kritik, och vi instämmer i ett antal av de synpunkterna. Men för att en utvärdering ska bli rättvisande och fullt ut användbar bör den genomföras när tandvårdsreformen är helt genomförd. Därför anser vi att Riksrevisionens granskning av det statliga tandvårdsstödet har genomförts för tidigt.

Det allmänna tandvårdsbidraget är det första steget. Högkostnadsskyddet är det andra steget. Till det kommer nu ett stöd för tandvård för personer med vissa sjukdomar eller funktionsnedsättningar, det särskilda tandvårdsstödet, som är det tredje steget, som trädde i kraft den 1 januari 2013. Då kommer hela reformen att synliggöras, och det blir en ökad medvetenhet om den.

Vi instämmer i Riksrevisionens iakttagelser när det gäller att tandvårdsreformens insatser med det allmänna tandvårdsbidraget ännu inte lett till den ökning av besöksfrekvensen som man hade förväntat sig och att kännedomen om det tyvärr fortfarande är låg, framför allt bland vissa grupper med stora tandvårdsbehov.

Men vi har beslutat om informationsinsatser när det gäller tandvårdsstödet, det allmänna tandvårdsbidraget och högkostnadsskyddet. Förhoppningen är att det ska leda till ökad besöksfrekvens och förbättrad munhälsa.

Vi delar Riksrevisionens iakttagelse att prisportalen inte fungerade första året. Förutsättningarna för portalens prisjämförelser är nu väl tillgodosedda i fråga om anslutningsnivåerna och kvalitetsindikatorerna. Och i och med den ambitionsförklaring som man nu gör tillsammans med Sveriges Kommuner och Landsting och tandvårdsaktörer, både offentliga och privata, ser vi en förbättring.

När det gäller frågan om en ny myndighet – det är väldigt populärt hos Socialdemokraterna att lösa problem med nya myndigheter – tycker vi inte att man ska föregripa beredningen av Vård- och omsorgsutredningens betänkande *Gör det enklare!* Där är just syftet att titta på vissa av de här delarna.

Prot. 2012/13:69
21 februari

*Riksrevisionens
rapport om det statliga
tandvårdsstödet*

Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket är väl lämpat för att genomföra uppdraget och reglera hur högkostnadsskyddet ska utformas och samtidigt ansvara för det.

Tyvärr vill oppositionen ha konflikt till varje pris. Det här är ett populistiskt utspel som slår in öppna dörrar. Anledningarna till det är tre.

1. Regeringen har redan beslutat om informationsinsatser för att öka kunskapen om tandvårdsstödet och avser att göra en lägesbeskrivning som en grund för en utvärdering.

2. Regeringen har gjort en överenskommelse med Privattandläkarna och SKL för att öka antalet tandläkarmottagningar som är anslutna till prisjämförelsetjänsten.

3. Frågor kring en myndighet med samlat ansvar för patientinformation bereds inom Regeringskansliet genom vård- och omsorgsutredningens rapport.

De här tre punkterna är väldigt tydliga.

Till detta får läggas att man inte avsätter några ytterligare medel i sin budget. Då kan man prata om att det här påverkar privatpersonernas ekonomi. Men om man inte tillför medel undrar jag: Hur ska man förändra det för dem?

Det är klart att det fanns en anledning till att man under sina tolv år inte vidtog några åtgärder. Jag har träffat aktörer som jobbar med mobil tandvård. De pratar om landsting, företrädesvis socialdemokratiskt styrda, som försvårar hemtandvården och som försvårar för de äldre att få den tandvård som de kan begära i sitt äldreboende.

Under tolv år hände ingenting under socialdemokratiskt styre.

Anf. 90 LENNART AXELSSON (S) replik:

Herr talman! Vi söker inte konflikt, utan vi söker stöd för att vi behöver göra en annan och bättre tandvårdsreform. När var femte svensk på frågan om de har råd att gå till tandläkaren svarar att nej, som det ser ut i dag så har jag inte det, då tycker vi, precis som Riksrevisionen, att man måste göra något åt det här.

Tycker Henrik Ripa inte att detta är ett bekymmer? Ni ställer ju inte upp på Riksrevisionens rekommendationer om att utreda vad man skulle kunna göra för att uppnå de mål som även ni har ställt er bakom tidigare. Visst måste det väl ändå vara ett bekymmer.

I vilka avseenden delar Henrik Ripa Riksrevisionens bedömningar, om det nu är några? På Henrik Ripa låter det som att vi slår in öppna dörrar och att allt är på gång ändå. Men så är det väl inte riktigt, eller hur.

Anf. 91 HENRIK RIPPA (M) replik:

Herr talman! Den bärande punkten i det som vi diskuterar nu är huruvida revisionen har gjorts vid rätt tillfälle.

Jag har på tre punkter sagt att vi delar de synpunkter som finns, men vi tycker också att det är rimligt att den här reformen slutförs innan man gör bedömningar av om den fungerar eller inte. Kritiken handlar om att de sämst ställda har störst behov av stöd, och det är de som har problem med ekonomin. Tycker då inte Socialdemokraterna att det är rimligt och relevant att se resultatet av det tredje steget med tanke på att det verkliga är till för de mest utsatta grupperna? Detsamma gäller resultatet av informationssatsningen.

Vi utesluter inte att det kommer att behövas fler åtgärder, och det är klart att om vi får regera tolv år till kan vi säkert förbättra ytterligare. Vi ser alla möjligheter att det ska kunna bli ännu bättre i framtiden, men vi vill att den här reformen först ska få sätta sig för att vi ska kunna ha en bra bild av det hela.

Prot. 2012/13:69
21 februari

*Riksrevisionens
rapport om det statliga
tandvårdsstödet*

Anf. 92 LENNART AXELSSON (S) replik:

Herr talman! Jag vet inte hur pass mycket Henrik Ripa lyssnade på mitt anförande, men där redovisade jag ett antal undersökningar som allihop visar på precis samma sak: att det finns massor av människor ute i Sverige som inte har råd att gå till tandläkaren och sköta om sina tänder. Är det inte ett tillräckligt underlag för att se över hur vi ska kunna förändra det här och kanske använda de pengar som nu inte används på grund av att det är för dyrt att gå till att göra reformen bättre?

I stället ska man vänta och låta dem som inte kan gå i dag på grund av att ekonomin inte tillåter det vänta ytterligare ett antal år med att gå till tandläkaren innan ni har bestämt er för om ni tycker att det är rätt tid att gå in och se över det här ordentligt. Jag tycker att det är tråkigt att det är på det här sättet, för ni har ju ändå tagit ett steg och avsatt ett antal miljarder för att göra tandvården bättre.

När det nu visar sig att det inte har gett det resultat som ni själva trodde är det väl rimligt att man försöker göra någonting åt det och inte vara rädd för att man får kritik för att det här inte har blivit som det var tänkt? Det är ju lite så det är. Det är precis som med de andra rapporterna. Ska man inte använda sig av Riksrevisionens granskningar och förslag till förbättringar av reformer i stället för att bara huka och säga att vi har gjort allting bra och vi behöver inte göra någonting mer?

Nej, försök att tänka om och se till att människor som i dag inte har råd att gå till tandläkaren faktiskt får en möjlighet att göra det.

Anf. 93 HENRIK RIPA (M) replik:

Herr talman! Jag kan tycka att det är lite magstarkt att prata om att vi måste agera snabbare och att det ska ske mer när det inte hände någonting alls under de tolv år ni regerade. Det tog oss två år att sjösätta en reform som har gjort det möjligt för fler människor att klara detta. Sedan finns det fortfarande grupper som vi inte når, och det är det vi får se på i det fortsatta arbetet. Men att i det här läget inte avvakta och se vad det tredje steget ger för resultat innebär att vi börjar fixa och laga ett system som vi inte vet fullt ut hur det fungerar.

Självklart tar vi på största allvar att människor ska kunna känna att de har råd med en god tandhälsa. Vi vet att det är en väldigt viktig folkhälsofaktor.

Anf. 94 AGNETA LUTTROP (MP):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservation 4.

Betänkandet om tandvårdsstöd är i det stora hela ett betänkande som Miljöpartiet stöder, utom på ett område. Vi välkomnar betänkandet som tar Riksrevisionens granskning av tandvårdsstödet på allvar på en rad punkter.

Det är positivt att det ska göras en uppföljning av tandvårdsbidraget och högkostnadsskyddet för att se om stödet kommer till rätt tänder. Utan den vetskapen är det svårt att genomföra förbättringar. Riksrevisionens rapport visar nämligen att så inte är fallet i dag.

Tjänstetandläkarna säger så här: Trots att det finns ett högkostnads-skydd har kostnaderna för tandvård ökat för drygt 90 procent av patienterna sedan stödet infördes. Tandvården har alltså blivit dyrare för nästan alla jämfört med det tidigare systemet. Patienterna som regelbundet besöker tandvården har heller inte ökat.

Detta är något att verkligen ta på allvar.

Prisportalen, som innebär att patienter ska kunna se vad det kostar att gå till viss tandläkare och på så sätt kunna jämföra priser, är en väldigt bra grej – när den fungerar. Men den är inte tillräckligt känd hos patienterna, och alltså används den inte i någon större utsträckning.

Det är TLV som beslutar om referenspriser för de tandvårdsåtgärder som ingår i det statliga tandvårdsstödet, till exempel fyllningar, rotbehandlingar och kronor. Referenspriserna ligger i sin tur till grund för beräkningen av hur stor del av kostnaderna som staten ska betala. Referenspriserna var också ämnade att fungera som prispress, men så är det tyvärr inte utan tvärtom enligt Riksrevisionen. Eftersom prisportalen inte har fått önskad effekt är det nödvändigt att ta reda på varför och därifrån förändra.

I dag fungerar inte heller den elektroniska infrastrukturen som det borde göra. Det är inte lätt att finna den information man behöver, och det är alltför många aktörer som inte är länkade till prisportalen. Då faller förstås en del av idén med den.

Därför är det mycket bra med en samlad myndighet som ska ge patienter rätt information, allt naturligtvis för att stärka patienternas ställning. Ett stöd som man inte känner till har väldigt svårt att fungera som drivkraft.

Herr talman! I dag finns det en karens på 3 000 kronor. Som vi har hört tidigare här är det mycket pengar för väldigt många i ett Sverige där allt fler blir utan arbete. Riksrevisionen menar att den höga självfinansieringen leder till att personer med låga inkomster och stort tandvårdsbehov ändå har svårt att ta del av skyddet. Väntar man ett år blir det dyrare året efter. Väntar man ytterligare ett år blir det ännu dyrare. Det är dyrt att vänta, men många har inget val, och många kommer inte att gå till tandläkaren över huvud taget eftersom de inte har råd.

Kanske är det dags att avskaffa det lägre karensbeloppet. Jag har inget svar på den frågan. Det är i alla fall viktigt att göra en analys för att se hur tandvårdsstödet kan utnyttjas på ett bättre sätt så att fler kan ta del av det, även de med låga inkomster.

Anf. 95 BARBRO WESTERHOLM (FP):

Herr talman! Det nya tandvårdsstödet var väldigt efterlängtat, inte minst av alla äldre människor som hade stora tandvårdsbehov men fick vänta på Försäkringskassan i Malmös ställningstagande till vad som skulle göras, vilka insatser man skulle få. Därför var det många som välkomnade den reform som kom 2008 och som innebär dels ett stöd för att man ska gå och undersöka sig, dels en subvention, som flera har be-

skrivit. Man betalar själv upp till 3 000 kronor, sedan är det hälften upp till 15 000 och därefter betalar man 85 procent.

När det gäller den här revisionen ska man komma ihåg att när man reviderar föder man idéer, och det blir förändringar i systemet. Redan när en revisionsrapport ser dagens ljus är den därför lite förlegad. När den sedan kommer till Regeringskansliet och bearbetas där blir den ännu lite mer förlegad. När den kommer till riksdagen har ganska mycket hänt.

När jag då läser betänkandetexten mot de tre reservationerna från oss på alliansidan och försöker sätta på mig allmänhetens glasögon blir frågan: Vad är det som egentligen skiljer? Är det så att Alliansens partier litar på regeringen medan oppositionen inte litar på att regeringen ska göra det som allianspartierna säger? Det är ungefär det intryck jag tror att utomstående får när de läser det här.

Sedan till sakfrågorna.

TLV:s nämnd för tandvårdsstöd arbetar kontinuerligt med hur vi ska definiera olika tandskador och vilket pris som är rätt att sätta på dem. Det här är tidsödande och komplicerat, och man förändrar allteftersom tandläkare kommer in med synpunkter på att det här inte är riktigt rätt.

Naturligtvis är de här referenspriserna ganska svåra att tolka för människor som inte är tandläkare själva eller väl förtrogna med nummer på tänder och vad man kallar olika skador. Det kommer naturligtvis att utvecklas och förtydligas.

Försäkringskassan följer hela tiden utgifterna för systemet. Det har nämnts här att pengar har blivit över. Det beror ju på att människor inte har gått till tandläkare i den utsträckning som vi beräknade när vi satte upp de 6 miljarderna. Det är därför som det är så angeläget att nu gå ut med information om hur viktigt det är att utnyttja de pengar man får för undersökning och att man sedan inte dröjer med insatser.

Informationsinsatsen har faktiskt börjat redan 2012, men den kommer att intensifieras ytterligare.

Sedan vill man ju från tandläkarhåll få en bra prisjämförelsesajt så att vi kan se vad det kostar hos olika tandläkare. Men här kommer hur man definierar olika skador in som en sak som man också måste lösa.

Kostnaderna följs men det gäller att få bra sätt att också mäta vilka det egentligen är som inte utnyttjar det här stödet, som egentligen inte avstår från att gå till tandläkaren av kostnadsskäl. Man kan förebära kostnadsskäl, men vi måste också få veta ännu djupare om det är tandläkarskräck också. Är det okunskap om hur man kan utnyttja socialtjänsten och så vidare?

Vad jag kan se är regeringen på gång att skaffa så mycket kunskap som möjligt för att vi ska ha ett så bra och transparent system som möjligt. TLV gör detsamma, och Försäkringskassan följer också det hela. Man måste ändå när det är ett sådant här stort system som sätts i sjön ha en ödmjukhet för att allt inte är perfekt i början. Men alliansregeringen har i den här reformen liksom vid apoteksomregleringen och en rad andra reformer ett utvärderingssystem och en uppföljning som startar tidigt efter det att riksdagen har tagit de här besluten.

(Applåder)

Prot. 2012/13:69
21 februari

*Riksrevisionens
rapport om det statliga
tandvårdsstödet*

Anf. 96 RICKARD NORDIN (C):

Herr talman! Det är alltid intressant att diskutera just tandvård i riksdagen. Det tredje steget, som nämndes tidigare, var nämligen min allra första riksdagsdebatt.

Riksrevisionen har nu kommit fram till att högkostnadsskyddet och tandvårdsbidraget inte har gett den ökning i besöksfrekvens som man hade kunnat hoppas. Den bilden delas av oss i regeringspartierna, vilket också syns tydligt i våra reservationer i utskottet.

Det slumpade sig faktiskt så att jag i måndags gjorde min 18-månaderskontroll hos tandhygienist och tandläkare. Självklart passade jag då på att fråga dem vad de tycker om den här reformen, vad de tycker om besöksfrekvens och kostnader.

De var väldigt tydliga. De sade att tandvården är en klassfråga. Men det är inte en klassfråga kring ekonomin. Det är en klassfråga kring information. Man kan lätt tro när man hör debatten att det handlar om ekonomi. Men de argumenterade som så att med tandvårdsstödet och högkostnadsskyddet har de flesta ekonomiska hinder undanröjts. Visserligen kommer det, så länge vi har en kostnad över huvud taget, att finnas människor på marginalen som kommer att drabbas. Men så länge tandvården inte är helt gratis var det faktiskt inte de här människorna som tandvårdspersonalen i första hand tyckte var problematiska.

Det är nämligen också så att man även i den tandvård som är gratis, den för barn, kan se skillnader. Där ser man ganska tydliga skillnader mellan höginkomsttagares barn och låginkomsttagares barn. De med hög inkomst har bättre munhälsa. Här behöver vi också en betydligt bättre information, vilket regeringen visar i sin skrivelse. Den som inte har en bra upplevelse av att gå till tandläkaren som barn lär ju inte heller göra det som vuxen.

Problemet är snarare att tandvården uppfattas som dyr, även om den inte är det för den som sköter tandvården regelbundet. Riksrevisionens rapport visar också att större delen av den grupp som uppger att de inte går till tandläkaren av ekonomiska skäl inte heller känner till tandvårdsstödet. Själv betalade jag 130 kronor för min undersökning.

Jag fick faktiskt inte heller någon information om att 600 kronor av min besöksavgift hade dragits av, vilket de borde ha informerat mig om. Där finns det också ganska mycket som man på de enskilda klinikerna kan göra för att informera om det här.

Informationen behöver alltså stärkas för att undvika missförstånd kring priserna i tandvården och att människor därför undviker att besöka den. Den prisjämförelsesajt som Riksrevisionen kritiserar kommer förhoppningsvis inom kort att ha hög tillförlitlighet. Den ambitionsförklaring som man faktiskt har skrivit under nyligen kommer säkert att säkerställa detta.

Jag tror också att man tack vare de mål som sätts upp under tidens gång kommer att lyckas. Jag delar inte Riksrevisionens åsikt att incitament saknas för att faktiskt skriva in sig här. Tittar man på andra produkter på internet – det handlar om elektronik, flygresor, dammsugare, vad som helst – ser man att företag betalar för att få vara med på prisjämförelsesajter.

Visserligen har de företag med produkter som anses ha dålig kvalitet med för höga priser inte så många incitament. Men de som ger hög kvali-

tet, nöjda kunder och bra priser kommer självklart att få ännu fler incitament tack vare att de finns med i en jämförelse. Här blir det viktigt att hitta fler kvalitetsindikatorer som kan tas med i jämförelserna.

Vi ska också komma ihåg att reformen inte har varit på plats i sin helhet speciellt länge. Den sista pusselbiten där människor med särskilda behov får ett utökat tandvårdsbidrag för att kunna gå på täta förebyggande kontroller kom på plats först den 1 januari i år. Det kommer ytterligare marknadsföring om just detta. Förhoppningsvis kan det ge ytterligare effekter på den information som behövs om tandvårdsbidraget. Därför har det gjorts en del överenskommelser. Dagmaröverenskommelsen slöts förra året, och den innehåller en hel del informationsinsatser. Jag hoppas att den kommer att göra att människor faktiskt går till tandläkaren.

Som avslutning kan nämnas att TLV, Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket, tillsatte en ekonomisk analysgrupp under 2012 som särskilt ska titta på referensprislistan, tandvårdsstödet och annat. Det blir spännande att se vad experterna inom statistik och ekonomi kommer fram till när det gäller området prissättning och produktion kontra konsumtion. Förhoppningsvis är det något som vi får anledning att återkomma till.

Det finns alltså en hel del som regeringen gör och har gjort som inte nämns i Riksrevisionens rapport, och jag tror att det finns många punkter som är i linje med vad Riksrevisionen efterfrågar. Vi i Centerpartiet och regeringen är därför övertygade om att vi kommer att se en förbättring av besöksfrekvensen och en förbättrad tandhälsa – tack vare Alliansens arbete.

(Applåder)

Anf. 97 EVA OLOFSSON (V):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 4 från Vänsterpartiet, S och MP.

Jag träffar ofta människor som undrar varför munnen inte tillhör kroppen. Varför ska det vara så dyrt att gå till tandläkaren jämfört med sjukvården? Varför ska klassamhället avspeglas i min mun? Vi vet alla att dåliga tänder, tandlossning, infektioner och inflammation i tandköttet påverkar resten av kroppen och vår hälsa.

Att ha råd att laga tänderna är en tydlig markör. Vi i Vänsterpartiet vill att alla människor ska ha råd med bra tandvård. Ingen ska behöva hålla handen för munnen eller avstå från att skratta för att man skäms eftersom det syns att man är fattig och inte har råd med tandvård.

Herr talman! Vi tycker att det är en självklarhet att tänderna tillhör kroppen. Vårt mål är att tandvården, på samma sätt som sjukvården, ska vara tillgänglig för alla och att ingen ska behöva avstå från tandvård av ekonomiska skäl. Så är det i dag.

Socialstyrelsen skriver i en ny lägesrapport för 2013, en rapport om jämlik tandvård, att det syns tydligt att tandvården inte är jämlik, att ekonomiska orsaker är den vanligaste anledningen till att avstå från tandvård, att 60 procent av dem som avstår från tandvård gör det av ekonomiska skäl. Det är många gånger fråga om unga människor, som inte har så lång utbildning, ofta med låga inkomster, det är människor som är arbetslösa, sjukpensionärer och människor födda i andra länder. Om jag

Prot. 2012/13:69
21 februari

*Riksrevisionens
rapport om det statliga
tandvårdsstödet*

minns rätt är den grupp som har ökat mest den senaste tiden kvinnliga sjukpensionärer.

De som har den sämsta tandhälsan är de som får avstå av ekonomiska skäl. Det är inte jämlik tandvård.

Det är något riktigt fel i den borgerliga tandvårdspolitiken. Riksrevisionen skriver på s. 72 i sin rapport att konsumtionen inte har uppgått till de kostnader som regeringen räknade med. Varje år har anslaget för tandvårdsstödet underskridits. År 2011 kostade högkostnadsskyddet och det allmänna tandvårdsbidraget ca 5 miljarder, och regeringen hade räknat med ytterligare 1,7 miljarder – som alltså inte gick åt.

Riksrevisionens rapport *Tandvårdsreformen 2008 – når den alla?* är en bra rapport. Jag tycker inte alls att det är för tidigt att göra en översyn. Under 2011 hade de med högst inkomst en besöksfrekvens på 73 procent jämfört med 40 procent för dem med lägst inkomst. Regeringen ville att 67 procent skulle besöka tandvården. Från 2009 har frekvensen ökat från 57 till 59 procent. Det är alltså långt under vad man förväntade sig.

Jag tror inte att det här bara handlar om information. Om det bara var fråga om det kan man undra varför det inte lades till tillräcklig information, gjordes en uppföljning och togs upp i regleringsbrev till myndigheterna att informera mera.

Riksrevisionen tar upp att 20 procent säger att de har avstått från tandvård trots att de har behov. Hälften av dem har gjort det på grund av kostnaden, medan en annan stor grupp säger att kostnaden har varit en av orsakerna.

Riksrevisionens slutsatser är tydliga och är i praktiken ett underkännande av tandvårdsreformen. Systemen med prisportal och referenspriser har inte fungerat. Det är inte så många fler som går till tandläkaren på grund av det dåliga tandvårdsbidraget. Högkostnadsskyddet når inte dem med svagast ekonomi, alltså de med störst behov av tandvård. Förtidspensionärer eller arbetslösa springer inte i väg till socialkontoret med en gång. Många väntar, hoppar över eller gör en billig provisorisk lagning om det är absolut akut. Det finns steg att ta innan de går till socialkontoret och säger att de behöver pengar till tandvård.

Jag vet av egen erfarenhet att när det är fråga om större insatser blir det för många människor med dålig ekonomi en katastrof. Plötsligt ska de få fram 8 000–9 000 i en situation där de vänder på varenda krona i slutet av månaden. Varifrån ska de få de pengarna?

Karensnivån, den summa du ska betala själv, på 3 000 kronor är alldeles för hög för många människor. Det känns som att man inte riktigt förstår att det finns människor som har det tufft i dag ekonomiskt. För dem är även ett litet hål som kostar ett par tusen att laga tufft att betala. Tandvårdschecken räcker inte ens till en undersökning vartannat år, som Rickard Nordin från Centerpartiet berättade. Han fick lägga till 130 kronor.

Jag har också träffat tandläkare. De säger att man får ett bidrag till en undersökning, men om man vet med sig att man inte har pengar till att laga eventuella hål eller vidta andra åtgärder som tandläkaren upptäcker går man många gånger över huvud taget inte till tandläkaren. På så sätt fungerar inte heller tandvårdsbidraget förebyggande. Då skulle det finnas ett system som gör att man lagar de små hålen snabbt. Det är när man

väntar med dem som man får dålig tandhälsa med stora hål, lidande och höga kostnader.

Jag tror inte att lösningen är att informera bort. Det handlar helt enkelt om en tandvårdsreform som gör att det kostar för mycket för dem med lite pengar. Det är bra att det finns en majoritet för att följa upp de rekommendationer som Riksrevisionen har lagt fram. Vänsterpartiet har föreslagit en utredning som ordentligt ska analysera hur människors verklighet ser ut och vilken form av tandvård och tandvårdsstöd som behövs för att alla ska ha råd att gå till tandläkaren. Där finns en reservation som Sverigedemokraterna inte stöder. Per Ramhorn kan senare berätta varför Sverigedemokraterna inte gör det.

De frågor jag ställer till mina borgerliga riksdagskolleger är följande: Är ni verkligen nöjda med tandvårdsreformen? Anser ni att den fungerar för människor med låga inkomster och dålig tandhälsa? Är det rimligt att det blir miljarder över medan människor inte har råd att gå till tandläkaren?

(forts. 16 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.49 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 16.00 då votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 16.00.

14 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 20 februari

UU7 Vissa säkerhetspolitiska frågor

Punkt 1 (Säkerhet i samverkan)

1. utskottet

2. res. 1 (S)

3. res. 3 (V)

Förberedande votering:

94 för res. 1

16 för res. 3

186 avstod

53 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

168 för utskottet

92 för res. 1

37 avstod

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Prot. 2012/13:69

21 februari

*Riksrevisionens
rapport om det statliga
tandvårdsstödet*

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 S, 96 M, 18 FP, 18 C, 20 SD, 15 KD

För res. 1: 92 S

Avstod: 21 MP, 16 V

Frånvarande: 19 S, 11 M, 4 MP, 6 FP, 5 C, 3 V, 4 KD

Punkt 2 (Det breddade säkerhetsbegreppet)

Utskottets förslag till beslut med godkännande av

1. utskottets motivering

2. motiveringen i res. 5 (SD)

Kammaren biföll genom uppresning utskottets förslag till beslut med godkännande av utskottets motivering.

Punkt 4 (Förskjutningar i den globala maktbalansen)

Propositioner ställdes först beträffande utskottets förslag till beslut och därefter i fråga om motiveringen.

Förslag till beslut:

1. utskottet

2. res. 7 (S, MP)

Votering:

182 för utskottet

114 för res. 7

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag till beslut.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 95 M, 18 FP, 18 C, 20 SD, 16 V, 15 KD

För res. 7: 93 S, 21 MP

Frånvarande: 19 S, 12 M, 4 MP, 6 FP, 5 C, 3 V, 4 KD

Motiveringen:

Godkännande av

1. utskottets motivering

2. motiveringen i res. 8 (SD)

Votering:

167 för utskottet

20 för res. 8

110 avstod

52 frånvarande

Kammaren godkände utskottets motivering.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 S, 96 M, 3 MP, 18 FP, 18 C, 16 V, 15 KD

För res. 8: 20 SD

Avstod: 92 S, 18 MP

Frånvarande: 19 S, 11 M, 4 MP, 6 FP, 5 C, 3 V, 4 KD

Punkt 5 (Deltagande i militära och civila internationella insatser)
Propositioner ställdes först beträffande utskottets förslag till beslut och därefter i fråga om motiveringen.

Prot. 2012/13:69
21 februari

Förslag till beslut:

1. utskottet
2. res. 9 (S)

Votering:

167 för utskottet

93 för res. 9

37 avstod

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag till beslut.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 M, 18 FP, 18 C, 20 SD, 15 KD

För res. 9: 93 S

Avstod: 21 MP, 16 V

Frånvarande: 19 S, 11 M, 4 MP, 6 FP, 5 C, 3 V, 4 KD

Motiveringen:

Godkännande av

1. utskottets motivering
2. motiveringen i res. 12 (SD)

Votering:

148 för utskottet

20 för res. 12

129 avstod

52 frånvarande

Kammaren godkände utskottets motivering.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 M, 18 FP, 18 C, 1 V, 15 KD

För res. 12: 20 SD

Avstod: 93 S, 21 MP, 15 V

Frånvarande: 19 S, 11 M, 4 MP, 6 FP, 5 C, 3 V, 4 KD

Punkt 7 (Säkerhet och utveckling)

1. utskottet
2. res. 13 (MP, V)

Votering:

260 för utskottet

37 för res. 13

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 96 M, 18 FP, 18 C, 20 SD, 15 KD

För res. 13: 21 MP, 16 V

Frånvarande: 19 S, 11 M, 4 MP, 6 FP, 5 C, 3 V, 4 KD

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

FöU3 Strålningsskydd och kärnteknisk säkerhet

Punkt 6 (Säkerheten vid kärnkraftverk)

1. utskottet

2. res. 3 (S, MP, V)

Votering:

167 för utskottet

130 för res. 3

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 M, 18 FP, 18 C, 20 SD, 15 KD

För res. 3: 93 S, 21 MP, 16 V

Frånvarande: 19 S, 11 M, 4 MP, 6 FP, 5 C, 3 V, 4 KD

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU32 Offentlig upphandling

Punkt 1 (Kollektivavtal, socialt företagande m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 (S, V)

3. res. 2 (MP)

Förberedande votering:

110 för res. 1

21 för res. 2

166 avstod

52 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

167 för utskottet

109 för res. 1

21 avstod

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 M, 18 FP, 18 C, 20 SD, 15 KD

För res. 1: 93 S, 16 V

Avstod: 21 MP

Frånvarande: 19 S, 11 M, 4 MP, 6 FP, 5 C, 3 V, 4 KD

Punkt 2 (Miljökrav, djurskydd, kvalitetskrav)

1. utskottet

2. res. 3 (S)

3. res. 4 (MP)

4. res. 5 (SD)

Förberedande votering 1:

21 för res. 4

20 för res. 5

254 avstod

54 frånvarande

Kammaren biträdde res. 4.

Förberedande votering 2:

93 för res. 3

21 för res. 4

183 avstod

52 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Huvudvotering:

147 för utskottet

93 för res. 3

57 avstod

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 M, 18 FP, 18 C, 15 KD

För res. 3: 93 S

Avstod: 21 MP, 20 SD, 16 V

Frånvarande: 19 S, 11 M, 4 MP, 6 FP, 5 C, 3 V, 4 KD

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU15 En mer ändamålsenlig förvaltningsprocess

Punkt 4 (Behörighet för nämndemän m.fl.)

1. utskottet

2. res. 1 (MP)

Votering:

275 för utskottet

21 för res. 1

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 96 M, 18 FP, 18 C, 20 SD, 15 V, 15 KD

För res. 1: 21 MP

Frånvarande: 19 S, 11 M, 4 MP, 6 FP, 5 C, 4 V, 4 KD

Punkt 5 (Prövningstillstånd i migrationsmål)

1. utskottet

2. res. 2 (MP)

Votering:

275 för utskottet

21 för res. 2

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 96 M, 18 FP, 18 C, 19 SD, 16 V, 15 KD

För res. 2: 21 MP

Frånvarande: 19 S, 11 M, 4 MP, 6 FP, 5 C, 1 SD, 3 V, 4 KD

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

Prot. 2012/13:69

21 februari

15 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

SkU22 Informationsutbytesavtal med Antigua och Barbuda
Kammaren biföll utskottets förslag.

SkU23 Informationsutbytesavtal med Saint Lucia
Kammaren biföll utskottets förslag.

TU6 Ändring i fartygssäkerhetslagen
Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU17 Subsidiaritetsprövning av kommissionens förslag till reviderat tobaksproduktdirektiv
Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU6 En folkhälsopolitik med människan i centrum

Punkt 1 (Mål för folkhälsan m.m.)

1. utskottet
2. res. 1 (S)
3. res. 2 (MP, V)

Förberedande votering:

93 för res. 1

37 för res. 2

166 avstod

53 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

166 för utskottet

93 för res. 1

37 avstod

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 M, 18 FP, 18 C, 20 SD, 14 KD

För res. 1: 93 S

Avstod: 21 MP, 16 V

Frånvarande: 19 S, 11 M, 4 MP, 6 FP, 5 C, 3 V, 5 KD

Punkt 2 (Kultur och folkhälsa)

1. utskottet
2. res. 3 (SD)

Votering:

277 för utskottet

20 för res. 3

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 96 M, 21 MP, 18 FP, 18 C, 16 V, 15 KD

För res. 3: 20 SD

Frånvarande: 19 S, 11 M, 4 MP, 6 FP, 5 C, 3 V, 4 KD

Punkt 5 (Nationella åtgärder mot antibiotikaresistens)

1. utskottet

2. res. 5 (S, MP, V)

Votering:

167 för utskottet

130 för res. 5

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 M, 18 FP, 18 C, 20 SD, 15 KD

För res. 5: 93 S, 21 MP, 16 V

Frånvarande: 19 S, 11 M, 4 MP, 6 FP, 5 C, 3 V, 4 KD

Prot. 2012/13:69

21 februari

Punkt 10 (Föräldrastöd)

1. utskottet

2. res. 10 (SD)

Votering:

276 för utskottet

20 för res. 10

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 96 M, 21 MP, 18 FP, 18 C, 16 V, 15 KD

För res. 10: 20 SD

Frånvarande: 20 S, 11 M, 4 MP, 6 FP, 5 C, 3 V, 4 KD

Punkt 12 (Själv mord och självskadebeteende)

1. utskottet

2. res. 12 (S, MP, V)

Votering:

166 för utskottet

131 för res. 12

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 M, 18 FP, 18 C, 19 SD, 15 KD

För res. 12: 93 S, 21 MP, 1 SD, 16 V

Frånvarande: 19 S, 11 M, 4 MP, 6 FP, 5 C, 3 V, 4 KD

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU9 Riksrevisionens rapport om statens försäljningar av apotek

Punkt 1 (Statens försäljningar av apotek)

1. utskottet

2. res. (MP)

Votering:

259 för utskottet

21 för res.

16 avstod

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 95 M, 18 FP, 18 C, 20 SD, 15 KD

För res.: 21 MP

Avstod: 16 V

Frånvarande: 19 S, 12 M, 4 MP, 6 FP, 5 C, 3 V, 4 KD

Punkt 2

Kammaren biföll utskottets förslag.

*Riksrevisionens
rapport om det statliga
tandvårdsstödet*

16 § (forts. från 13 §) Riksrevisionens rapport om det statliga tandvårdsstödet (forts. SoU10)

Anf. 98 ANDERS ANDERSSON (KD):

Herr talman! Det vi nu debatterar är en fråga som är mycket angelägen för en bred allmänhet. Om det är något som kan få drag i diskussioner när människor träffas och diskuterar samhällsfrågor så är det kostnaderna för tandvården. Därför är Riksrevisionens rapport bra och den debatt vi nu har nödvändig.

Jag vill inleda med att peka på ett sorgligt kapitel i hälso- och sjukvårdens och tandvårdens historia. Under 1990-talet monterades tandvårdsförsäkringen ned från 4,3 miljarder ena året för att tio år senare vare nere på 1,4 miljarder. Snacka om nedrustning!

Detta hände samtidigt som Sverige hade en S-märkt socialminister vid namn Lars Engqvist som i ett välkänt Almedalstal 1998 gav högtflygande löften om en ny tandvårdsförsäkring.

Jag har hittat ett tidningsklipp från året efter detta Almedalstal. Det är en mycket intressant läsning. Läsningen är nästan ännu mer intressant efter att jag har tagit del av dagens debatt. Jag har hört socialdemokrater uttrycka sig med ett högt tonläge i frågan. Den 11 juli år 2000, året efter det kända Almedalstalet av Lars Engqvist om tandvården, skrev man på ledarplats i den socialdemokratiska tidningen Folket:

Jösses vad det blev tyst om tandvården efter förra sommarens utspel av socialminister Lars Engqvist. Det var en gång i Almedalen, men inte mer. Inte ens Engqvist själv tycks längre engagera sig. Däremot har många människor engagerat sig. Ofta är det de ökande kostnaderna för tandvården som upprör. Människor känner sig med rätta lurade av den nya tandvårdsförsäkringen. Ja, den är inte så ny längre, men effekterna av den har fått genomslag. Det är bara att konstatera att försäkringen inte fungerar för dem som har störst behov av den.

Jag kan inte underlåta att delge kammaren vad som står lite längre fram i denna ledare som skrevs i den S-märkta tidningen Folket under de socialdemokratiska regeringsåren:

Utvecklingen har alltför raskt gått mot att tandhälsan alltmer börjar spegla människors inkomster. De som har pengar och en hygglig inkomst efterfrågar tandvård och går regelbundet till tandläkaren; de sämre ställda måste avstå. Det är en utveckling som vi knappast kunde tänka oss för bara några år sedan. Ingen kunde heller förutspå att en socialdemokratisk regering genom sin politik skulle skynda på en sådan utveckling. Om inget snart görs kan vi tyvärr förvänta oss att det gamla samhällets klasskillnader i tandhälsa åter blir verklighet.

Statsminister Göran Persson har helt riktigt sagt att vi aldrig ska tillbaka till ett samhälle där tänderna var ett klassmärke. Nu är vi på väg dit, i hög fart dessutom.

Detta skrevs i tidningen Folket i juli år 2000. Det var en recension av socialdemokratisk tandvårdspolitik.

Den politik som vi fick under dessa socialdemokratiska regeringsår var vackert tal men helt utan bitt – nästan tandlöst, skulle nog någon säga.

Herr talman! Alliansregeringen och Alliansen som bildades i samband med valet 2006 ville uppnå en förstärkning av tandvårdsreformen. Det som vi såg under de socialdemokratiska regeringsåren dög inte som underlag för tandvårdspolitik. Vi hade högre mål och var också beredda att skjuta till nya resurser efter den nedrustning som har gjorts för att öka jämlikhet och rättvisa.

Jag vet att allt kan bli bättre. Men ingen kan förneka att det skett en hundraprocentig ökning av de statliga resurserna till tandvården under alliansregeringen och Göran Hägglund som socialminister, från ca 3 miljarder till ca 6 miljarder. Något liknande var vi aldrig i närheten av under de tolv socialdemokratiska regeringsåren.

Sett i ljuset av 1990-talets nedmontering av tandvårdsförsäkringen som jag redovisade, från 4,3 miljarder till 1,4 miljarder under en tioårsperiod, är det ingen tvekan om att 2008 års tandvårdsreform är en kraftig förbättring. Reformen började gälla den 1 juli 2008 och har sedan justerats. Som det har redovisats här i debatten har det nu också gjorts kompletteringar i ett tredje steg.

Herr talman! Riksrevisionen har överlämnat en rapport om det statliga tandvårdsstödet till oss här i riksdagen. Jag vill understryka att det är av mycket stort värde att tandvårdsreformen följs upp och utvärderas. Regeringen har svarat på denna rapport och redovisar det arbete som nu pågår runt samtliga de påpekanden som har framförts. Det är därför som vi kan vara förhoppningsfulla framöver med sikte på att uppnå de mål som angavs i 2008 års tandvårdsreform.

(Applåder)

Anf. 99 LENNART AXELSSON (S) replik:

Herr talman! Jag kunde inte låta bli att begära replik. Anders Andersson använde i alla fall sex minuter, om inte mer, av sin talartid för att berätta hur det har sett ut historiskt. Han förklarar inte med ett ord hur det kommer sig att Alliansen eller de borgerliga partierna i detta sammanhang, när vi behandlar Riksrevisionens rapport om tandvårdsreformen,

Prot. 2012/13:69
21 februari

*Riksrevisionens
rapport om det statliga
tandvårdsstödet*

inte ställer sig bakom Riksrevisionens förslag. I Riksrevisionens rapport framgår att man har misslyckats med de målsättningar som fanns med reformen om att alla skulle nås av tandvårdsstödet. Det vill Riksrevisionen försöka komma till rätta med genom sina förslag.

En samlad opposition ställer sig bakom dessa förslag. Men alla allianspartier anser att det inte finns tillräckliga skäl att göra det.

Jag kan tycka att det är lite underligt att Anders Andersson, som representant för det parti som styr i Socialdepartementet, inte med ett ord tar upp den problematik som utredning efter utredning har visat finns.

Vi hörde tidigare från Centerpartiet att man inte tycker att det problem som dessa utredningar visar finns, alltså att människor i ganska stor omfattning i dag inte har råd att gå till tandläkaren. Det var det som vi skulle diskutera.

Vi ska naturligtvis dra lärdom av det som har hänt tidigare. Men det viktigaste för folk i dag är faktiskt att man ska ha råd att gå till tandläkaren även om man inte har en hög inkomst. Det borde Anders Andersson ha berört i sitt anförande.

Anf. 100 ANDERS ANDERSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag vill bara påminna Lennart Axelsson om att jag utifrån hans inledning, som jag lyssnade på, valde att plocka fram en del av det underlag som jag har tagit del av. Det visar att det inte var bättre förr för olika grupper i vårt land när det gäller att få del av en vettig tandvård. Framför allt var det inte bättre för dem som hade små medel men stora tandvårdsbehov. De kan känna att regeringen äntligen har tillskjutit 6 miljarder kronor. Det är en fördubbling jämfört med hur det var när den borgerliga regeringen tillträdde.

Dessutom är det på det sättet att de som har de stora kostnaderna får 85 procent av dessa kostnader täckta enligt den tandvårdsförsäkring som finns. Vi vet att vi behöver lyckas bättre när det gäller den allmänna tandhälsan och att tandvårdsstödsbidraget borde kunna utnyttjas betydligt mer.

Vi har markerat att det i Riksrevisionens rapport görs påpekanden om sådant som behöver åtgärdas. Detta har regeringen påbörjat.

Henrik Ripa redovisade här tidigare hur regeringen på punkt efter punkt har påbörjat arbetet och också har svarat på skrivelsen.

Men ni vill skapa en bild av att Socialdemokraterna har varit garanten för en bra tandvård och ett starkt stöd för den som behöver åtgärda sina tänder. Det är inte sant. Socialdemokraternas register och historik är en helt annan, och det är det som jag vill påpeka.

Det som jag har refererat här var inte hämtat från några kristdemokratiska eller borgerliga tidningar. Det var ett utdömande av S-politiken på detta område från de egna.

Regeringen har gjort något nytt. Men jag vill lova dig, Lennart, att vi kristdemokrater vill ännu mer. Tro inte att jag är nöjd med det som vi har nu. Jag som kristdemokrat vill gå vidare för att säkra en god tandhälsa för hela befolkningen.

Anf. 101 LENNART AXELSSON (S) replik:

Herr talman! Jag har aldrig slagit mig för bröstet för någon politik som vi har genomfört tidigare på detta område. Men det är inte det som

vi talar om i dag. Vi har inte lyckats med de ambitioner som vi har haft. Det finns kongressbeslut från våra partikongresser om att tänderna ska betraktas på samma sätt som resten av kroppen när det gäller högkostnadsskydd inom sjukvården och att ett likartat högkostnadsskydd ska införas inom tandvården. Men dithän har vi inte kommit, och vi har därför något att jobba med.

Men att man använder detta som argument i dag för att inte göra något för de människor som i dag inte anser sig ha råd att gå till tandläkaren är beklämmande.

Om Kristdemokraterna har högre ambitioner än så, vilket Anders Andersson säger, borde de ha visat det och ställt sig bakom det som Riksrevisionen föreslår.

Om vi, som ni nu föreslår, avvaktar med att göra någonting kommer det att ta ett antal år innan vi får ett förslag om hur vi skulle kunna göra en så bra tandvårdsförsäkring att den når alla människor och inte bara dem som har turen att ha ett jobb och vara friska. Det är faktiskt främst de människor som ni har försämrat ersättningarna och villkoren för – de som inte har turen att ha ett värlönlönat jobb och som måste vända på kronorna – som säger sig inte ha råd att gå till tandläkaren i dag. Välkommen i gänget, om det som Anders Andersson säger om att ni vill göra mer betyder någonting.

Anf. 102 ANDERS ANDERSSON (KD) replik:

Herr talman! Det som jag vänder mig mot i denna lilla debatt som vi har, Lennart, är när du som socialdemokrat i ditt inledningsanförande använder uttrycket att det inte är värdigt att ställa så många utanför tandvården.

Nu säger du att vi i Alliansen skulle ha försämrat villkoren. Men det stämmer inte. Vi har tillskjutit ytterligare 3 miljarder för att möjliggöra för människor med stora tandvårdsbehov att få sina tandproblem åtgärdade. Det är därför som vi i Alliansen har varit tydliga med att den politik för tandvård som Socialdemokraterna bedrev under tolv års tid inte duger. Det är precis som konstaterades i ledaren i tidningen Folket, nämligen att det har gått utför – dessutom i hög fart.

Jag vill säga att Alliansen steg för steg har sett till att vi skapar en tandvårdsreform som möjliggör för människor med stora tandvårdsbehov att också kunna leva vidare. Det handlar om att inte låta lån vara det enda man är hänvisad till när man har tiotusentals kronor i kostnader. Då har vi sett till att gå in med en tandvårdsreform där det faktiskt är en subventionering på 85 procent.

Vi har visat vad vi vill i 2008 års tandvårdsreform, och vi har visat i handling att vi följer upp Riksrevisionens synpunkter. Riksrevisionens synpunkter är värdefulla. Dem tar regeringen till sig, och dem tänker vi följa upp.

Anf. 103 PER RAMHORN (SD):

Herr talman! För oss sverigedemokrater är det självklart att munnen är en del av kroppen. Vi vet att god tandhälsa och välbefinnande hänger ihop, och under de senaste åren har forskning även visat på sambanden mellan dålig tandstatus och hjärt- och kärlsjukdomar. Det är därför oerhört viktigt att alla får tillgång till en god tandvård. Det är först och

främst en vinst för individen, som förstås slipper allt lidande, men också en vinst för samhället i stort.

Herr talman! Regeringen genomförde en ny tandvårdsreform 2008. Syftet med reformen var att utvidga den förebyggande tandvården och erbjuda tandvård till en rimlig kostnad för personer med stora tandvårdsbehov. Regeringen införde därför ett allmänt tandvårdsbidrag för att öka besöksfrekvensen samt ett högkostnadsskydd för att minska de ekonomiska hindren för personer med stora tandvårdsbehov. Riksrevisionen har granskat om målen med reformen har uppfyllts och om statens insatser har varit effektiva medel för att bidra till att målen nås.

Granskningen visar att besöksfrekvensen har ökat marginellt sedan reformen infördes och att den inte når upp till de nivåer som regeringen hade hoppats på. Granskningen visar också att det allmänna tandvårdsförslaget varken är känt eller utformat på sådant sätt att det leder till fler besök. Högkostnadsskyddet utgör visserligen många gånger ett bra skydd mot höga tandvårdskostnader, men en stor del är självkostnad. Det leder till att personer med låga inkomster har svårt att få behoven tillgodosedda.

Riksrevisionen har pekat på flera brister i nuvarande system. Därför delar vi Riksrevisionens rekommendationer att regeringen bör följa upp det hela. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 6 mars.)

Förskolan

17 § Förskolan

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2012/13:UbU4
Förskolan.

Anf. 104 HÅKAN BERGMAN (S):

Herr talman! Vi ska i dag diskutera utbildningsutskottets betänkande rörande förskolan.

Jag yrkar bifall till våra reservationer 1 och 3 i betänkandet men hänvisar också till vårt särskilda yttrande, där vi klargör att vi självklart även står bakom våra tidigare synpunkter i kommittémotionen.

Jag har i tidigare debatter talat länge om den svenska förskolans förtjänster. I dag vill jag bara kort säga att svensk förskola är bra för barnen. Den är bra för familjer, och den är bra för samhället. Detta är väl känt i Sverige och internationellt. I stället skulle jag vilja tala lite mer om kvalitet och utveckling. Vi socialdemokrater är övertygade om att förskolan kan bli ännu bättre, och jag vill lyfta fram några punkter som vi tycker är viktiga.

Alla barn har rätt till en bra start på sitt lärande, och allt fler studier visar att barn som har gått i en förskola med hög kvalitet lyckas bättre i skolan. Det gäller särskilt barn som kommer från familjer med låg utbildning, svåra uppväxtförhållanden eller andra tuffa förutsättningar. Förskolan kan ge alla barn goda förutsättningar och därmed bidra till att

minska framtida klyftor och öka jämlikheten i samhället. En förskola av hög kvalitet kan ge alla barn rätt till en bra start på sitt lärande.

Vi har dock också – och detta är viktigt – en förskola i förändring. Vi har ett samhälle i förändring, vilket också påverkar förskolans roll, verksamhet och förutsättningar. Förskolan arbetar nu med en ny skollag, en ny läroplan och ett utökat kunskapsuppdrag. Förskolan möter i dag fler barn med nya och olika behov. Förskolan finns i ett samhälle med snabba förändringar och nya förväntningar från familjer. Den finns i ett samhälle med växande ekonomiska och sociala klyftor. Förskolan möter familjer med både hög arbetsbelastning och stress. Den möter också familjer och barn från andra länder och familjer som lever i ekonomisk och social stress och utsatthet. Allt detta påverkar förutsättningarna för svensk förskola.

Vi lyfter i vår motion fram vikten av förskolans kompensatoriska roll, det vill säga att garantera alla barns rätt till en bra start på sitt lärande. Detta är min första punkt. I utskottsbetänkandet säger majoriteten att detta uppdrag framgår av både skollag och läroplan. Det är sant, viktigt och riktigt, men det är knappast tillräckligt.

När vi ska bedöma om förskolan verkligen ger alla barn goda förutsättningar måste vi också ställa andra frågor. En är att fråga sig vilka förutsättningar förskolan och dess huvudmän har att klara av uppdragen. Det handlar om ekonomiska resurser, storlek på barngrupper, antal personal per barn, tillgång till pedagogiskt utbildad personal, tillgång till fortbildning med mera.

Det handlar också om hur man fördelar resurser till förskolans verksamhet. Fördelar man resurser till förskolan efter behov, eller fördelar man efter antalet barn? Används de extra resurser som kanske går till behov på rätt sätt, alltså till att just möta barnens behov? Tillgången till pedagogiskt högstskoleutbildad personal varierar i landet. Den varierar mellan kommuner och även inom kommuner. Hur säkerställer vi att det finns utbildad personal och att just barnen med stora behov har tillgång till den bäst utbildade personalen?

Även om förskolan generellt har en hög kvalitet och föräldrar är mycket nöjda med den vet vi av forskning att kvaliteten varierar mellan kommuner, inom kommuner och mellan olika förskolor. Vi kan fråga oss: Ses barns olika behov, är barnperspektivet levande och finns det pedagogiska förhållningssätt eller strategier för att möta alla barn? Det är, menar jag, de sammantagna svaren på dessa och andra frågor som ytterst avgör förutsättningarna för om alla barns rätt till en bra start på sitt lärande verkligen kan förverkligas. Skollag och läroplan är viktiga förutsättningar, men det handlar också om hur förskolan fungerar i samhället och under vilka förutsättningar.

Den andra punkten jag skulle vilja lyfta fram är att vi vill att resurser fördelas till förskolor och barn efter förutsättningar och behov. Det kan te sig som en självklarhet, men så är det inte i dag. De flesta kommuner fördelar pengar till förskolor huvudsakligen utifrån hur många barn de har, utan att ta hänsyn till behoven i barngruppen. Här finns också många kommuner med en stark segregation.

Enligt Skolverket är det bara i var femte kommun det finns en generell tilläggsresurs som förskolor får utifrån sin socioekonomiska struktur. Förskolor kan få lika mycket pengar trots att de kan ha helt olika sam-

mansättning i sina barngrupper och helt olika förutsättningar för sin verksamhet. Skolverket menar att systemet bidrar till att öka ojämlikheten i den svenska förskolan. Det kan inte få fortsätta. Vi har föreslagit att skollagen borde ändras så att det tydligt framgår att resurser till förskolor ska fördelas efter behov.

Den tredje punkten jag vill lyfta fram är att vi vill satsa på att utveckla det pedagogiska arbetet i förskolan. Det som är avgörande för om förskolan ska nå läroplanens mål, vara den stimulerande lärandemiljö vi vill samt ge barn redskap och kompetenser till en framtida skolgång är kvaliteten på de pedagogiska relationerna mellan personal och barn.

Forskningen är ganska entydig: Detta är den viktigaste kvalitetsaspekten. För att bibehålla men framför allt höja kvaliteten i förskolan måste vi därför satsa på att utveckla personalens kompetens. Vi vill att personalen inom förskolan långsiktigt ska omfattas av en pedagogisk satsning som riktar sig till såväl förskollärare som barnskötare. Det kan handla om återkommande fortbildning och kompetensutvecklingsinsatser som ger tillgång till den senaste forskningen om hur man kan förbättra det pedagogiska arbetet med att utveckla barns förmågor. Det kan handla om learning studies och kollegialt lärande. Det kan handla om fördjupad ämneskunskap men också om tillgång till återkommande kvalificerad handledning när det gäller relationer och förhållningssätt.

Detta är en mycket viktig del och en förutsättning för att höja kvaliteten i förskolan – att stärka personalen. Vi föreslog i vårt budgetalternativ, som tyvärr röstades ned av riksdagens majoritet, 450 miljoner mer än regeringen till kompetensutveckling för lärare, förskollärare och annan personal inom förskolan. Vi har också föreslagit ett institut för lärande och utveckling som kan bidra i ett sådant kompetensutvecklingsarbete.

Den fjärde punkt jag vill ta upp är att vi behöver stärka förskolans kunskapsuppdrag. I enlighet med läroplanens mål ska förskolan lägga en grund för skolans senare undervisning. Många förskolor behöver, fortfarande med leken och relationer som grund, fokusera mer på lärande och fördjupa arbetet med läroplanen. Det finns en stor potential även hos små barn att lära som vi kan utveckla mycket mer.

Förskolans lärandeuppdrag behöver ges mer uppmärksamhet. Framför allt behöver det viktiga arbetet med språkutveckling, i såväl svenska som modersmål, stärkas. Ett medvetet arbete med språk och språkutveckling är viktigt för att ge alla barn bra förutsättningar. Det ska också finnas möjlighet att pröva på främmande språk redan i förskolan.

Svensk förskola är bra för barnen, bra för familjer och bra för samhället. Vi socialdemokrater tror att den kan bli ännu bättre.

Med detta, herr talman, vill jag upprepa mitt tidigare bifallsyrkande till res. 1 och 3 i betänkandet samt hänvisar i övrigt till vårt särskilda yttrande.

(Applåder)

Anf. 105 ROSSANA DINAMARCA (V):

Herr talman! Förskolan är till för att ge kvinnor samma möjligheter som män att delta på arbetsmarknaden och för att stimulera barns utveckling. Med tanke på att det har väckts en liten debatt från reaktionärt håll vill jag inledningsvis understryka att vi som har barn i förskolan inte har abdikerat från vårt föräldraskap. Vi har inte heller slutat älska våra

barn. Vi är fortfarande de viktigaste personerna i våra barns liv och dem som barnen allra starkast knyter an till.

Barnomsorgens införande har varit en av de viktigaste reformerna för kvinnors oberoende och självständighet. Tillgången och rätten till en bra och flexibel barnomsorg har länge varit och är fortfarande en viktig feministisk fråga. Den har gett oss kvinnor möjligheten att själva försörja oss och slippa beroendet av en man.

I dag är dock förskolan så mycket mer. Den handlar i första hand om en pedagogisk verksamhet som främjar barns inläring och utveckling. Det är i förskolan barnen gör avstamp för det livslånga lärandet. Den har betydelse för vad våra barn lär sig, hur mycket de lär sig och hur de utvecklas. Lärandet i förskolan bygger på att barn lär sig genom att leka, samspela, utforska och skapa. Verksamheten ska stimulera och utmana barnens utveckling och lärande.

Resultat från Pisaundersökningar visar att barn som har gått i förskolan klarar sig bättre än övriga barn. Det finns exempelvis ett statistiskt samband mellan hur goda matematikkunskaper eleverna har i grundskolans senare år och om de har gått i förskolan eller inte.

Förskolan är inte enbart till för att tillgodose våra behov av barnomsorg när vi arbetar utan i allra högsta grad även för barnens utveckling. Sedan ska vi inte sticka under stol med att för alltför många barn kan förskolan även vara ett andningshål – en fristad. Vi har dessutom en växande fattigdom bland barn. Dessa barn är de som allra bäst behöver förskolans verksamhet för sin sociala och kunskapsmässiga utveckling.

Det finns dock saker som oroar mig med situationen på förskolan i dag. Det är de allt större barngrupperna. Lärartätheten är naturligtvis viktig även på förskolan. Vänsterpartiet menar att fokus bör ligga på att förskolan ska vara avgiftsfri, tillgänglig och likvärdig för alla. Därför vill vi att avgiftsfri allmän förskola införs från ett års ålder. Vi vill dessutom utöka rätten till minst 30 förskoletimmar per vecka. Det skulle innebära att rätten till förskola stärks för barn till arbetslösa och föräldralediga. Vi vill också införa en maxgräns på 15 barn per grupp och 5 barn per personal i förskolan.

Lärarnas kompetens är en viktig faktor för kvaliteten i förskolan. För att den pedagogiska utvecklingen av förskolan ska fortsätta vill Vänsterpartiet genomföra en samlad satsning på fortbildning och kompetensutveckling för all personal i förskolan i syfte att minska kunskapsgapet och höja kvaliteten.

Herr talman! I de förskolor som drivs med ett vinstintresse får barnens behov stå tillbaka. När kvaliteten sjunker i förskolan förflyttas ansvaret för omsorgen av barnen från den gemensamma välfärden till den enskilda föräldern, vilken ofta visar sig vara mamman.

Ökningen av antalet enskilda förskolor har accelererat sedan riksdagen beslutade om etableringsfrihet 2006. Under denna period har andelen förskolor som drivs som föräldrakooperativ minskat medan andelen bolagsförskolor har ökat kraftigt.

Det som framför allt skiljer de kommunala och de enskilda eller privata förskolorna åt är personalens utbildning. I de privata förskolorna är det en mindre andel av personalen som har en relevant utbildning jämfört med i de kommunala.

En viktig faktor för att konkurrensen på en marknad ska fungera är att konsumenterna enkelt kan välja bort företag som de av en eller annan anledning inte är nöjda med. Förskolan fungerar inte så. Barn som går på förskolan behöver bland annat kunna känna tillit till personalen och lära känna andra barn. Sociala band är en avgörande del av verksamheten. Tröskeln för att byta förskola är hög, vilket begränsar ett skolföretags förluster av att sänka kvaliteten. Det som ur ett pedagogiskt perspektiv är anknytning är från ett företagsekonomiskt perspektiv en inlåsningseffekt som ger företaget en stark förhandlingsposition. Denna position förstärks ytterligare av att det är viktigt för många föräldrar att förskolan ligger nära hemmet.

Vi anser att det behövs en översyn av lämpliga ägandeformer för privata förskolor. Vi vill se ett förslag till ny lagstiftning för att garantera att de offentliga bidragen till privata förskolor ska komma barnen till godo och till exempel inte utbetalas som vinst till skolans ägare, föras över till dotterbolag eller användas för uppköp eller nyetablering av fler skolor – varken i Sverige eller utomlands.

Herr talman! I dag har de flesta barn rätt att gå i förskolan – i alla fall de barn som har föräldrar som jobbar dagtid eller som sitter här i riksdagen. Mina barn är just nu på riksdagens barnverksamhet medan vi står här och debatterar just denna fråga. Vi är många föräldrar som jobbar på kvällar, nätter och helger – och vi blir fler. Över 300 000 av dessa föräldrar har små barn i förskoleåldern. Trots det erbjuder mindre än hälften av landets kommuner barnomsorg på obekvämt arbetstid. Det borde vara fler eftersom en utbyggd förskola och barnomsorg är en förutsättning för en hög sysselsättning.

Allt fler arbetsuppgifter utförs på andra tider än dagtid. Inom tillverkningsindustrin förekommer skiftarbete i stor utsträckning, och till exempel bland kulturarbetare är det vanligt med sena föreställningar.

Den främsta orsaken till att fler jobbar utanför dagtid är dock att servicebranscherna har vuxit och att tillgängligheten inom vård och omsorg har ökat. Nästan två tredjedelar av de småbarnsföräldrar som jobbar i serviceyrken har obekväma arbetstider. Det är dessutom yrken där många av de anställda är kvinnor. Eftersom kvinnor generellt får ta ett större ansvar för barnen drabbas småbarnsmammor med obekväma arbetstider särskilt hårt om det inte finns tillgång till barnomsorg när de jobbar.

En del föräldrar kan givetvis lösa barnpassningen på egen hand i brist på kommunal barnomsorg. De kan dela på ansvaret för barnen eller få hjälp av släktingar. Det är svårare för den som är ensamstående eller har sin släkt på annan ort – eller i ett annat land. De kanske måste avstå från att ta sådana arbeten eller från att gå upp i arbetstid även om det ger högre lön, eller också tvingas de betala dyrt för privat barnpassning och får då behålla en mindre del av sin lön. En ensamstående mamma som arbetar deltid i en butik skulle kunna få betydligt bättre ekonomi om hon kunde ta några arbetspass på kvällar och helger.

Det måste skapas bättre förutsättningar för föräldrar att kombinera sitt föräldraskap med arbete. Fler föräldrar ska få möjlighet att arbeta när de vill och hur mycket de vill. Det är positivt för sysselsättningen och det är bra för människors ekonomi. Men en utbyggd barnomsorg är i första hand en reform för att fler barn ska få det lite bättre när de växer upp.

Fler föräldrar som arbetar och slipper oroa sig för ekonomin innebär helt enkelt färre fattiga barn.

Barn behöver också trygghet och kontinuitet. Det kan de få om det finns en permanent lösning med en professionell barnomsorg utförd av utbildad personal med kunskap och erfarenhet. Barnomsorgen måste därför anpassas till alla föräldrars behov. Kommunerna ska vara skyldiga att erbjuda barnomsorg inte bara på dagtid utan även på kvällar, nätter och helger.

Förvisso har regeringen budgeterat för ett stimulansbidrag efter ett tillkännagivande från riksdagen förra våren, men det kan knappast ses som särskilt seriöst. Låt mig ta ett exempel. Gävle har 94 000 invånare. Stimulansbidraget skulle för deras del innebära drygt en årsanställd förskollärare. Vi i Vänsterpartiet har i vår skuggbudget föreslagit 15 000 nya platser som vi delvis finansierar med RUT-avdraget. Det skulle göra skillnad på riktigt.

Därmed vill jag yrka bifall till reservation 2.

Anf. 106 CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M):

Herr talman! När jag är ute på studiebesök i förskolor, och det är jag ganska ofta, brukar jag säga att jag har riksdagens bästa jobb. När jag säger det är det inte något jag säger för att göra de besökta glada utan för att jag verkligen från hjärtat menar vad jag säger. Att få arbeta med förskolefrågorna i Sveriges riksdag är något av det bästa och viktigaste man kan arbeta med, och jag är så stolt över vad svensk förskola står för. Andra politiker får gärna uppröras om de vill när jag säger att många andra frågor känns futtiga i jämförelse med frågor som handlar om barn och som direkt berör våra barns framtid och förutsättningar.

Jag kan inte förneka att det faktum att jag i min egenskap av mamma varje vecka besöker Prästkragen, en av Sveriges bästa förskolor, säkert också påverkar. Det gör att jag ständigt påminns om vad det betyder att ha en riktigt bra förskola som varje dag möter min bångstyriga och nyfikna dotter, att veta att hennes behov möts när det gäller hennes nyfikenhet, kunskapsörst, gränssättning, lek och övriga personliga utveckling. Det gör inte bara hennes värld bättre och tryggare, utan även min.

Jag tror att jag talar för alla mammor och pappor när jag säger att om det inte fungerar för våra barn är ingenting värt något. Följs man av tanken att barnen inte trivs och inte mår bra känns inget riktigt viktigt och meningsfullt, och det är svårt att fungera på jobbet. Och lyckan över hennes förskola – som också varit mina söners förskola – ger mina studiebesök ett annat ljus. På samma sätt som jag möter förskolor som ger mig den där goa känslan i magen möts jag också av känslan där det inte är riktigt så bra. Det bekymrar mig.

Herr talman! Alliansregeringen har lyft fram förskolan på ett sätt som ingen annan regering tidigare gjort. Vi har förtydligat och skärpt det pedagogiska uppdraget, vi har lyft fram förskollärarens viktiga roll, vi har gjort förskolan till en egen skolform och vi har gjort mycket mer. Allt detta har vi gjort för att visa att vi vet betydelsen av en bra förskola. Vi vet att en bra förskola betyder så oerhört mycket mer för ett barn som inte kommer från en familj med de bästa förutsättningarna.

Låt mig vara tydlig med att det inte handlar om den materiella standarden utan kanske mycket mer om den känslomässiga, utbildningsmäss-

Prot. 2012/13:69
21 februari

Förskolan

iga, pedagogiska och utvecklingsmässiga tillvaron. Vi vet i dag med stöd i forskningen att det kompensatoriska uppdraget som förskolan har gör skillnad för barnets hela framtid. Tidigare har vi fokuserat på grundskolan och dess betydelse som kompensatorisk faktor, men i dag vet vi att förutsättningarna går att ge så mycket tidigare och att en dålig förskoletid aldrig riktigt går att hämta igen för de barn som inte har de allra bästa förutsättningarna från början.

Det är dessa barn jag ömmar allra mest för. Det är dessa barn vi har till vår största uppgift att värna om och säkerställa att de får de bästa av förutsättningar. Ska vi vara ärliga, herr talman, kan de barn som föds med de bästa av förutsättningar utsättas för utmaningar och sämre miljöer av olika slag men ändå landa på fötterna och klara sig alldeles utmärkt. För de barn som redan från början har en rad utmaningar spelar en god förskola och en god skola en helt avgörande roll. För dem kan en bra, kvalitativ förskola där deras behov blivit sedda, mötta och utvecklade, innebära att de ursprungliga skillnaderna är raderade och de startar skolan med förutsättningar som gör att de klarar sig lika bra som de andra barnen. Det låter enkelt men är allt utom det.

Därför finns det en rad utmaningar som vi behöver möta. De signaler vi får om allt större barngrupper ska inte nonchaleras. Det påverkar naturligtvis kvaliteten när antalet barn blir så stort att det mer handlar om barnpassning än om den förstklassiga pedagogiska verksamhet som förskolan också kan vara. De små och de stora barnen har olika behov. De små behöver hjälp med allt från mat till blöjbyte, och det går inte att klara utan ett visst antal famnar och händer. Men inte heller bland de små barnen handlar förskolan om endast omsorg. Även där måste personalen ha en rimlig möjlighet att arbeta med barnen och deras utveckling. Vi vet att ju tidigare vi möter eventuella svårigheter, desto bättre möjligheter har vi att kompensera för dessa.

Alliansen och vi moderater ser det här problemet, och det är föremål för en hel del diskussion. Min personliga uppfattning är dock att frågan är lite mer komplex än att bara sätta Socialstyrelsens gamla norm och så är allt bra. Förskolan har utvecklats långt sedan dessa dagar. Samtidigt måste vi vara krassa och ärliga och se att ute i kommunerna har förskolan inte varit prioriterad på det sätt som den borde vara. Kommunpolitikerna har inte tagit det ansvar man måste ta för förskolan. Kvalitet i svensk förskola handlar om så mycket mer än bara gruppstorlekar och kvadratmetrar.

Besök i en modern förskola ger direkt vid handen att den pedagogiska och den organisatoriska kunskapen spelar stor roll. Det är avgörande och kan se ut på många olika sätt. Förmågan att skapa pedagogiska miljöer är avgörande. Det faktum att vi nu måste bevaka likvärdigheten redan i förskolan, då det faktiskt kan skilja åtskilligt mellan en väl fungerande och en sämre fungerande förskola, gör att det ytterligare fäster fokus på vikten av kompetent och välutbildad personal.

Förskolelyftet 2009–2011 var bra och innebar att personal inom förskolan, exempelvis förskollärare och barnskötare, fick möjlighet till fortbildning. Ca 7 000 anställda deltog i den satsningen. Det kommer naturligtvis att leda till en förstärkt pedagogisk kompetens, men fortfarande finns behovet att både bredda och fördjupa ytterligare när det gäller kompetensutbildning.

En del av detta är den fortsatta utbildningssatsning som nu genomförs 2012–2014 för förskollärare och förskolechefer och som bland annat fokuserar på barn i behov av särskilt stöd samt uppföljning och utvärdering.

Det är tråkigt att säga detta, men det känns ibland som att förskola inte är så intressant för en del politiker. Om det beror på de traditionellt höga nöjdhetssiffrorna inom området eller om man över huvud taget förstått förskolans betydelse ska jag låta vara osagt, men faktum kvarstår. Förskolan får inte det utrymme i den politiska debatten som den förtjänar.

Jag är därför glad att Socialdemokraternas förslag angående förskolan visat även på det socialdemokratiska engagemanget i frågan. Tittar vi på statistiken kan vi konstatera att med 90 procent av de svenska tvååringarna i förskola känns det möjligen som att man skjuter över målet när man vill göra förskolan obligatorisk från två års ålder. Men vi moderater välkomnar detta initiativ, som vi uppfattar som ett förslag med goda intentioner och med ambition att bidra till att uppfylla vår skollags intentioner, som nu också omfattar förskolan.

Att 10 procent av Sveriges föräldrar till tvååringar väljer att vara hemma eller ha sina barn i annan omsorg än förskola får vi väl se som ett uttryck för den valfrihet som vi moderater värnar så varmt om. Det gäller speciellt när vi går vidare i statistiken och ser att vi närmast har en hundra procentig inskrivning i förskola när vi tittar på tre-, fyra- och femåringarna.

Vi välkomnar dock debatten och diskussionen om den viktiga förskolan och avvisar inte förslagen som sådana. Men med den erfarenhet jag har kan jag ju inte låta bli att stillsamt undra hur man har tänkt och om det inte varit bättre prioriterat att satsa dessa pengar så att kvaliteten kommer alla barn till del och att vi intensifierar arbetet med att kvalitets-säkra Sveriges alla förskolor, kommunala som fristående.

Sedan vi sist debatterade förskolan i denna kammare har mycket hänt, inte minst när det gäller barnomsorg på obekväm arbetstid, eller kvällar, helger och nätter. Det ska ges 108,5 miljoner statliga kronor i kommunalt stöd till barnomsorg – det som populärt kallades nattis – för att på så vis ytterligare stimulera den utveckling som vi så glädjande kunde se var på väg åt rätt håll.

Enligt nya skollagen, som trädde i kraft den 1 juli 2011, ska kommunerna sträva efter att kunna erbjuda barnomsorg efter behov, och i dag har drygt 4 500 barn så kallat nattis, enligt regeringens siffror. Detta ökar, och antalet kommuner som erbjuder denna barnomsorg ökar.

Det gläder naturligtvis regeringen, som värnar om arbetslinjen och möjligheterna att kunna förena förvärvsarbete med en god barnomsorg.

En annan sak som jag finner spännande och intressant och som det är roligt att kunna nämna i kammaren är det arbete som just nu sker för att exportera den svenska förskolan. Målet är en exportplattform som pake-terar den erfarenhet, den kunskap och den barnsyn som den svenska förskolan står för.

Jag har själv haft förmånen att få vara med på ett par resor till Tyskland, där man nu står inför stora utmaningar med att erbjuda förskola. Tyskland har i dag Europas bäst utbildade hemmafruar och har nu för-

Prot. 2012/13:69
21 februari

Förskolan

stått vikten av att få ut dessa på arbetsmarknaden, och stora delar av Europa tar efter.

Sverige är en stor förebild när det gäller både barnsyn och förskolepedagogik. Svensk förskola är just nu mer förebild än någonsin förr. Runt omkring i världen knackar olika länder på för att ta del av den svenska förskolemodellen.

Min förhoppning är att vi kan fortsätta att vara en av världens ledande förskolenationer bland annat genom ett ökat fokus på kvalitetssäkring, utbildningssatsningar och viktig forskning på området.

Fortfarande är förskoleforskningen bara i sin linda, och det finns många frågetecken och outforskade områden att forska vidare om. Det är saker som skulle göra den svenska förskolan än bättre rustad att möta samhällsproblemen och bidra till att ge våra barn en bättre framtid.

Herr talman! Med dessa ord vill jag yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på motionerna.

(Applåder)

I detta anförande instämde Michael Svensson (M).

Anf. 107 ROSSANA DINAMARCA (V) replik:

Herr talman! Camilla Waltersson Grönvall sade att man inte vill tillbaka till när Socialstyrelsen satte upp sina siffror. Jag kan till viss del hålla med om det. Problemet är att vi nu under ganska många år har sett hur förskolegrupperna växer alltmer.

SVT gjorde för inte så jättelänge sedan en granskning där man tittade på barngrupperna för ett- till treåringar. Det visade sig att det är väldigt vanligt med barngrupper med över 20 barn. Vid något tillfälle hade man hittat grupper där man hade 34 ett- till treåringar i en och samma grupp.

Skolverket har uttryckt oro för de stora barngrupperna. Det handlar inte bara om att man kanske har 16, 17 eller någonting sådant. Det är betydligt större grupper än enligt de rekommendationer som man i dag har från Skolverket.

Det vore bra om Camilla Waltersson Grönvall tog detta på allvar och inte bara pekade på att det är kommunernas ansvar. Det är också regeringens och majoritetens ansvar med de statsbidrag som vi ger till kommunerna för att de ska kunna hantera viktiga frågor som till exempel förskolan, som också Camilla säger att hon värnar så mycket.

Anf. 108 CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik:

Herr talman! Jag kan i mångt och mycket dela oron, Rossana. Men är man ute på Sveriges förskolor kan man se att bilden är ganska skiftande. Det finns ganska små barngrupper, och det finns tyvärr ett antal förskolor som har alldeles för stora. Vi har en ganska skiftande bild.

När vi i dag får fram snittet för hur en förskolegrupp ser ut ligger det inte på de siffror som du beskrev. Men det gör inte problemet mindre. Vi måste naturligtvis ta problematiken på allvar. Det var vad jag nämnde förut, som du hade hört om du hade lyssnat på vad jag sade.

Det är inget sätt att skylla på kommunerna. Det är ett faktum att enligt vår skollag har huvudmannen ett ansvar för att se till att barngrupperna har en lämplig sammansättning och storlek och att barnen i övrigt erbjuds en god miljö. Det står i skollagen.

Över huvudmännen har vi en statlig tillsynsmyndighet som ytterst har att se till att det efterlevs. Hittar man stora brister i hur det organiseras har alliansregeringen sett till att det i dag finns nya sanktioner mot både enskilda och offentliga huvudmän där en form av vite är ett exempel.

Vi måste följa utvecklingen och ta den på allvar och hitta saker och sätt att möta den. Tror Rosanna själv att det bästa är att vi sätter upp nya regler och normer för en modern förskola som på så oerhört många olika sätt skiljer sig från den förskola som Socialstyrelsen en gång satte upp normer för?

Anf. 109 ROSSANA DINAMARCA (V) replik:

Herr talman! Jag undrar hur man gör när man tar problematiken på allvar och sedan inte gör någonting alls.

Det finns en rekommendation från Skolverket. Det är uppenbart att den inte följs. Då tycker jag att nästa steg bör vara att man på allvar sätter ned foten och säger: Nej, nu har det dragit i väg alldeles för långt. Vi kan se hur det har dragit åt skogen på fritis. Men det är inte vad vi diskuterar här.

Jag vill veta: Hur tar man problematiken på allvar med mer än bara ord? Det är uppenbart att det behövs resurser. Det behövs en ökad lärartäthet för att minska barngruppernas storlek.

En annan sak som nämndes som jag vill ta upp är valfriheten. Man behöver inte sätta sina barn i förskola vare sig när de är ett år eller två år. Vi vill gärna utöka rätten till förskola och göra den till allmän från ett års ålder.

Det är fel att man använder skattemedel till pedagogisk omsorg där man inte ställer krav på läroplan eller utbildad personal. Varför ska skattemedel gå till oseriös verksamhet som man inte ställer några som helst krav på?

Om föräldrar vill vara hemma med sina barn är det fine. Men varför ska vi ta pengar från förskola och urholka förskolan för att stödja en reform som dessutom innebär att det framför allt är kvinnorna som stannar hemma? Det är att gå lite bakåt i tiden i stället för att gå framåt.

Anf. 110 CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik:

Herr talman! Det är inte något nytt att jag och Rossana inte delar uppfattning om vad valfriheten betyder för människor och för föräldrar och barn i vårt land.

Jag skulle önska att Rossana ville göra mig sällskap på en mindre turné till olika fristående förskolor. Det skulle möjligen minska hennes oro för de kapitalistiska onda företagen, som håller barnen i en hemsk miljö med knappa resurser och med en kall syn på barnen. Men det finns en annan bild. De här besöken skulle visa för henne att det är en verksamhet som visar på en fantastisk mångfald, en stark delaktighet från barn, föräldrar och inte minst från personalen. Påfallande ofta har man en mycket medveten och driven kvalitetsutveckling. En trend som drivs på, framför allt av de fristående förskoleföretagen, är utformningen av lokalerna, det som man kallar den tredje pedagogen.

Förut i dag nämndes det att det var en lägre utbildningsnivå. Det kan till viss del vara sant, men vad man tydligt kan se gällande den andra

problematik som Rossana tar upp är att enligt statistiken är antalet barn i barngrupperna mindre. Den statistiken är oerhört tydlig.

Så till pedagogisk omsorg. Om det hade varit så att vi hade haft ett enormt genomslag för pedagogisk omsorg och det hade varit väldigt många som hade valt detta hade det möjligtvis kunnat betraktas som ett större problem. Men den lilla, lilla procentandel – för min del skulle det gärna få vara fler – som tar det lilla utbud som finns är tecken på valfrihet. Den tänker jag fortsätta att värna.

(Applåder)

Anf. 111 HÅKAN BERGMAN (S) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är glädjande och roligt att Camilla Waltersson Grönvall och Moderaterna har uppmärksammat att Socialdemokraterna börjar föra en intensiv politisk diskussion om kvalitet och utveckling i den svenska förskolan. Det har vi gjort länge, och inför vår partikongress i april kommer en sådan diskussion att fortsätta. Vi gör det därför att förskolan är så viktig; det sade jag i min inledning. Entydiga forskningsresultat visar att förskolan är väldigt viktig för barns lärande och senare skoltid. Då vill vi att så många barn som möjligt får tillgång till en kvalitativt bra förskola.

Vi har lagt fram förslag som ska diskuteras av partikongressen. De finns inte med i våra motioner nu och är egentligen inte en av den här betänkandedebatten. Det handlar om att vi vill erbjuda en allmän förskola för tvååringar. Vi tror att en stor del av dem som står utanför kanske just är de tvååringar som bäst skulle behöva förskolans samlade resurser.

Det andra är att vi vill förena det med en kvalitetssatsning på olika sätt.

Det tredje är att vi vill öka förskolans tillgänglighet och göra det möjligt för människor oavsett var de befinner sig någonstans att ha sina barn i förskolan.

De här förslagen ska diskuteras. Vi får se var vi landar. Vi kommer att diskutera mycket mer, till exempel en hel del av de saker som jag nämnde inledningsvis och som påverkar förskolan i dag, som stora barngrupper. Jag kan dock känna oro inför utvecklingen av barngruppernas storlek och möjligheterna att bedriva ett bra pedagogiskt arbete. I min inledning försökte jag exemplifiera det på olika sätt.

Tack för det stora intresset för den socialdemokratiska politiken! Vi utvecklar vår politik.

Anf. 112 CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik:

Herr talman! När jag gnällde förut över att det finns politiker som inte tar den här frågan på allvar menade jag inte dem som sitter i den här lokalen. Det hoppas jag att ni har förstått.

Det känns jätteroligt att jag, Rossana, Håkan och de övriga här upplever att vi har en gemensam god ambition och intention att se till att den svenska förskolan blir så bra som den bara kan vara. Förskolan är extremt viktig, och den ska vi ha under ständig debatt.

Därför tycker jag att Socialdemokraternas utspel är både intressant och viktigt och förtjänar att i allra högsta grad tas på allvar. Många av de argument som ni för fram kan vi dela. Jag ser fram emot att i olika sammanhang fortsätta debattera den här viktiga frågan.

Mina egna funderingar baseras på den erfarenhet jag möjligen får när jag är ute på mina studiebesök men också av de ganska regelbundna kontakter jag har med personal och förskoleforskare. Även ni identifierar att det är en stor skillnad mellan goda och dåliga förskolor. Vad gör vi för att få de förskolor som inte är riktigt bra bättre? Där tycker jag att vi har den stora knutfrågan, att vi ser till att vi inte får skillnader i likvärdighet redan i förskolan. Hade det inte varit bättre att lägga alla de här myckna pengarna på kompetensutveckling? Det är en av de delar där vi har identifierat brister och där vi ytterligare behöver göra insatser.

Sedan vill jag bara påpeka de olika förskolelyft som vi har initierat och genomfört. Där arbetas det med en del av de här sakerna.

Anf. 113 HÅKAN BERGMAN (S) replik:

Herr talman! Jag tycker att en hel del av de initiativ som regeringen har tagit när det gäller kompetensutveckling för lärare, förskollärare och olika personalkategorier är och har varit bra, men jag skulle önska mer. Jag skulle önska mer kompetensutveckling i andra former. Jag pratade om learning studies och om återkommande handledning till pedagogisk personal för att klara och komma till rätta med en del kvalitetsbrister i förskolan. Jag tror att man skulle tjäna på att låta personal i en förskola besöka andra förskolor för att se vad som fungerar bra där och av det dra slutsatser för sitt eget arbete. Det var därför jag nämnde att vi har lagt 450 miljoner mer utöver regeringens satsningar därför att vi tycker att kompetensutvecklingen är så viktig.

Jag ska inte kommentera partikongressens diskussioner. Vi ska ha den i april, och vi kommer att fortsätta diskussionen. Jag konstaterar nu att i det framlagda sammanhållna förslaget finns en kvalitetssatsning.

Jag skulle ändå vilja kommentera ett par saker som du sade, Camilla. Du sade att det kompensatoriska uppdraget är viktigt. Du sade att ni ömmar för de barn som har det svårt. Du ser problematiken med stora barngrupper. Vore det då inte bra att säga till regeringen att riksdagen betonar att just förskolan har en viktig kompensatorisk roll? Då skulle regeringen tvingas att fundera över: Vad ska vi göra för att se om förskolans kompensatoriska roll fungerar i Sverige i dag, fungerar över hela Sverige och i alla områden? Vi har problem, och vi har målkonflikter som vi borde utreda.

Anf. 114 CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik:

Herr talman! Inledningsvis vill jag påpeka att de utbildningsinsatser som vi har gjort, speciellt de för 2012–2014, har som syfte att utbilda våra ledare, våra förskolechefer och våra förskollärare med riktning mot barn i behov av särskilt stöd samt utvärdering av detta.

Det finns många saker som kan utvecklas. Just förskolechefens viktiga roll är en av de saker som jag skulle kunna tänka mig att utveckla och diskutera vidare. I dag har vi en obligatorisk utbildning för rektorerna i grundskolan, men vi har inte det för våra förskolechefer. Det skulle vara en sak som vi skulle kunna diskutera vidare och som jag tror inte bara har ett starkt signalvärde utan ger det stöd som våra förskolechefer ute i landet behöver i dag. De jobbar under olika förutsättningar; det ska vi vara ärliga och säga.

Jag har i mitt uppdrag kontakt med bland annat två av Sveriges främsta förskoleforskare, Ingrid Pramling Samuelsson och Sonja Sheridan, som är verksamma vid Göteborgs universitet. De håller på med en studie som vi följer väldigt noggrant. De har 700 förskollärare och deras grupper knutna till den här studien. De konstaterar redan nu att det finns barngrupper som är alltför stora, men de är väldigt tveksamma till att säga att det är normer vi ska falla tillbaka på. De ser att det är lärarnas kompetens det kommer an på. Det är kunskapen och kompetensen, för mågan att organisera sig och att se barnen som är det helt avgörande.

Jag tror att det finns många olika saker vi måste göra, och jag ser fram mot en fortsatt debatt i frågan. Lycka till i april!

Anf. 115 JABAR AMIN (MP):

Herr talman! Förskolan är första steget i ett livslångt lärande där våra minsta har roligt, inspireras, lär och utvecklas. I förskolan kan barnens nyfikenhet väckas och sociala färdigheter utvecklas. Därmed kan grunden läggas för ett aktivt liv.

Vi i Miljöpartiet värnar om förskolan. Vi vill öka antalet utbildade vuxna per barn i förskolan. Vi arbetar för en förskola med hög kvalitet. Vi vill ha barnomsorg på obekväm arbetstid, helger och kvällar.

Förskolan behöver förskollärare av högsta kvalitet. Och jämfört med många andra länder i världen har vi en av de längsta och mest generösa föräldraförsäkringarna. Men uttaget i föräldraförsäkringen är skevt fördelat. Medan kvinnorna står för en större andel av uttagen tar männen endast ut en mindre andel för att vara med sina barn. Dessutom går kvinnorna i mycket större utsträckning ned i arbetstid för att vara hemma med sina barn. Detta påverkar både framtida inkomster och framtida pensioner för kvinnorna negativt.

Det vårdnadsbidrag som regeringen har infört tas nästan uteslutande ut av kvinnor. Eftersom kvinnorna därmed inte förvärvsarbetar under den tiden får de lägre inkomst och förlorar därmed också i pension. Detta skapar i sin tur en obalans till kvinnornas nackdel. Vi anser att vårdnadsbidragsreformen är en dålig reform som bör avskaffas.

Herr talman! Barnomsorgspengen är en annan fråga som behandlas i dagens betänkande. Barnomsorgspeng innebär att kommunen ska betala för den förskoleverksamhet och skolbarnomsorg som föräldrarna väljer. En peng följer barnet, oavsett om verksamheten är kommunal eller privat.

Barnomsorg är en av det offentligas viktigaste uppgifter. Barnomsorgen ska erbjuda en trygg och stimulerande miljö som främjar barnets utveckling och där barnet får ha roligt, leka och utvecklas tillsammans med andra barn.

Barnen är vår framtid, och då måste vi ta hand om dem. Samtidigt är barnomsorgen avgörande för samhället i stort genom att den skapar möjlighet för många människor att kombinera föräldraskap med arbetsliv.

Tillgången till bra barnomsorg har varit viktig för jämställdheten och gjort det möjligt för kvinnor att förvärvsarbeta. Miljöpartiet värnar om kvalitet, mångfald och valfrihet inom hela utbildningsväsendet och inom barnomsorgen. Det är viktigt med mångfald inom barnomsorgen, precis som inom utbildningsväsendet i övrigt.

Herr talman! För Miljöpartiet har det alltid varit viktigt att föräldrar ska kunna välja den barnomsorg som passar just dem och deras barn. Vi har därför konsekvent arbetat för att öka mångfalden av omsorgsformer.

För att valfrihet verkligen ska finnas måste det finnas alternativ att välja mellan. Men valfriheten får inte vara på bekostnad av kvaliteten. De senaste uppgifterna från Skolverket, som avser 2011, visar att andelen med pedagogisk högskoleutbildning – förskollärare, fritidspedagoger och de med lärarutbildning – i kommunal förskola är betydligt högre än i fristående förskolor, 56 procent mot 43 procent. Dessa uppgifter fick jag i dag från Skolverket.

Observera att personalens utbildningsbakgrund är bara en av kvalitetsindikatorerna. Några andra indikatorer är gruppstorlek och personalitet.

Anf. 116 TINA ACKETOFT (FP):

Herr talman! I dag talar vi om förskolan. Och det är faktiskt på grund av förskolan som jag står här i dag. Det var nämligen när vi skulle välja förskola till vårt första barn som jag insåg att det var läge att ge sig in och debattera just kvalitet och valfrihet inom förskolans område.

I går debatterade vi forskning och innovation, och i dag debatterar vi det första steget i det livslånga lärandet.

Den svenska förskolan är unik, precis som mina kolleger har sagt tidigare. Förskolan ska inte vara skola – men den ska vara lärorik. Att tidigt delta i den pedagogiska verksamheten bidrar till att barnet utvecklas socialt och intellektuellt, och det lägger grunden för framtida samvaro och skolgång.

Så gott som alla barn går i förskolan, och den svenska förskolan är en av de mest uppskattade verksamheter vi har. Den ligger i topp i brukarnejdhed och är internationellt erkänd för sin höga kvalitet och goda tillgänglighet.

Alliansen har höga ambitioner för förskolan, och regeringen har satt i gång ett omfattande arbete för att göra förskolan ännu bättre. Personalen i förskolan fortbildas, först i Förskolelyftet specifikt för barnskötarna och nu i Förskolelyftet II riktat till förskollärarna. Förskollärare har också möjlighet att gå en forskarutbildning under två och ett halvt år, parallellt med att man arbetar 20 procent, och därefter ta licentiatexamen – allt för att bygga skolans och förskolans kunskapsbas och för att öka antalet lärare med forskarutbildning i skola och förskola.

Förskollärarna har också fått ett tydligt ansvar att leda det pedagogiska arbetet på avdelningarna, och målen i läroplanen har blivit tydliga. Liksom lärarnas kompetens och närvaro är den enskilt viktigaste faktorn i skolan för elevernas kunskapsinhämtning, är förskollärarna och övrig personal det för förskolebarnen. Tyvärr har det inte direkt varit någon rusning till förskollärarytbildningen på senare år.

Därför är det goda nyheter att vi nu med den nya lärarutbildningen ser ett ökat söktryck. Det kan ju knappast vara den modesta kvinnolönen som har påverkan i detta, så jag är tämligen övertygad om att det ökade söktrycket faktiskt är ett resultat av att förskolan nu har blivit en del av utbildningssystemet, att förskollärarna har fått vidareutbildning och fortsatt får det, att de har fått en egen titel och legitimation som ger dem en tydligare roll och betydligt högre status.

Men på många ställen i Sverige är det svårt, till och med mycket svårt, att hitta förskollärare. I Stockholm, som är en av Europas snabbast växande huvudstäder, öppnas en ny förskoleavdelning varannan dag, något som naturligtvis innebär ett enormt behov av förskollärare. Därför är det glädjande att regeringen har beslutat att fyra lärosäten i regionen får i uppdrag att öka antalet platser på förskollärarutbildningen. Det innebär att det under en tioårsperiod skapas mer än 2 000 nya platser i regionen, vilket borde vara ett välkommet tillskott för Stockholms barn och föräldrar.

Lärare och pedagoger har ett synnerligen viktigt uppdrag, men det måste också finnas förutsättningar för att göra ett gott arbete. Här har kommunerna ett stort ansvar. Det går inte att tumma på lagstiftningens tydliga skrivningar om att barngrupper, antalet pedagoger och lokalernas utformning ska vara anpassade just efter de behov som råder där och då. Ändå vet vi att detta görs. Här måste en vass granskning ske utifrån skollagen, och i de fall det inte rättas måste sanktioner tas till.

Herr talman! Allt fler jobbar på udda tider, och det är viktigt att kommunerna underlättar för dessa familjer att hitta en barnomsorg som passar. Frågan om oregelbunden arbetstid och barnomsorg har varit på agendan så länge jag kan minnas, åtminstone sedan jag kom in i riksdagen 2002. Då debatterade jag i opposition i den här kammaren mot en benhård S-regering som inte ville se behovet av att ta itu med detta. Nu är det omvända förhållanden; S är i opposition, och helt plötsligt är det ett annat ljud i skällan – mer åt alla! Man är för det goda och mot det dåliga hela tiden.

Det är därför skönt att jag nu kan säga att Folkpartiet och Alliansen ser behovet också när vi är i regeringsställning genom att vi i höstas presenterade ett stimulansbidrag på 108,5 miljoner kronor under åren 2013–2016 som ett riktat bidrag till kommunerna för att öka tillgången till just omsorg på obekväm arbetstid. På så sätt kan vi ta rejäla steg och fortsätta öka tillgängligheten till barnomsorg.

Lösningarna kan se olika ut, och tillsammans med barnomsorgspengen gör vi att det blir lättare att ordna barnomsorg också på obekväm arbetstid. Frågan kommer självklart att bevakas för att se vilken effekt detta ger. Räcker det inte till får vi såklart se över åtgärderna igen. Det är väl en del av charmen men också frustrationen med samhällsbyggande att det aldrig tar slut.

Herr talman! Alliansregeringen har som sagt redan genomfört en mängd åtgärder för att bättre ta till vara den unika potential vi har för barns lärande genom förskolan.

Folkpartiet vill höja ambitionerna ytterligare och gå längre. Förskolan ska vara en brygga, en kompenserande faktor som ska skapa mer jämlika förutsättningar för barnen genom skolan. Undersökningar i både PISA och Pirls visar att elever som gått i förskola får bättre skolresultat än de som inte gjort det.

Förskolan är unik och kombinerar barns naturliga nyfikenhet med deras sätt och förmåga att lära genom lek. De av oss som har nöjet att få vistas kring barn i denna ålder ser tydligt att de likt svampar suger upp information och kunskap. Vi vet att barns förmåga till inläring är som störst mellan tre och sju års ålder.

På 1990-talet blev det allt vanligare att förskolans sexårsverksamhet integrerades med skolan. År 1998 startade skolförmen förskoleklass för att stödja den integreringen. Det var och är en bra tanke att verksamheten för sexåringar ska präglas av kunskapsinläring samtidigt som leken följer med från förskolan. Men en ettårig skolförmen främjar inte kontinuiteten i barns lärande eftersom många barn tvingas byta miljö och lärare alldeles för många gånger inom loppet av en kort tid.

Till detta ska läggas att Sverige ur ett internationellt perspektiv har en mycket sen skolstart och att svenska elever dessutom har ett lägre antal skoltimmar i grundskolan än i jämförbara länder. För att möta denna skillnad behöver grundskolan förlängas med ett år. Vi behöver inte bara mer fokus på kunskap utan också mer tid för kunskap.

Detta sammantaget gjorde att Folkpartiet förra hösten i sitt skolprogram deklarerade att skolstarten bör tidigareläggas och den obligatoriska skolan göras tioårig. Samtidigt ska en sådan reform följas upp med förändringar i förskolan så att det sista i året i förskolan förbereder eleverna för skolan – men utan att låta ett sådant skolförberedande år utgöra en egen skolförmen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

(Applåder)

Anf. 117 ROSSANA DINAMARCA (V) replik:

Herr talman! Jag tänkte ta upp stimulansbidraget för barnomsorg på obekvämt arbetstid. Tina Acketoft har både nu och tidigare tagit åt sig äran för att ha infört detta.

Låt oss dock komma ihåg att när frågan dök upp i utskottet för ett år sedan bjöds statssekreterare in för att övertyga oss i oppositionen om att detta var ett dåligt styrmedel. Ni försökte vid flera tillfällen få oss att inte gå denna väg. Men regeringspartierna blev överkörda i utskottet och i kammaren. Det var därför ni blev tvungna att presentera stimulansbidraget i höstens budget.

Rätt ska vara rätt. Tina Acketoft ska inte ta åt sig äran för att det infördes.

Bidraget var dessutom väldigt litet. Som jag sade i mitt anförande motsvarar stimulansbidraget ungefär en och en halv årsanställd förskollärare. Gävle har 94 000 invånare. Hur mycket barnomsorg på obekvämt arbetstid blir det, Tina Acketoft?

Anf. 118 TINA ACKETOFT (FP) replik:

Herr talman! Rossana Dinamarca ska hedras för att hon konsekvent har kört en linje där hon tycker att detta är viktigt och drivit den, men hon har alltid varit i opposition. När man är i opposition är det lättare att vara för allt som är bra, för det finns ingen begränsning för hur mycket man kan vara för.

När jag debatterade i kammaren och ville ha igenom en lagförändring var Socialdemokraterna konsekvent emot det för att sedan i opposition vara för det. Det är inte riktigt hederligt.

Stimulansbidraget kommer förmodligen att ge den effekt vi eftersträvar i stället för att vi inför det i lagtext. Gör det inte det får vi förändra lagtexten. Det är inte realistiskt att en lagstiftning säger att vi har arbets-

plikt medan en annan säger att man inte kan få barnomsorg på oregelbunden arbetstid.

Vi har tagit ett steg i rätt riktning när det gäller att se till att alla har rätt till barnomsorg oavsett arbetstid.

Anf. 119 ROSSANA DINAMARCA (V) replik:

Herr talman! Tina Acketoft svarade inte på min fråga. Jag frågade hur man tänker att detta ska räcka till att införa barnomsorg på obekvämt arbetstid på riktigt. Hur ska Gävle kommun med en och en halv extra årsanställd förskollärare kunna ha barnomsorg på obekvämt arbetstid? Det är ju ingenting. Vi talar om kaffepengar. Hofors kommun får 30 000. Det räcker till en, kanske en och en halv vetelängd om dagen.

Vänsterpartiet har drivit att man ska göra en lagändring i detta fall, för vi tycker att utvecklingen går alldeles för långsamt. Vi gick dock med på att bilda majoritet för detta stimulansbidrag som Tina Acketoft och resten av Alliansen var emot och länge försökte få stopp på.

Så, Tina Acketoft, du kan inte stå här nu och säga att du i oppositionsställning var för ett stimulansbidrag och att du därför är glad att vi har fått igenom det. Du och de andra var ju emot det. Lite hederlighet får vi ändå ha i debatten.

Anf. 120 TINA ACKETOFT (FP) replik:

Herr talman! Med en kaffekassa på 108,5 miljoner kronor har man ganska dyra kaffevanor.

Jag är varken för eller emot stimulansbidraget. Det är inte det som är det viktiga. Det viktiga är att se till att kommunerna tar sitt ansvar och ordnar barnomsorg på oregelbunden arbetstid.

Jag vet att situationen förändrades i många kommuner redan innan stimulansbidraget infördes. Därför var jag tveksam till att införa det nu. Man borde nämligen ta sitt ansvar som kommunpolitiker när man är huvudman i denna fråga.

Vi får se om bidraget ger effekt och är den morot som behövs för att även de kommuner som inte förstått sitt ansvar ska ordna barnomsorg på oregelbunden arbetstid. Fungerar det inte får vi se över det igen.

Jag är inte främmande för att gå den väg som Vänsterpartiet vill, vilket jag tror att Rossana Dinamarca vet.

Anf. 121 EMIL KÄLLSTRÖM (C):

Herr talman! Jag har en vän som nyligen valde förskola till sin son. Han och hans sambo bestämde sig efter visst köande för en förskola som inte ligger helt nära hemmet, så de får åka buss varje morgon och eftermiddag. Det som avgjorde valet var känslan på förskolan. Barnen var glada, pedagogerna kunniga, miljön fin och den hemlagade ekologiska maten omtalad. Förskolan är nybyggd men redan känd över hela världen. Under januari hade förskolan besökare från bland annat Japan, som tittade på både byggnaden och pedagogiken. De var intresserade av upp-lägget i svenska förskolor.

Mina vänner tyckte att det var svårt att välja, men efter vändorna blev det bra.

Den här förskolan var privat, men den hade lika gärna kunnat vara kommunalt eller ideellt driven. En ökad mångfald av utförare leder till

ökad konkurrens och därmed till bättre tillgänglighet och service för barn och föräldrar.

Förskolan ska ge en god grund att bygga vidare på så att man kan påverka sin framtid, sina möjligheter och sin fortsatta utveckling.

Dagens barn kommer att styra framtidens Sverige. De ska bygga våra hus, laga våra bilar, debattera kommande forsknings- och innovationspropositioner och ta hand om oss när vi blir gamla och behöver hjälp.

Det är under de första åren i en människas liv som identitet, självkänsla och värderingar grundläggs. Därför är förskoletiden särskilt viktig. Det är då språket och det sociala samspelet med andra grundas. Det är också då vi ska uppmuntra nyfikenhet, upptäckarglädje, självständighet och egna initiativ.

En trygg barndom bidrar till en god självkänsla och en lust att lära. Alla barn har givetvis rätt till en trygg barndom. För Centerpartiet är det självklart att prioritera tidiga insatser i förskolan och grundskolan så att alla får en likvärdig chans att lyckas. Särskilt viktigt är det att förbättra för dem som har någon form av funktionsnedsättning eller utvecklingsstörning som kan påverka arbetet i förskolan och skolan.

Det behövs även stimulansundervisning för de elever som går snabbt fram. Alla ska känna att de får möjlighet att utvecklas även om de kanske inte har tillräckligt stöd hemifrån.

Förskolan ska alltså ge en bra grund för barns sociala utveckling och ett livslångt lärande. Därför vill Centerpartiet ha förskolor som bättre tillfredsställer familjers olika behov. Det behövs valfrihet. Barn är, liksom familjer, olika, och därför behövs olika alternativ inom förskolan. Centerpartiet tycker ju om alternativa driftsformer. Strävan ska vara att flytta makten till medborgarna – till föräldrarna och barnen – och höja kvaliteten och öka mångfalden inom den solidariskt finansierade vården och omsorgen.

Förskolan ska ha sin utgångspunkt i barns möjlighet att utvecklas tillsammans med sina föräldrar. Här återkommer jag till valfrihet med barnen i centrum, ett ökat ansvarstagande och jämställt föräldraskap. Det är nyckelord som sammanfattar en god politik på det här området.

I den reviderade läroplanen för förskolan har förskollärarens och förskolechefens roll och ansvar lyfts fram och betonats. Allt börjar givetvis med goda pedagoger. Centerpartiet är angeläget om att den pedagogiska nivån inom förskolan höjs. Mot bakgrund av de krav som den reviderade läroplanen ställer har regeringen vidtagit ett antal åtgärder för att stärka yrkesgruppen förskollärares kompetens. Regeringens fortsatta kompetenssatsningar under perioden 2012–2014 i form av Förskolelyftet II riktar sig till dessa yrkeskategorier.

Centerpartiet vill verka för en ökad valfrihet inom barnomsorg och skola. Det är den mest grundläggande faktorn för utveckling. Barn och föräldrar ska kunna rösta med fötterna när en förskola inte duger och inte håller måttet.

Vi vill verka för mindre barngrupper. Vi vill ha välutbildad personal i förskolan. Vi vill också att det ska bli mer attraktivt att arbeta som förskollärare. Det gäller läraryrket i stort, oavsett vilken åldersgrupp man undervisar. Inte minst förskolan behöver duktiga människor. Vi behöver duktiga unga människor som väljer de här utbildningarna. Det är bra att vi har gjort om utbildningarna och stärkt kvaliteten inom lärarutbildning-

en och förskolläraryrket. Det ska bli intressant att se hur det faller ut.

Vi vill att det pedagogiska inslaget i förskolan stärks, och vi vill att förskolan ska ge en bra grund för barns sociala utveckling och ett livslångt lärande.

Det finns givetvis föräldrar som oroar sig för barnomsorgen. Det kan gälla stora barngrupper, mobbning, långa restider eller bristande flexibilitet när det gäller tider för lämning och hämtning av barnen. En lösning på det kan vara valfrihet. Föräldrar ska kunna få forma sin barnomsorg tillsammans med utförare – ideella, privata eller kommunala. På de platser där den kommunala barnomsorgen fortfarande är det enda alternativet måste vi, inte minst på kommunal nivå, verka för att man kompletterar med föräldradaghem eller kooperativ.

Läroplanen för förskolan reviderades 2010. Den anger att förskolan ska lägga grunden för ett livslångt lärande och att verksamheten ska vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar. Den anger också att förskolan ska vara ett stöd för familjer i deras ansvar för barnens fostran, utveckling och lärande. Verksamheten ska anpassas till alla barn i förskolan. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans än andra ska få det utformat med hänsyn till egna behov och förutsättningar så långt det är möjligt.

En rad åtgärder har vidtagits i syfte att utveckla och säkerställa en förskola som har en hög och jämn kvalitet. Jag är stolt över regeringens arbete med detta. Jag är stolt över de förändringar vi har gjort i förskolelagen, och jag är stolt över att vi har öppnat för ökad konkurrens och därmed ökad valfrihet inom den offentliga sektorn i stort och därmed också inom förskolan.

En ökad mångfald av utförare och en ökad valfrihet leder till konkurrens. Det är den grundläggande drivkraften för att våra förskolor, liksom andra verksamheter inom välfärden, på sikt ska höja kvaliteten.

(Applåder)

Anf. 122 ANNIKA ECLUND (KD):

Herr talman! Barnets bästa ska alltid komma först. Det är en självklar utgångspunkt för mig som kristdemokrat. Det är också den utgångspunkt som uttrycks i FN:s deklaration om barns rättigheter.

När det gäller förskolan innebär det att verksamheten ska utgå från att dels stimulera barnets utveckling och lärande, dels erbjuda barnen trygghet och omsorg.

För mig som kristdemokrat är det viktigt att betona att förskolan inte är en *skola* för de minsta. Därför är det glädjande att de förändringar vi har gjort av förskolan har skett med respekt för förskolans egenart och oförändrade uppdrag, där lärande, omsorg och trygghet bildar en helhet.

Förskolan erbjuder, och ska erbjuda, pedagogisk verksamhet, omsorg, fostran och goda lärandemiljöer. Dessa olika delar ska vara komplement och stöd till föräldrarna som har det huvudsakliga ansvaret för barnens fostran, utveckling och växande.

Med risk för att bli kallad reaktionär vill jag betona föräldrarnas roll i barnets utveckling och liv. Därför är det, som mina kolleger har sagt, viktigt att det finns valfrihet och olika lösningar när det kommer till om-

sorg för de minsta barnen. Det är viktigt att familjens behov, och självfallet främst barnets behov, styr föräldrarnas val av omsorg för sina barn.

Med syfte att öka föräldrarnas valfrihet och möjlighet att välja varierande former av pedagogisk verksamhet för sina barn har en barnomsorgspeng införts från den 1 juli 2009.

För sex år sedan, 2006, beslutade riksdagen om ändringar i skollagen när det gäller etableringsfrihet. Beslutet om barnomsorgspeng 2009 innebär att kommunerna nu är skyldiga att godkänna andra pedagogiska omsorgsformer i enskild regi. Likaså har riksdagen beslutat att införa allmän förskola även för treåringar från den 1 juli 2010. Ingen familj, inget barn, ska behöva avstå förskolans verksamhet på grund av brist på pengar. Konsekvensen av detta innebär också att kommunen ska informera barns vårdnadshavare om de olika pedagogiska omsorgsformerna. Det är viktigt att betona att kommunen nu ska sträva efter att tillgodose föräldrarnas och vårdnadshavarnas önskemål gällande pedagogisk omsorg.

Det är viktigt att kommunen tar detta ansvar och verkligen underrättar barns vårdnadshavare om verksamheter som exempelvis familjedaghem, flerfamiljslösningar eller andra former av pedagogisk verksamhet.

Herr talman! Vi är också mycket stolta över vår förskola i Sverige. Vi är stolta över våra professionella pedagoger och vår svenska modell. Andra länder tittar avundsjukt på det svenska konceptet, och vår förskolemodell har blivit en svensk exportprodukt.

För att ytterligare stärka kvaliteten i förskolan startade 2011 en ny förskollärarytbildning där examen omfattar 210 högskolepoäng och ska ge förskollärare den kunskap och kompetens som krävs för att möta de yngsta barnens behov av utveckling, lärande och omsorg.

En legitimation för förskollärare har införts. För att garantera kvaliteten och höja yrkets status ska endast den som har legitimation få tillsvidareanställas som lärare och förskollärare.

För att utveckla förskolepersonalens kompetens i samband med att förskolans pedagogiska uppdrag förtydligades i läroplanen genomfördes också Förskolelyftet. Det var en möjlighet till fortbildning för förskollärare, barnskötare med flera inom förskolan.

Herr talman! Alliansregeringens reformer har tillfört nya möjligheter för föräldrars, barns och elevers valfrihet. För mig som kristdemokrat är det ett självklart utgångsläge att ingen känner sina barns behov bättre än föräldrarna. Likaså finns det ingen som känner den unika familjens behov bättre än just föräldrarna. Därför är det viktigt att politiken utformas kring det som familjen behöver.

För de alternativa pedagogiska omsorgsformerna som familjedaghem och flerfamiljslösningar och för hemmavarande föräldralediga är den öppna förskolan mycket viktig. Den öppna förskolan är alltså viktig för att kunna driva på utvecklingen av en mångfald av pedagogisk omsorg och föräldrars valfrihet.

Utvecklingen går åt fel håll när det gäller öppna förskolor. Antalet öppna förskolor har minskat kraftigt de senaste åren. På tio års tid har antalet närmast halverats. Därför skulle vi kristdemokrater gärna se en statlig satsning för att vända denna trend.

Perspektivet på de öppna förskolorna saknar jag ofta i debatten. Jag vill därför verkligen lyfta fram den verksamheten. Den betyder mycket för de barn som av olika anledningar inte går i förskolan. Barnen får en

viktig samhörighet med andra barn, och föräldrar skapar betydelsefulla kontaktnät med varandra. Särskilt viktig är den öppna förskolan för de föräldrar som saknar ett naturligt socialt nätverk, till exempel familjer som nyligen kommit till Sverige.

Herr talman! När föräldrar hör av sig till mig om förskolan får jag ofta höra två saker, dels stolthet och beröm över de kunniga och engagerade förskollärarna, dels en oro över att barngrupperna blir allt större. Föräldrarna är alltså nöjda med den personal som jobbar med barnen, men det är alldeles för få personer i relation till antal barn.

Det ger upphov till otrygghet bland föräldrarna. Oron förstärks när det också handlar om att barn kan skadas i förskolorna.

Ingen vill ha stora barngrupper – inte föräldrarna, inte pedagogerna, inte barnläkarna. Forskning och erfarenhet visar att barn mår bäst i små sammanhang. Detta gäller inte minst de yngsta barnen som har svårare att hantera större grupper än de äldre barnen.

Huvudmannen ska se till att barngrupperna har en lämplig sammansättning och storlek och att barnen även i övrigt erbjuds en god miljö. Det är svårt att definiera en lämplig storlek för barngrupper. Mindre barngrupper leder inte per automatik till bättre kvalitet i verksamheten. Sammansättningen är i detta sammanhang ytterst avgörande. Dock behövs det många steg för att säkra barnets säkerhet och trygghet, och det är viktigt att kommunerna kan fatta beslut om gruppernas storlek.

Herr talman! Förskolan är nu egen skolform inom utbildningsväsendet. Kommunens skyldighet att ordna en förskoleplats inom fyra månader har skärpts. I den nya skollagen har detta förtydligats. Plats i förskola ska erbjudas inom fyra månader efter att vårdnadshavaren har anmält önskemål om förskoleplats. Det kommer även att införas en möjlighet för Skolinspektionen att vid vite förelägga kommuner att fullgöra sin skyldighet att erbjuda förskoleplats.

Vi kristdemokrater har länge arbetat med ett system för att komplettera förskolegarantin och kommunernas skyldighet att erbjuda förskoleplats så att ekonomisk ersättning utgår om garantin inte uppfylls.

För den enskilda familjen kan det innebära stora ekonomiska påfrestningar ifall kommunen av olika anledningar inte erbjuder barnomsorg inom de månader som den garanterar. Det bör därför kunna utgå en ekonomisk ersättning till den familj som blivit drabbad. Vi tycker att kommunens skyldighet att erbjuda förskola bör kompletteras med ett sådant ekonomiskt skydd. En utredning är nu tillsatt som handlar om i vilken mån det skulle behövas fler incitament för att kommunerna ska erbjuda plats inom fyra månader. Denna utredning ska vara klar i mitten av april.

Herr talman! Barnen är det viktigaste vi har. Barn är olika, föräldrar är olika, och beslutet om vilken omsorg barnen ska ha ska ligga hos föräldrarna och inte hos staten. Ökad valfrihet inom barnomsorgen och en kontinuerlig förbättring av kvaliteten i förskolan är kristdemokratisk politik.

Med detta vill jag yrka bifall till förslaget i betänkandet.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 6 mars.)

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 21 februari

2012/13:287 Breddat ansvar för flyktingmottagning

av *Peter Hultqvist* (S)

till statsrådet Erik Ullenhag (FP)

2012/13:288 Jobbskapande näringslivsutveckling

av *Isak From* (S)

till näringsminister Annie Lööf (C)

2012/13:289 Det femte jobbskatteavdraget

av *Markus Wiechel* (SD)

till finansminister Anders Borg (M)

2012/13:290 Polisens prioritering av utvisningar

av *Sara Karlsson* (S)

till justitieminister Beatrice Ask (M)

2012/13:291 Färjetrafiken till och från Gotland

av *Christer Engelhardt* (S)

till statsrådet Catharina Elmsäter-Svärd (M)

2012/13:292 Åtgärder för den svenska mineralnärings

av *Karin Åström* (S)

till näringsminister Annie Lööf (C)

2012/13:293 Sjukpenninggrundande inkomst, SGI, för företagare som driver aktiebolag

av *Gunvor G Ericson* (MP)

till statsrådet Ulf Kristersson (M)

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 5 mars.

19 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 21 februari

2012/13:327 Fastställande av faderskap

av *Jonas Gunnarsson* (S)

till statsrådet Maria Larsson (KD)

2012/13:328 De små stegens tyranni och föreningsmomsen

av *Hans Olsson* (S)

till finansminister Anders Borg (M)

2012/13:329 Utlands-HUS och riksdagens tillkännagivande

av *Anders Karlsson* (S)

till finansminister Anders Borg (M)

2012/13:330 Cyperns penningtvätt och nödlån

av *Anders Karlsson* (S)

till finansminister Anders Borg (M)

2012/13:331 Polisen och vorkabilar

av *Christina Oskarsson* (S)
till justitieminister Beatrice Ask (M)

2012/13:332 Rättssäkerheten i migrationsdomstolarna

av *Christina Höj Larsen* (V)
till statsrådet Tobias Billström (M)

2012/13:333 Konfiskering av kristen syriansk-ortodox egendom i Turkiet

av *Amineh Kakabaveh* (V)
till utrikesminister Carl Bildt (M)

2012/13:334 Broavgifter på E4 i Sundsvall

av *Ingemar Nilsson* (S)
till statsrådet Catharina Elmsäter-Svärd (M)

2012/13:335 Regler för miljözon

av *Kristina Nilsson* (S)
till statsrådet Anna-Karin Hatt (C)

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 5 mars.

20 § Kammaren åtskildes kl. 18.04.

Förhandlingarna leddes

av andre vice talmannen från sammanträdets början till ajourneringen kl. 13.54,

av talmannen därefter till ajourneringen kl. 15.49,

av andre vice talmannen därefter till och med 17 § anf. 122 (delvis) och av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ANNALENA HANELL

/Eva-Lena Ekman

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Avsägelse.....	1
3 § Anmälan om kompletteringsval.....	2
4 § Anmälan om inkomna uppteckningar från EU-nämndssammanträden	3
5 § Hänvisning av ärenden till utskott	3
6 § Informationsutbytesavtal med Antigua och Barbuda	3
Skatteutskottets betänkande 2012/13:SkU22	3
(Beslut fattades under 15 §.).....	3
7 § Informationsutbytesavtal med Saint Lucia	4
Skatteutskottets betänkande 2012/13:SkU23	4
(Beslut fattades under 15 §.).....	4
8 § Ändring i fartygssäkerhetslagen.....	4
Trafikutskottets betänkande 2012/13:TU6	4
(Beslut fattades under 15 §.).....	4
9 § Subsidiaritetsprövning av kommissionens förslag till reviderat tobaksproduktdirektiv	4
Socialutskottets utlåtande 2012/13:SoU17	4
(Beslut fattades under 15 §.).....	4
10 § En folkhälsopolitik med människan i centrum	4
Socialutskottets betänkande 2012/13:SoU6	4
Anf. 1 GUNNAR SANDBERG (S).....	4
Anf. 2 GUNVOR G ERICSON (MP).....	7
Anf. 3 PER RAMHORN (SD)	10
Anf. 4 EVA OLOFSSON (V).....	11
Anf. 5 HENRIK RIPA (M).....	14
Anf. 6 GUNNAR SANDBERG (S) replik	16
Anf. 7 HENRIK RIPA (M) replik	16
Anf. 8 GUNNAR SANDBERG (S) replik	17
Anf. 9 HENRIK RIPA (M) replik	17
Anf. 10 EVA OLOFSSON (V) replik	18
Anf. 11 HENRIK RIPA (M) replik	18
Anf. 12 EVA OLOFSSON (V) replik	18
Anf. 13 HENRIK RIPA (M) replik	19
Anf. 14 GUNVOR G ERICSON (MP) replik	19
Anf. 15 HENRIK RIPA (M) replik	20
Anf. 16 GUNVOR G ERICSON (MP) replik	20
Anf. 17 HENRIK RIPA (M) replik	20
Anf. 18 BARBRO WESTERHOLM (FP).....	21
Anf. 19 EVA OLOFSSON (V) replik	22
Anf. 20 BARBRO WESTERHOLM (FP) replik.....	23
Anf. 21 EVA OLOFSSON (V) replik	23
Anf. 22 BARBRO WESTERHOLM (FP) replik.....	24
Anf. 23 GUNVOR G ERICSON (MP) replik	24
Anf. 24 BARBRO WESTERHOLM (FP) replik.....	25

Anf. 25 GUNVOR G ERICSON (MP) replik	25
Anf. 26 BARBRO WESTERHOLM (FP) replik	25
Anf. 27 RICKARD NORDIN (C)	26
Anf. 28 GUNVOR G ERICSON (MP) replik	27
Anf. 29 RICKARD NORDIN (C) replik	28
Anf. 30 GUNVOR G ERICSON (MP) replik	28
Anf. 31 RICKARD NORDIN (C) replik	29
Anf. 32 ROLAND UTBULT (KD)	29
Anf. 33 MEERI WASBERG (S)	31
(Beslut fattades under 15 §.)	31
Ajournering	32
Återupptagna förhandlingar	32
11 § Statsministerns frågestund	32
Anf. 34 TALMANNEN	32
<i>Nuonaffären</i>	32
Anf. 35 MIKAEL DAMBERG (S)	32
Anf. 36 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M)	32
Anf. 37 MIKAEL DAMBERG (S)	33
Anf. 38 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M)	33
Anf. 39 TALMANNEN	33
Anf. 40 MIKAEL DAMBERG (S)	33
Anf. 41 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M)	33
<i>Alliansens mål</i>	34
Anf. 42 GUSTAV FRIDOLIN (MP)	34
Anf. 43 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M)	34
Anf. 44 GUSTAV FRIDOLIN (MP)	34
Anf. 45 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M)	35
<i>Brottspåföljder</i>	35
Anf. 46 JIMMIE ÅKESSON (SD)	35
Anf. 47 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M)	35
Anf. 48 JIMMIE ÅKESSON (SD)	36
Anf. 49 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M)	36
<i>Löneutvecklingen i Sverige</i>	36
Anf. 50 ULLA ANDERSSON (V)	36
Anf. 51 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M)	37
Anf. 52 ULLA ANDERSSON (V)	37
Anf. 53 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M)	38
<i>Omröstningen om EU:s långtidsbudget</i>	38
Anf. 54 ANNA KINBERG BATRA (M)	38
Anf. 55 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M)	38
<i>Sysselsättningen för ungdomar</i>	39
Anf. 56 ANDERS W JONSSON (C)	39
Anf. 57 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M)	39
<i>Ersättning till ålfiskare på västkusten</i>	39
Anf. 58 ROLAND UTBULT (KD)	39
Anf. 59 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M)	40
Anf. 60 ROLAND UTBULT (KD)	40
Anf. 61 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M)	40

<i>Styrningen av statliga bolag</i>	40	Prot. 2012/13:69
Anf. 62 KRISTER ÖRNFJÄDER (S)	40	21 februari
Anf. 63 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M)	41	
<i>Nuonaffären</i>	41	
Anf. 64 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (S)	41	
Anf. 65 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M)	41	
<i>Arbetsförmedlingens överskott</i>	42	
Anf. 66 MEHMET KAPLAN (MP)	42	
Anf. 67 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M)	42	
<i>Arbetsmarknadspolitiken</i>	42	
Anf. 68 PATRIK BJÖRCK (S)	42	
Anf. 69 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M)	43	
<i>Industriysselsättningen</i>	43	
Anf. 70 YLVA JOHANSSON (S).....	43	
Anf. 71 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M)	43	
<i>Nuonaffären</i>	44	
Anf. 72 EVA-LENA JANSSON (S)	44	
Anf. 73 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M)	44	
<i>Ursprungsmärkning av processat kött</i>	44	
Anf. 74 PYRY NIEMI (S).....	44	
Anf. 75 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M)	45	
<i>Antalet högskoleplatser</i>	45	
Anf. 76 IBRAHIM BAYLAN (S).....	45	
Anf. 77 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M)	45	
<i>Tillfällig vårdnadshavare</i>	46	
Anf. 78 HILLEVI LARSSON (S).....	46	
Anf. 79 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M)	46	
Anf. 80 TALMANNEN.....	46	
12 § Riksrevisionens rapport om statens försäljningar av		
apotek	47	
Socialutskottets betänkande 2012/13:SoU9	47	
Anf. 81 AGNETA LUTTROPP (MP).....	47	
Anf. 82 LENNART AXELSSON (S).....	47	
Anf. 83 ISABELLA JERNBECK (M)	48	
Anf. 84 BARBRO WESTERHOLM (FP).....	49	
Anf. 85 RICKARD NORDIN (C)	49	
Anf. 86 EVA OLOFSSON (V).....	50	
Anf. 87 ANDERS ANDERSSON (KD).....	51	
(Beslut fattades under 15 §.).....	51	
13 § Riksrevisionens rapport om det statliga tandvårdsstödet	52	
Socialutskottets betänkande 2012/13:SoU10	52	
Anf. 88 LENNART AXELSSON (S).....	52	
Anf. 89 HENRIK RIPA (M).....	53	
Anf. 90 LENNART AXELSSON (S) replik	55	
Anf. 91 HENRIK RIPA (M) replik	55	
Anf. 92 LENNART AXELSSON (S) replik	56	
Anf. 93 HENRIK RIPA (M) replik	56	
Anf. 94 AGNETA LUTTROPP (MP).....	56	

Anf. 95 BARBRO WESTERHOLM (FP).....	57
Anf. 96 RICKARD NORDIN (C).....	59
Anf. 97 EVA OLOFSSON (V).....	60
(forts. 16 §).....	62
Ajournering.....	62
Återupptagna förhandlingar	62
14 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 20 februari.....	62
UU7 Vissa säkerhetspolitiska frågor	62
FöU3 Strålningsskydd och kärnteknisk säkerhet	65
FiU32 Offentlig upphandling.....	65
JuU15 En mer ändamålsenlig förvaltningsprocess.....	66
15 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	67
SkU22 Informationsutbytesavtal med Antigua och Barbuda	67
SkU23 Informationsutbytesavtal med Saint Lucia	67
TU6 Ändring i fartygssäkerhetslagen.....	67
SoU17 Subsidiaritetsprövning av kommissionens förslag till reviderat tobaksprodukt direktiv	67
SoU6 En folkhälsopolitik med människan i centrum	67
SoU9 Riksrevisionens rapport om statens försäljningar av apotek	69
16 § (forts. från 13 §) Riksrevisionens rapport om det statliga tandvårdsstödet (forts. SoU10).....	69
Anf. 98 ANDERS ANDERSSON (KD)	69
Anf. 99 LENNART AXELSSON (S) replik	70
Anf. 100 ANDERS ANDERSSON (KD) replik	71
Anf. 101 LENNART AXELSSON (S) replik	71
Anf. 102 ANDERS ANDERSSON (KD) replik	72
Anf. 103 PER RAMHORN (SD)	72
(Beslut skulle fattas den 6 mars.)	73
17 § Förskolan.....	73
Utbildningsutskottets betänkande 2012/13:UbU4.....	73
Anf. 104 HÅKAN BERGMAN (S)	73
Anf. 105 ROSSANA DINAMARCA (V).....	75
Anf. 106 CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M).....	78
Anf. 107 ROSSANA DINAMARCA (V) replik.....	81
Anf. 108 CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik	81
Anf. 109 ROSSANA DINAMARCA (V) replik.....	82
Anf. 110 CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik	82
Anf. 111 HÅKAN BERGMAN (S) replik	83
Anf. 112 CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik	83
Anf. 113 HÅKAN BERGMAN (S) replik	84
Anf. 114 CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik	84
Anf. 115 JABAR AMIN (MP)	85

Anf. 116	TINA ACKETOFT (FP)	86	Prot. 2012/13:69
Anf. 117	ROSSANA DINAMARCA (V) replik	88	21 februari
Anf. 118	TINA ACKETOFT (FP) replik	88	
Anf. 119	ROSSANA DINAMARCA (V) replik	89	
Anf. 120	TINA ACKETOFT (FP) replik	89	
Anf. 121	EMIL KÄLLSTRÖM (C)	89	
Anf. 122	ANNIKA ECLUND (KD)	91	
	(Beslut skulle fattas den 6 mars.)	93	
18 §	Anmälan om interpellationer	94	
19 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar	94	
20 §	Kammaren åtskildes kl. 18.04	95	

Tryck: Elanders, Vällingby 2013